

MILIEU *federatie*
DRENTHE

Jaarverslag en productrekening 2008

28 april 2009

Milieufederatie Drenthe
Hertenkamp 6
9401 HL ASSEN
Telefoon: 0592-311150
E-mail: info@mfddrenthe.nl
Website: www.mfddrenthe.nl

Inhoudsopgave

I - Inleiding en beleidskaders	2
Inleiding	2
Beleid en kerntaken	3
II - Overzicht resultaten 2008.....	5
Algemeen.....	5
Werkvelden.....	5
Productrekening in cijfers	11
III - Verslag per programma	16
Programma ruimtegebruik	16
Programma water en milieukwaliteit van de natuur.....	38
Programma milieukwaliteit en duurzaam ondernemen	50
Programma klimaat en energie	58
Programma Provinciaal netwerk en ondersteuning.....	70
Programma natuur en milieuvoorlichting.....	78

I - Inleiding en beleidskaders

Inleiding

Voor u ligt de jaarverslag 2008 van de Milieufederatie Drenthe. We beschrijven hierin onze werkzaamheden en resultaten over het afgelopen jaar. Dit geheel is gericht op onze hoofddoelstellingen; de bescherming, behoud en ontwikkeling van natuur en landschap, de verbetering van de milieukwaliteit en bevordering van duurzame ontwikkeling in de provincie Drenthe.

De Stichting Milieufederatie Drenthe is in 1971 opgericht als het provinciale samenwerkingsverband van natuur- en milieuorganisaties in Drenthe. Op dit moment zijn bij ons 41 natuur- en milieuorganisaties aangesloten. Ons bestuur is verantwoordelijk voor het beleid van de organisatie. Dit beleid is vastgelegd in onze beleidsvisie. Hieraan wordt via jaarlijkse werkplannen uitvoering gegeven. Het werkplan van de milieufederatie is mede in verband met de provinciale subsidiesystematiek vertaald in een *productbegroting*. Deze is eind 2008 vastgesteld en vormt de basis voor de verantwoording in dit jaarverslag die de vorm heeft van een *productrekening*.

Het werkplan kent een hoofdindeling in twee inhoudelijke hoofdthema's: Groene ruimte en Duurzame ontwikkeling. Groene ruimte richt zich op onze fysieke omgeving. Bij Duurzame ontwikkeling staat de mens en zijn gedrag centraal. Deze indeling sluit aan bij het toenemende belang van integratie van natuur en milieu met andere werkvelden. Het biedt ook goede aanknopingspunten voor verbreding van de samenwerking met andere organisaties en sluit aan bij de ontwikkelingen in de regio en het gebiedsgericht werken. Onze taken met betrekking tot provinciale samenwerking en communicatie over natuur, milieu en landschap hebben we samengebracht in het onderdeel Kerntaken en milieucommunicatie.

Als relatief kleine organisatie moeten we scherpe keuzes maken. Binnen deze hoofdindeling kiezen we daarom voor werkvelden waarbinnen we de rol van voortrekker en aanjager nadrukkelijk willen vervullen. Voor elk van deze werkvelden zijn programma's voor de middellange termijn uitgewerkt, met meerjarige doelstellingen die elk jaar in projecten en activiteiten worden uitgewerkt. Het boeken van concrete, zichtbare resultaten is de drijfveer bij het formuleren van deze projecten.

De programma's zijn uitgewerkt in ruim 40 verschillende activiteiten en projecten. De voortgang en resultaten van dit geheel wordt in deze productrekening beschreven.

De financiële verantwoording van de verschillende programma's is ook terug te vinden in onze jaarrekening 2008. Voor verschillende projecten worden daarnaast nog afzonderlijke verslagen opgesteld die dienen ter verantwoording naar verschillende subsidiegevers.

Dit jaarverslag en onze jaarrekening zijn opgesteld op basis van CBF richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Sinds eind 2004 draagt de Milieufederatie Drenthe het CBF-keur. Daarmee voldoet zij aan de eisen die het CBF stelt aan professionaliteit, betrouwbaarheid en transparantie.

Het jaarverslag 2008 is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Deel I bevat deze inleiding en de beschrijving van ons beleid en onze missie.
- Deel II geeft een totaaloverzicht en de samenvatting van onze resultaten over 2008.
- Deel III bevat het verslag van de afzonderlijke programma's en alle daarin uitgevoerde activiteiten.
- De bijlagen bevatten informatie over onze organisatie en het bestuur.

Beleid en kerntaken

Een rijke en gevarieerde natuur, het verbeteren van de milieukwaliteit en het versterken van het unieke karakter van het Drentse landschap; dat staat voor onze organisatie voorop. Dit is te lezen in onze missie (zie kader). We houden daarbij altijd oog voor andere belangen. Dialoog en communicatie zijn onze belangrijkste instrumenten. Een zeer gevarieerd netwerk van groepen, individuen en samenwerkingsverbanden draagt zorg voor onze maatschappelijke verankering. We zetten deskundigheid, creativiteit en overtuigingskracht in voor het bereiken van concrete resultaten. Met het hanteren van deze benaderingswijze hebben we als provinciaal samenwerkingsverband in Drenthe een duidelijke en gewaardeerde positie opgebouwd. De kerntaken die wij willen uitvoeren en de rollen die wij willen vervullen hebben wij in de volgende vijf punten uiteengezet.

1. *Stem van natuur en milieu in Drenthe*

De belangen van natuur en milieu worden alleen behartigd als mensen dat willen (en kunnen) doen. Natuur en milieu hebben zelf geen stem. De Milieufederatie Drenthe geeft hen die stem, treedt op als adviseur, pleitbezorger en belangenbehartiger en zorgt ervoor dat nieuwe kansen en bedreigingen voor natuur en milieu in Drenthe op de politieke en maatschappelijke agenda komen te staan.

Wij richten ons daarbij op belangrijke beslissers in openbaar bestuur en bedrijfsleven. We worden gevoed door betrokken burgers en lokale natuur- en milieugroepen en we spreken uit naam van de bij ons aangesloten organisaties in Drenthe.

Om goed te functioneren moeten we daarbij onafhankelijk kunnen opereren; alleen dan kunnen we op milieu-inhoudelijke gronden onze koers en prioriteiten bepalen en alleen dan worden we gewaardeerd en gerespecteerd als het centrale punt in het netwerk van Drentse natuur- en milieuorganisaties.

2. *Werken aan draagvlak en betrokkenheid*

De zorg voor natuur en milieu vindt zijn basis in maatschappelijke betrokkenheid en een zeker idealisme. De Milieufederatie Drenthe stimuleert en steunt burgers die zich inzetten voor natuur en milieu in hun eigen leefomgeving en wil voor hen een verbindende factor zijn.

Wij bevorderen het milieubewustzijn door voorlichting te geven en kennis te delen en wij bieden handelingsperspectieven voor milieubewust gedrag. We willen daarmee zichtbare resultaten boeken die mensen inspireren om hiermee verder te gaan. De realisatie van een duurzame samenleving staat of valt immers met duurzaam gedrag van mensen.

3. *Katalysator in een veranderingsproces*

De Milieufederatie Drenthe wil overheden, bedrijfsleven en burgers inspireren en motiveren het pad van duurzaamheid in te slaan.

We voegen de daad bij ons woord door concrete projecten uit te voeren waar de natuur en het milieu baat bij hebben. We ontwikkelen een beleidsinhoudelijke visies op kwesties die in Drenthe spelen. Met onze visies en activiteiten willen we richting geven en onderbouwde en wenkende perspectieven bieden.

Missie

De Milieufederatie Drenthe streeft een duurzame samenleving na en richt zich in dit streven specifiek op natuur, milieu en landschap in Drenthe.

We behartigen de belangen van natuur, milieu en landschap en ondersteunen mensen en organisaties die zich daarvoor inzetten.

We zetten ons in voor het milieubewustzijn van mensen en het aantrekkelijk maken van milieuvriendelijk gedrag.

Tenslotte willen we een koploper zijn in ons streven naar een duurzame Drentse samenleving: we nemen het voortouw, we geven richting en we inspireren.

4. Samenwerken aan een schone en groene provincie

De Milieufederatie Drenthe heeft samen met de lokale groepen en collega-organisaties een uitgebreid netwerk van gemeenten, waterschappen, provincie, bedrijfsleven, instellingen en maatschappelijke organisaties.

De mensen en organisaties die in Drenthe actief zijn op het vlak van duurzaamheid, weten ons te vinden. Door onze positie zijn we in staat partijen met elkaar te verbinden en nieuwe samenwerkingsverbanden op te zetten. We fungeren als coördinatiepunt, vraagbaak en aanspreekpunt. Met onze kennis en contacten kunnen we het voortouw nemen in ontwikkelingen, beleid en projecten.

5. Spin in het Drentse netwerk

De Milieufederatie Drenthe heeft een centrale plek in het Drentse netwerk van natuur- en milieuorganisaties en vormt de provinciale schakel tussen het lokale en het landelijke beleidsniveau.

We ondersteunen de samenwerking van Drentse natuur- en milieuorganisaties, zodat met geringe middelen een maximale milieuwinst kan worden bereikt. Met de milieufederaties uit andere provincies en de Stichting Natuur en Milieu vormen we een landelijk netwerk dat ruimte biedt voor het bundelen van krachten en het uitwisselen van kennis, ervaringen en ideeën. Dit netwerk heet De Provinciale Milieufederaties.

II - Overzicht resultaten 2008

Algemeen

De milieufederatie kijkt terug op een productief jaar. Van de voorziene activiteiten is het merendeel conform de begroting uitgevoerd. Daarmee hebben we een groot deel van onze doelen bereikt.

De totale gerealiseerde omzet is in 2008 is iets hoger dan oorspronkelijk begroot. Dit hangt met name samen met out op pocket kosten van de projecten Natuurlijke recreatie en Energiebesparing. Tegenover deze hogere kosten staan ook projectinkomsten die gedurende het jaar zijn verkregen. Het totaal aan gerealiseerde uren is lager dan oorspronkelijke begroot. Dit houdt vooral verband met het wegvallen van de subsidie voor onze activiteiten op het gebied van duurzaam bouwen. Op dit werkveld hebben we onze doelen niet kunnen realiseren. De begroting is in verband hiermee in de loop van het jaar bijgesteld

Niet alle projecten zijn conform de oorspronkelijke begroting uitgevoerd. Dit hangt onder andere samen met al dan niet beschikbare projectfinanciering of wijzigingen in het werkveld die ook gedurende het jaar aanpassing van activiteiten en projecten vragen. De eventuele afwijkingen zijn afgestemd met de subsidiegevers. Voor de tweede helft van het jaar is dit vertaald naar een gedeeltelijke bijstelling van de productbegroting.

We hebben het jaar afgesloten met een licht negatief resultaat.

Werkvelden

Thema Groene Ruimte

Programma ruimtegebruik

Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in Drenthe door het leveren van (pro-actieve) inbreng bij ruimtelijke planvormingsprocessen van provincie en gemeenten was in 2008 opnieuw een belangrijk speerpunt voor de milieufederatie.

De ontwikkeling van een nieuw omgevingsbeleid door de provincie, mede ingegeven door de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening halverwege 2008, bood ons meerdere mogelijkheden om mee te tekenen aan de toekomstvisie van de provincie als het gaat om de inrichting en het gebruik van de ruimte. We deden dit door gevraagd adviezen te leveren tijdens diverse bijeenkomsten. Daarnaast hebben we onze inbreng geleverd door in het kader van het project *Schetsboek Drenthe* in samenwerking met de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties een lange termijnvisie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van natuur en landschap in heel Drenthe te ontwikkelen. Deze visie is vervolgens inbracht bij de provincie en de reacties daarop waren lovend. Verschillende onderdelen van de visie worden inmiddels verwerkt in het nieuwe omgevingsplan. Daarnaast biedt de visie voldoende aanknopingspunten voor concrete uitwerkingen in meer gebiedsgerichte plannen in de nabije toekomst.

De bescherming van de ecologische hoofdstructuur en de kwaliteit van bijzondere landschappen was ook in 2008 een belangrijk onderwerp in het ruimtelijke werk. In het kader daarvan hebben we gereageerd op (ontwerp)bestemmingsplannen van gemeenten, waarbij met name de schaalvergroting in de landbouw (o.a. megastallen) en de nog steeds doorgaande verrommeling van het landschap belangrijke redenen waren om gemeenten attent te maken op de mogelijkheid om in hun plannen meer rekening te houden met natuur en landschap. Naast de advisering en inbreng bij de formele planologische procedures is hieraan ook invulling gegeven door in het kader van het project 'Drenthe mooi zo' concrete situaties in beeld te brengen van verrommeling door slecht ingepaste- of verkeerd gesitueerde bedrijventerreinen.

Dit krijgt een vervolg in 2009 door het samenbrengen van burgers, bedrijfsleven en beleidsmakers, gericht op het bedenken en uitvoeren van concrete verbeteringsmaatregelen.

De ambitie van de milieufederatie om bij belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen de rol van inspirator en meedenker te vervullen heeft ertoe geleid dat we met grote regelmaat hebben bijgedragen aan door overheden geïnitieerde ruimtelijke planprocessen. De ervaringen hiermee zijn overigens wel wisselend. In het geval van bijvoorbeeld de aanwijzing van het zoekgebied voor de robuuste ecologische verbindingszone Sallandse Heuvelrug – Drents Plateau is dat in goede samenwerking met de sectoren natuur, landbouw en recreatie gebeurd. In het kader van de intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Roden – Leek hebben we moeten constateren dat de inrichting van het proces door verantwoordelijke overheden soms moeizaam te volgen is. Halverwege dit proces hebben we in overleg met betrokken bewonersgroepen, besloten dat het niet meer zinvol was om deel te nemen aan de werkateliers over de IGS. Wel is samen met de Milieufederatie Groningen deelgenomen aan de werkateliers voor de hoofdontsluiting.

Over het geheel genomen kan eind 2008 echter wel worden gesteld dat de plannen, mede door onze inbreng samen met bewonersgroepen, sterk zijn verbeterd.

Het project natuurlijke recreatie heeft in 2008 een succesvol vervolg gekregen. Het instrumentarium dat in 2007 is voorgesteld om recreatieontwikkelingen te koppelen aan winst voor de natuur heeft concreet vorm gekregen door de subsidieregeling Toerisme Natuurlijk en door de installatie van het 'Kwaliteitsteam Natuurlijke Recreatie'. Ook is gestart met de bouw van een website Natuurlijke Recreatie die in 2009 in de lucht zal gaan.

Behalve de implementatie van het instrumentarium is ook een begin gemaakt met de uitrol van ontwikkelingsperspectieven over heel Drenthe en het geven van concrete invulling aan eerder opgestelde ontwikkelingsperspectieven door het maken van 3 uitvoeringsplannen voor praktijkcases in de gemeente De Wolden. Overigens is een bijzondere ontwikkeling dat er ook landelijk aandacht is voor het project. De provincie Groningen heeft zelfs het voornemen de subsidieregeling over te nemen.

Aan het thema 'laat het donker donker' is in het kader van dit programma invulling gegeven met twee projecten. Evenals voorgaande jaren betrof dit onder andere de provinciale invulling van de landelijke campagne 'Nacht van de Nacht'. In 2008 hebben 16 activiteiten verspreid over Drenthe plaatsgevonden waaraan zo'n 950 mensen hebben deelgenomen. Vrijwel alle gemeenten leverden een bijdrage en het noordelijk bedrijfsleven ondersteunde de campagne door bedrijven op te roepen deel te nemen.

Met het project 'Dorpen bij Nacht' hebben we bijgedragen aan het draagvlak voor duisternis in dorpen in het landelijk gebied. In zes dorpen is voorlichting gegeven over het belang van duisternis en 30 huishoudens zijn bezocht om concrete adviezen te geven over de wijze waarop de verlichting kan worden aangepast. Daarbij werd samengewerkt met een installatiebedrijf en Drentse verenigingen Dorpsbelangen. Resultaat van het project is dat ruim 85% van de deelnemers aan het project aangeeft te beschikken over meer kennis over onnodige verlichting en 60% uitspreekt minder vaak buitenlampen aan te doen.

In het kader van het op de agenda houden van het belang van stiltegebieden in Drenthe is op een bijeenkomst over het inrichtingsplan van het Dwingelderveld een posterpresentatie gehouden over geluid op het Dwingelderveld en de mogelijkheden om het geluidsniveau te beperken. Deze presentatie werd goed bezocht. Ook is in 2008 een meetmethode ontwikkeld om de beleving van geluid in stiltegebieden door 'gebruikers' systematisch vast te leggen. In een projectplan is uitgewerkt op welke manier deze meetmethode in samenwerking met andere partijen zal worden ingezet. De uitvoering staat geagendeerd voor 2009.

Programma water en kwaliteit van de natuur

Eind 2008 vonden de vernieuwde verkiezingen voor de waterschapsbesturen plaats. De provinciale milieufederaties ondersteunden samen met een aantal andere organisaties (waaronder Natuurmonumenten en de hengelsportfederaties) de landelijke stichting 'Water Natuurlijk'.

Samen met de Milieufederatie Groningen ondersteunden we de kandidaten voor de waterschapsbesturen van Noorderzijlvest en Hunze en Aa's. Voor de waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht werkten we samen met Natuur en Milieu Overijssel. Hoewel de opkomst bij de verkiezingen landelijk wederom laag was, was de uitslag voor Water Natuurlijk uitstekend te noemen. Van de 40 kandidaten voor de 4 waterschappen zijn er 14 gekozen in de algemene besturen. In twee waterschappen kreeg een kandidaat van Water Natuurlijk ook een zetel in het dagelijks bestuur.

In februari 2008 kwam het boek 'Beeldschoon Water' van de drukker in een oplage van 2.500 exemplaren. In dit boek heeft Willem Kolvoort in heel Drenthe in onze opdracht de onderwaterwereld in beeld gebracht. De presentatie van het boek is gecombineerd met de opening van de gelijknamige tentoonstelling. Deze gecombineerde bijeenkomst was zeer goed bezocht. De tentoonstelling reist nog steeds door Drenthe en het boek is te koop in meerdere boekhandels in Noord Nederland. Er zijn in 2008 meerdere activiteiten geweest die het project 'Beeldschoon Water' onder de aandacht hebben gebracht. Allereerst is de website www.beeldschoonwater.nl online gegaan met een selectie van de foto's en informatie over de reizende tentoonstelling en het boek. Daarna zijn er in juni/juli 20.000 gratis boomerangkaarten verspreid in de noordelijke provincies. Landelijk publicatie in de National Geographic en aandacht voor het project in een TV-uitzending van Vroege Vogels hebben veel extra publiciteit opgeleverd. In december 2008 tenslotte, hebben we met 12 foto's een kalender gerealiseerd. Naast de foto's bevat de kalender gedichten van verschillende Drentse dichters. Wij denken al met al er uitstekend in geslaagd te zijn met het project en de bijbehorende activiteiten de aandacht te krijgen van een breed publiek voor waterkwaliteit en natuurwaarden.

Het thema waterwinning vroeg in 2008 van ons aandacht. Samen met de Milieufederatie Groningen hebben we geadviseerd om de grondwaterwinning in de Punt te beëindigen. Het omzetten van het tussenconvenant Gorecht-West in een deelconvenant was daarvoor de directe aanleiding. Helaas besloten de provincies om financiële redenen de winning niet te verplaatsen. De plannen voor strategische grondwaterwinningen werden aan het begin van het jaar door de provincie aan ons voorgelegd. In ons advies benadrukten wij, mede namens het Drentse Landschap, dat winning op twee nieuwe locaties in het Hunzedal onder geen beding mag leiden tot een toename van de verdroging in de EHS of verslechtering van de kwaliteit van beken. Of dit advies ter harte zal worden genomen zal moeten blijken uit de keuzes die de provincie gaat maken in haar nieuwe omgevingsbeleid.

In het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) hebben we bij Gedeputeerde en Provinciale Staten steeds een ambitieus schoon water scenario bepleit voor de provincie Drenthe. Nu de regionale plannen zijn vastgesteld moeten we constateren dat onze inspanningen niet hebben geleid tot een ambitieuze uitwerking van de KRW in de plannen zelf, maar uit de opmerkingen die zijn gemaakt tijdens de behandeling van de nota maken we op dat verdergaande maatregelenpakketten voor verbetering van de waterkwaliteit in het kader van de nieuwe provinciale structuurvisie wel te verwachten zijn.

De werkzaamheden rondom Natura 2000 zijn in 2008 in een stroomversnelling gekomen. In maart 2008 heeft de provincie Drenthe er, net als de andere provincies in Nederland, voor gekozen om gebruik te maken van het aanbod van de minister om in het kader van Natura 2000 de aanwijzingsbesluiten aan te houden totdat de beheerplannen gereed zijn. Voor elk van de 8 Natura-gebieden is een gebiedsgroep samengesteld waarin de milieufederatie is vertegenwoordigd. De gebiedsgroep is direct betrokken bij het opstellen van de beheerplannen. Daarnaast neemt de milieufederatie deel in de provinciale projectgroep die het proces, de inhoud en de uniformiteit van de beheerplannen bewaakt. Ook het komende jaar zal dit proces de nodige aandacht van ons vragen, aangezien de beheerplannen in september 2009 gereed dienen te zijn. Wij blijven ons daarbij richten op doelen en maatregelen die de ammoniakdepositie op en/of de verdroging van gevoelige natuur verminderen.

Thema Duurzame Ontwikkeling

Programma Milieukwaliteit en duurzaam ondernemen

In het kader van duurzaam ondernemen is in 2008 het project energiebesparing bij bedrijventerreinen afgerond. Dit project, dat is uitgevoerd in samenwerking met de Kamer van Koophandel en Platform Parkmanagement Drenthe, heeft het belang van energiebesparing bij honderden bedrijven naar voren gebracht. Via het landelijke project klimaatneutrale producten en diensten hebben we samen met ondernemers gewerkt aan het tot stand brengen van klimaatneutrale producten, onder andere door bij te dragen aan een gedegen handleiding voor ondernemers.

Cradle to cradle heeft mede dankzij de milieufederatie in 2008 een noordelijke impuls gekregen. Door een gezamenlijk initiatief met de Kamer van Koophandel en het bureau Hunesus hebben we in samenwerking met Syntens, de Milieudienst Groningen en de NOM vorm gegeven aan een noordelijk kennis- en stimuleringsproject 'Cradlekring Noord'. Deze cradlekring zal de komende jaren de motor voor C2C-ontwikkelingen moeten gaan vormen.

Ten aanzien van duurzaam inkopen is in 2008 een grote slag gemaakt. In totaal 10 van de 12 gemeenten hebben nu de 'Deelnameverklaring Duurzame Inkoop' getekend. Belangrijke basis voor dit succes was het enthousiasmeren van wethouders die financiën in hun portefeuille hebben tijdens een bijeenkomst van de Vereniging Drentse Gemeenten. Nadat zij enthousiast waren gemaakt, hebben tijdens een door de milieufederatie en het COS georganiseerd minisymposium zeven gemeenten de deelnameverklaring getekend. Drie gemeenten hadden dat al in 2007 gedaan. De twee Drentse gemeenten die nog niet hebben getekend hebben inmiddels aangegeven dat op korte termijn wel te willen doen.

Op het gebied van duurzame mobiliteit hebben we ons in 2008 gericht op de voorgenomen verdubbeling van de N33 en de aanpassingsplannen voor de afritten van de N48 bij Zuidwolde. Beide processen lopen door in 2009.

De voorgenomen duurzame mobiliteitsmanifestatie kon helaas nog geen doorgang vinden door het ontbreken van voldoende financiële middelen. Wel zijn in samenspraak met de provincie scenario's ontwikkeld die uitvoering in 2009 waarschijnlijker maken.

Programma klimaat en energie

Met het opzetten van het samenwerkingsverband Drenthe bespaart wil de milieufederatie energiebesparing prominent op de Drentse kaart zetten. Hierin zijn we in 2008 succesvol geweest. Inmiddels doen 18 verschillende partijen mee met Drenthe bespaart. De in het kader van de campagne ontwikkelde website wordt goed bezocht en in 5 gemeenten is gebruik gemaakt van de mogelijkheid om voorlichtingsmateriaal in te zetten over mogelijkheden voor consumenten om energie te besparen. In 2009 zal deze campagne versterkt worden doorgezet.

Met het landelijke project 'klimaatstraatfeest' is energiebesparing mede door onze inzet nadrukkelijk op de agenda gekomen van mensen die zich tot nu toe nog nauwelijks met dit thema bezighielden. De campagne, die is vormgegeven samen met het Klimaatbureau en vele andere partijen uit de HIER-campagne, heeft via onder andere uitzendingen van het weerbericht van Piet Paulusma landelijk veel aandacht gekregen. In Drenthe hebben enkele tientallen straten zich opgegeven voor de competitie om door middel van diverse gezamenlijk te nemen maatregelen energie te besparen om daarmee uiteindelijk een straatfeest te winnen. Halverwege 2009 loopt deze campagne af.

De Zorggroep Leveste en de Milieufederatie Drenthe hebben in 2008 gezamenlijk het initiatief genomen om te komen tot energiebesparing in de zorgsector. Dit initiatief is omarmd en ondersteund door de provincie. Het project moet leiden tot energiebesparingsmaatregelen binnen de gebouwen van Leveste. Daarbij gaat het niet alleen om het realiseren van (bouw)technische maatregelen, maar ook tot aanpassing van het gedrag van de bewoners van de zorginstellingen. De eerste scans in het Schepersziekenhuis en verzorgingshuis De Paasbergen hebben duidelijk gemaakt dat vooral op energieverbruik van verwarming en warm water veel besparing mogelijk is. In 2009 gaat Leveste verder met energiescans voor 4 andere gebouwen en met het uitvoeren van voorgestelde maatregelen.

In het kader van 'Ontdek het Lek' is door middel van thermografisch onderzoek aangetoond dat er bij 3 opvallende gebouwen in Drenthe sprake is van warmtelekken. De resultaten van de scans van het Provinciehuis, het Drents Museum en het hoofdkantoor van Woonconcept zijn verwerkt in een adviesrapport en aangeboden aan de gebouwenbeheerders.

Op verzoek van de Koninklijke Nederlandse Heide Maatschappij (KNHM) heeft de milieufederatie een projectvoorstel uitgewerkt rondom het thema biomassa. Voor een nieuwe woonwijk bij Vries is nagegaan welke bijdrage streekgebonden biomassa kan leveren aan de energievoorziening. Studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein hebben dit onderzoek uitgevoerd, wat heeft geleid tot een conceptrapportage in 2008. Op basis van deze rapportage is besloten tot een aanvullend onderzoek dat in 2009 zal leiden tot een definitieve versie van het rapport voor de gemeente Tynaarlo.

Programma duurzame stedelijke ontwikkeling/duurzaam bouwen

Het beëindigen van het provinciale samenwerkingsprogramma Sterk Bouwen, gecombineerd met het vertrek van de Regionale Dubo Consulent bij de Milieufederatie Drenthe, heeft ertoe geleid dat we slechts een beperkt deel van de in het werkplan voorziene ambities hebben kunnen realiseren. Er zijn twee themabijeenkomsten voor de dubo-partners georganiseerd; beide in de vorm van excursies. Daarnaast is er een excursie georganiseerd naar Almere voor betrokkenen bij de duurzame ruimtelijke ontwikkeling van de regio Groningen-Assen. Deze excursie heeft ideeën opgeleverd, die zijn vertaald in een advies aan de stuurgroep Regio Groningen-Assen over de manier waarop we kunnen komen tot meer concrete maatregelen op het gebied van duurzaamheid. Zeer succesvol was de leerexcursie duurzaam bouwen Havelte voor bestuurders en medewerkers van overheids- en maatschappelijke organisaties in ons netwerk. Ruim 40 deelnemers werden op twee concrete locaties geïnformeerd over de ervaringen met duurzaam bouwen.

Thema Kerntaken en milieucommunicatie

Programma netwerk en ondersteuning inwoners/groepen

Een van onze kerntaken is dat we aangesloten groepen en natuur- en milieuvrijwilligers voorzien van informatie en dat we werken aan het versterken of ontstaan van netwerken. De ondersteuning heeft vooral vorm gekregen door informatie te verspreiden, vaak via de digitale nieuwsbrief of andere algemene nieuwsmedia, maar ook door het gericht bij elkaar brengen van kennis en expertise naar aanleiding van contacten of specifieke vragen. In 2008 leidden bijvoorbeeld de plannen voor de aanpassing van de afritten van de N48 bij Zuidwolde tot vernieuwde contacten met de lokale Vereniging voor Natuurbescherming. Andere voorbeelden zijn de steun aan groepen in Assen, Roden en Meppel.

In 2008 is een start gemaakt met een verkenning van de mogelijkheden voor een nieuwe vorm van betrokkenheid van achterban bij het werk van de milieufederatie door een meerjarenprogramma en de introductie van een 'vrienden van...'-concept. Deze verkenning heeft geresulteerd in de notitie 'Strategische verkenning en uitwerkingsmodel nieuwe binding', die is besproken in het landelijk overleg van de twaalf provinciale milieufederaties. Naar aanleiding daarvan is besloten dat aan het 'Vrienden van...'-concept landelijk invulling wordt gegeven en dat het verder wordt ontwikkeld in 2009.

Programma natuur- en milieucommunicatie

April 2008 is de communicatiestrategie Milieufederatie Drenthe 2008-2010 door het bestuur vastgesteld. De uitwerking van de strategie heeft zijn plek gekregen in de verschillende programma's en projecten. De nieuw ontwikkelde website is begin 2008 gelanceerd en vrijwel tegelijkertijd is de papieren nieuwsbrief 'Klabats' vervangen door de digitale nieuwsbrief 'Ziezo!'. Deze nieuwsbrief is zeven keer verschenen in 2008 en heeft zo'n 2.000 lezers.

Medio 2008 is een start gemaakt met een landelijk traject dat zou moeten leiden tot een nieuwe huisstijl bij alle twaalf deelnemende milieufederaties, met oog voor de onderlinge verschillen. Het bureau Booij, Klusman, van Bruggen (BKB) heeft hiertoe een inventarisatie uitgevoerd dat vervolgens door bureau Kessels en Kramers is vertaald in voorstellen voor een nieuwe naamgeving en bijbehorende vormgeving. Helaas bleek het niet mogelijk over deze voorstellen met alle 12 milieufederaties overeenstemming te bereiken.

In het natuur- en milieupanel 'De Groene Peiler' zijn gedurende het jaar 4 onderzoeken uitgezet. Twee daarvan waren landelijke peilingen naar respectievelijk het milieugedrag in het dagelijks leven en de waterschapsverkiezingen. Naast deze landelijke peilingen zijn twee provinciale peilingen uitgevoerd met als thema's: 'Landschappelijke inpassing bedrijventerreinen' en 'Natuur en recreatie'. Aan de peiling over bedrijventerreinen is verder vervolg gegeven door enkele panelleden uit te nodigen mee te helpen bij de beoordeling van bedrijventerreinen in Drenthe en het bedenken van oplossingen voor situaties waar sprake is van slechte inpassing in het landschap. Aan dit vervolg deden zo'n 10 panelleden actief mee.

Uit een analyse van de peilingen blijkt dat de respons langzamerhand wat aan het afnemen is. Dit maakt het van belang om ook in 2009 weer nieuwe leden te werven voor het panel en met regelmaat actuele peilingen te blijven voorleggen, zodat de panelleden betrokken blijven bij het werk van de milieufederatie. Het landelijke programma De Groene Peiler zal ook in 2009 nog doorlopen.

Productrekening in cijfers

Aan het begin van 2008 waren 8.450 productieve uren begroot.

Gerealiseerd zijn 7.669 productieve uren.

In tabel 1 is de urenverdeling over de thema's te lezen. De begrote en gerealiseerde kosten per thema zijn weergegeven in de tweede tabel.

Tabel 1

Thema	Begroot	Herziene begroting	Gerealiseerd
Groene ruimte	3.900	3.830	3.856
Duurzame ontwikkeling	2.955	2.199	2.199
Kerntaken en milieucommunicatie	1.595	1.635	1.614
Totaal uren	8.450	7.664	7.669

Tabel 2

Thema	Totaal kosten			Inzet provinciaal budget		
	Begroot	Herziene begroting	Gerealiseerd	Begroot	Herziene begroting	Gerealiseerd
Groene ruimte	401.300	480.700	475.367	207.000	207.000	207.000
Duurzame ontwikkeling	327.270	377.220	338.458	128.600	104.950	106.366
Kerntaken en milieucommunicatie	180.730	261.680	266.679*	79.100	74.100	72.100
Totaal	909.300	1.119.600	1.080.505*	414.700	386.050	385.466

**Inclusief € 11.644 Overige kosten, die niet onder de thema's vallen.*

Op de volgende pagina's is de productrekening te zien in tabelvorm; allereerst een totaaloverzicht; daarna per thema de specificaties.

Productrekening 2008

In euro's					Begroting
Programma	Groene ruimte	Duurzame ontwikkeling	Kerntaken en milieucommunicatie	Totaal	
1.1. Ruimtegebruik	275.043			275.043	314.700
1.2. Water en kwaliteit van de natuur	200.324			200.324	166.000
2.1 Milieukwaliteit en duurz. ondernemen		74.219		74.219	84.110
2.2 Klimaat en energie		241.326		241.326	270.310
2.3 Duurzame stedelijke ontwikkeling		22.914		22.914	22.800
3.1 Provinciaal netwerk en ondersteuning			163.561	163.561	175.480
3.2 Natuur- en milieucommunicatie voorlichting			91.475	91.475	86.200
Overige			11.644	11.644	0
Totale kosten	475.367	338.458	266.679	1.080.504	1.119.600
<i>Totaal projectinkomsten</i>	<i>481.354</i>	<i>330.844</i>	<i>254.503</i>	<i>1.066.702</i>	
<i>Provinciaal budget</i>	<i>207.000</i>	<i>106.366</i>	<i>72.100</i>	<i>385.466</i>	<i>386.050</i>

In uren					
1.1. Ruimtegebruik	2.488			2.488	2.580
1.2. Water en kwaliteit van de natuur	1.368			1.368	1.250
				0	
2.1 Milieukwaliteit en duurz. ondernemen		763		763	755
2.2 Klimaat en energie		1.230		1.230	1.115
2.3 Duurzame stedelijke ontwikkeling		205		205	200
				0	
3.1 Provinciaal netwerk en ondersteuning			1.000	1.000	1.120
3.2 Natuur- en milieucommunicatie voorlichting			615	615	525
Totaal in uren	3.856	2.199	1.615	7.669	7.545

Thema Groene ruimte		Kosten					Baten	
		Begrote uren	Gereel. uren	Uurkosten	Product kosten	Kosten totaal	Baten totaal	Prestatie-subsidie
1.1.1	Behoud en ontwikkeling groene ruimte	300	295	27.645	19	27.664	29.900	28.000
1.1.2	Gebiedsgericht beleid	100	74	6.908	1.764	8.672	10.000	10.000
1.1.3	Planologische bescherming groene ruimte	500	487	44.893	889	45.782	47.500	20.000
1.1.4	Schetsboek Drenthe	150	162	15.228	233	15.461	16.187	12.000
1.1.5	Nieuwe Wet RO	300	303	28.220	468	28.688	29.020	22.000
1.1.6	Integrale duurzame gebiedsontwikkeling	250	218	20.433	12	20.445	21.600	18.000
1.1.7	Drenthe mooi zo!	250	266	24.957	0	24.957	24.387	10.000
1.1.8	Natuurlijke recreatie	300	296	27.796	38.562	66.358	66.358	22.000
1.1.9a	Laat het donker donker	280	120	11.240	92	11.332	12.842	8.000
1.1.9b	Dorpen bij nacht	0	217	20.351	398	20.749	19.305	
1.1.10	Geluid en stilte	150	53	4.935	0	4.935	6.000	6.000
Totaal 1.1. Ruimtegebruik		2.580	2.488	232.606	42.437	275.043	283.099	156.000
1.2.1	Duurzaam waterbeheer	150	153	14.335	0	14.335	14.000	14.000
1.2.2	Groene campagne waterschapsverkiezingen	300	360	33.767	581	34.348	35.956	5.000
1.2.3	Beleidsinbreng schoon water	150	133	11.844	687	12.531	10.083	10.000
1.2.4	Voorlichting schoon water	350	420	39.091	71.222	110.313	111.370	6.000
1.2.5	Beleidsinbreng Natura 2000	250	118	11.045	268	11.313	10.000	10.000
1.2.6	Naturameter	50	186	17484	0	17484	16846	6.000
Totaal 1.2 Water en kwaliteit van de natuur		1.250	1.368	127.566	72.758	200.324	198.255	51.000
Totaal Groene ruimte		3.830	3.856	360.172	115.195	475.367	481.354	207.000

Thema Duurzame ontwikkeling		Kosten					Baten	
		Begrote uren	Gereal. uren	Uurkosten	Product kosten	Kosten totaal	Baten totaal	Prestatie-subsidie
2.1.1	Advisering provinciaal milieubeleid	200	214	20.007	0	20.007	18.500	18.500
2.1.2	Schone lucht	30	16	1.474	0	1.474	2.500	2.500
2.1.3	Duurzame ketens – cradle to cradle	200	198	18.562	135	18.697	19.000	10.000
2.1.4	Duurzame inkoop verkoop	175	212	19.918	2.580	22.498	22.544	10.000
2.1.5	Beleidsinbreng duurzame mobiliteit	100	87	8.127	0	8.127	9.000	9.000
2.1.6	Duurzame mobiliteitsmanifestatie	50	37	3.416	0	3.416	3.416	3.416
Totaal 2.1 Milieukwaliteit en duurzaam ondernemen		755	763	71.504	2.715	74.219	74.960	53.416
2.2.1	Stimuleren duurzame energievoorziening	200	316	29.624	18	29.642	25.559	16.100
2.2.2	Klimaat neutraal	150	207	19.399	2.263	21.662	21.662	11.350
2.2.3a	Drenthe bespaart	300	297	27.820	95.972	123.792	119.883	
2.2.3b	Drenthe bespaart, vervolg	125	137	12.813	8.691	21.504	21.504	1.000
2.2.4	Let's go LED	50	21	1.998	0	1.998	2.500	2.500
2.2.5	Energiebesparing zorg	90	91	8.507	4.686	13.193	13.193	2.500
2.2.6	Biomassa transport	50	12	1.128	0	1.128	1.500	1.500
2.2.7	Streekgebonden biomassa	150	151	14.007	14.399	28.406	28.406	
Totaal 2.2 Klimaat en energie		1.115	1.230	115.296	126.029	241.326	234.207	34.950
2.3.1	Werkplaats bouwen kwaliteit	200	205	19.156	3.758	22.914	21.677	18.000
Totaal 2.3 Duurzame stedelijke ontwikkeling / duurzaam bouwen		200	205	19.156	3.758	22.914	21.677	18.000
Totaal Duurzame ontwikkeling		2.070	2.199	205.956	132.502	338.458	330.844	106.366

Kerntaken en milieucommunicatie		Kosten					Baten	
		Begrote uren	Gereal. uren	Uurkosten	Product kosten	Kosten totaal	Baten totaal	Prestatie-subsidie
3.1.1	Ondersteuning netwerk natuur en milieuvrijwilligers	200	237	22.278	3.377	25.655	25.820	17.000
3.1.2	Nieuwe binding	200	39	3.547	1.785	5.332	5.332	
3.1.3	Ombudswerk natuur en milieu	100	86	8.002	0	8.002	9.000	9.000
3.1.4a	Natuur- milieupanel Drenthe	470	174	16.356	0	16.356	16.356	3.600
3.1.4b	Projectleiding Natuur- en milieupanel 3P		320	30.033	63.939	93.972	93.972	
3.1.5	Coördinatie natuurbescherming	150	145	13.578	666	14.244	14.033	13.500
Totaal 3.1 Provinciaal netwerk en ondersteuning		1.120	1.000	93.794	69.767	163.561	164.513	43.100
3.2.1	Milieubewustwording algemeen	125	161	14.773		14.773	14.920	8.000
3.2.2	Website en nieuwsbrief	400	404	37.322	33.575	70.897	69.421	21.000
	LvdO Leercursie	0	50	4.677	1.128	5.805	4.895	
Totaal 3.2 Natuur- en milieucommunicatie/voorlichting		525	615	56.772	34.703	91.475	89.236	29.000
Totaal Kerntaken		1.645	1.614	150.566	104.471	255.037	253.748	72.100
	Overige				11.644	11.644	755	
Totaal overige			-	-	11.644	11.644	755	-

III - Verslag per programma

Programma ruimtegebruik

1.1.1 Behoud en ontwikkeling kwaliteit groene ruimte (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Milieufederatie Drenthe verzorgt op provinciaal niveau de inbreng vanuit de natuur- en milieuorganisaties in (de ontwikkeling van) het ruimtelijk beleid en geeft stem aan datgene wat geen stem heeft. De milieufederatie draagt zo bij en geeft mede vorm aan de ruimtelijke ontwikkelingen, op een zodanige manier dat natuur- en landschapswaarden behouden blijven en waar mogelijk verder worden ontwikkeld.

Ruimtelijke plannen

Een belangrijk onderdeel van dit werk is het adviseren over en het reageren op ruimtelijke plannen. Onder deze werkzaamheden vallen lidmaatschap van en deelname aan de Commissie voor Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de Commissie Landelijk Gebied (CLG). Wij leveren inbreng in de vergaderingen en zorgen voor de coördinatie van de inbreng van de terreinbeherende instanties. Dit jaar heeft de AFLO advies uitgebracht over het programma Klimaat en Energie, het ontwerpbesluit warmte-koude opslag De Citadel in Assen en de notitie 'reikwijdte en detailniveau Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug – Drents Plateau'. Verder is de notitie 'Invoering Wet ruimtelijke ordening' uitvoerig besproken. De bespreking in de AFLO heeft mede bijgedragen aan een goede omschrijving van het provinciaal belang. Tenslotte is van gedachte gewisseld over het functioneren van de AFLO.

De CLG heeft Gedeputeerde Staten onder meer geadviseerd over de realisatiestrategie Ecologische Hoofdstructuur, het jaarprogramma pMJP 2009 en de actualisering van het Gebiedsplan Drenthe. Voor de nadere uitwerking van de Robuuste Verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau is een subcommissie van de CLG benoemd. De goede samenwerking tussen de sectoren natuur, landbouw en recreatie in de CLG heeft een rol gespeeld bij het goede verloop van de aanwijzing van het zoekgebied voor de robuuste verbinding. Ook is de goede samenwerking van belang bij de uitvoering van het gebiedsgerichte beleid in Drenthe in het algemeen.

Duurzame landbouw

Daarnaast draagt de milieufederatie bij aan de beleidsvorming en beleidsuitvoering met betrekking tot duurzame landbouw. Deze werkzaamheden betreffen onder andere het gevraagd en ongevraagd adviseren over zaken op het gebied van mest, ammoniak, intensieve veehouderij en bestrijdingsmiddelen, deelname aan provinciale en landelijke overlegstructuren en landbouwprojecten en overleg en samenwerking met landbouworganisaties.

In 2008 heeft de milieufederatie deelgenomen aan de projectgroep en stuurgroep voor de aanpassing van de provinciale kaart Wav op basis van de gewijzigde Wet ammoniak en veehouderij (Wav). De aanpassing van de kaart Wav zal in de loop van 2009 worden afgerond. Het gewenste resultaat is daarbij dat natuur op een goede wijze is beschermd tegen de ammoniakbelasting van veehouderijbedrijven.

De milieufederatie levert de natuur- en milieu-inbreng in het provinciaal Platform Duurzame Bollenteelt Drenthe. Het platform is in 2008 één keer bijeen geweest. Hierbij zijn ondermeer de resultaten van het Stimuleringsproject en het Tagetesproject en het vervolg van het project besproken. De sector heeft - mede als gevolg van de aandacht die Stichting Bollenboos en de milieufederatie voor de milieubelasting van deze teelt hebben gevraagd -, inmiddels op een aantal terreinen stappen gezet. Zo zijn de omstandigheden rond de spoelplaatsen verbeterd.

Bij het vervolg van het project ziet de provincie een belangrijke rol voor de sector weggelegd. Wel zal de provincie de ontwikkelingen monitoren en bespreken in het platform.

In februari heeft de milieufederatie in een brief aan de commissie Omgevingsbeleid het voorstel van Stichting Bollenboos ondersteund om bufferzones in te stellen tussen leliepercelen enerzijds en natuurgebieden, waterlopen en tuinen van burgers anderzijds. Er zijn goede resultaten met dit stimuleringsproject geboekt. Tegelijk valt te constateren dat er nog wel een lange weg te gaan is, voordat er sprake is van een echt duurzame teelt.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Advisering/inbreng in PCO en CLG.
- Deelname en advisering in projectgroep en stuurgroep Wav.
- Deelname begeleidingsgroep project "Betere implementatie Europese richtlijnen ter bescherming van de natuur in Nederland" (12 milieufederaties/Stichting Natuur en Milieu).
- Deelname aan Platform Duurzame Bollenteelt Drenthe.
- Deelname landelijk thema-overleggen ruimte, natuur en landschap en duurzame landbouw (12 milieufederaties/Stichting Natuur en Milieu).

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	300	295
Totaal kosten	29.200	27.664
<i>Uren</i>	28.200	27.645
<i>Productkosten</i>	1.000	19
Totaal baten	29.200	29.900
<i>Provinciaal budget 2008</i>	28.000	28.000
<i>Overig</i>	1.200	1.900
Resultaat 2008	0	2.237

1.1.2 Gebiedsgericht beleid (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Door een goede herinrichting van het landelijke gebied kunnen natuur- en landschapswaarden aanzienlijk toenemen en kan de milieukwaliteit verbeteren. De provincie Drenthe heeft een Meerjarenprogramma voor het Landelijk Gebied (pMJP) opgesteld. In dit uitvoeringsprogramma worden de Drentse ambities voor de ontwikkeling van het landelijk gebied beschreven. De uitvoering vindt plaats in de periode 2007-2013 onder regie van vijf gebiedscommissies. De bestaande landinrichtingsprojecten worden binnen dit kader uitgevoerd in de vorm van modules. De milieufederatie levert vanouds bijdragen aan de totstandkoming van landinrichtingsprojecten, met name via de ondersteuning van natuurbeschermingsvertegenwoordigers in de diverse commissies. In de lopende landinrichtingsprojecten ondersteunen wij de natuurbeschermingsvertegenwoordigers waar gewenst in hun werk.

Het aantal overleggen met NB vertegenwoordigers in de Landinrichtingscommissies was dit jaar beperkt. Aan het begin van het jaar hadden wij een overleg met de commissieleden van de commissie Zuidwolde. Deze bestuurscommissie is door de WILG in de plaats gekomen van de oorspronkelijke twee landinrichtingscommissies in Zuid Drenthe. Het ruilplan voor dit project komt naar verwachting in 2009 ter visie te liggen. Wij maakten met de NB vertegenwoordigers afspraken over onze inzet en afstemming. Afsproken is dat de commissieleden zelf aangeven wanneer zij een vooroverleg noodzakelijk vinden.

Wij evalueerden met de NB leden van de gebiedscommissie Peize en de terreinbeheerders onze inbreng in de waterbergingsplannen en onze gezamenlijke inspraakreactie uit 2006. Wij maakten afspraken over onze doelen, strategie en samenwerking bij de uitvoering van de plannen in de komende jaren. In de andere landinrichtingsgebieden waren er geen ontwikkelingen die een overleg noodzakelijk maakten, Roden-Norg uitgezonderd (zie hieronder).

In 2006 reageerden wij op het Plan van toedeling van Herinrichting Roden-Norg. Wij deden dit samen met dorpsverenigingen en IVN afdelingen. Kern van ons bezwaar was dat de landschappelijke kwaliteit die destijds in het landinrichtingsplan als doel was gesteld niet zou worden gehaald. Een belangrijke oorzaak bleek de schaalvergroting van landbouwbedrijven te zijn en het feit dat er door een rekenfout te weinig grond beschikbaar was voor landschapselementen. Na een overleg met de Landinrichtingscommissie en het Kadaster voerde onze adviseur mede namens ons en anderen nog een aantal gesprekken met het Kadaster en de terreinbeherende organisaties. Er bleken helaas weinig mogelijkheden te zijn om de door ons genoemde punten gehonoreerd te krijgen. Toch lukte het om op een aantal kleine onderdelen winst te behalen o.a. m.b.t. een beplantingsstrook langs een weg. Wij moesten helaas constateren dat de landschapswaarden in de plannen van deze commissie teveel tussen wal en schip zijn geraakt.

In het Landinrichtingsgebied Roden Norg was dit jaar ook sprake van een concreet initiatief dat landschappelijk een verslechtering betekent. Het gaat om de bouw van een grote veldschuur op landbouwgrond in toekomstig reservaatgebied grenzend aan een beekdal. De bouw van deze schuur bleek het resultaat van een compromis tussen terreinbeheerders en de betreffende Maatschap. De beide natuurbeschermingsvertegenwoordigers in de herinrichtingscommissie hebben met dit compromis uiteindelijk ingestemd, zij het schoorvoetend. Wij vroegen nadrukkelijk om in het vrijstellingsbesluit te regelen dat het bouwwerk zo min mogelijk detoneert en domineert in het landschap door voorschriften inzake het gebruik van materialen en gebiedseigen beplanting.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Organisatie van overleg over het project Zuidwolde met natuurbeschermingsvertegenwoordigers en terreinbeheerders.
- Deelname aan overleg met vertegenwoordigers van Landinrichtingscommissie Roden-Norg en het Kadaster over het plan van Toedeling Roden-Norg n.a.v. onze inspraakreactie.
- Deelname aan afstemmingsoverleg met de terreinbeheerders over Herinrichting Peize en waterberging Roden-Norg.

- Organisatie van overleg met onze adviseur voor Roden–Norg en veldbezoek in het gebied in verband met onze inspraak op Plan van toedeling Roden-Norg.
- Brief aan de Landinrichtingscommissie Roden-Norg, samen met vijf andere organisaties, over het afzien van beroep inzake het Plan van Toedeling.
- Zienswijze inzake art. 19 gemeente Noordenveld, i.v.m. oprichting van een veldschuur bij Norg.

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	100	74
Totaal kosten	11.080	8.672
<i>Uren</i>	9.400	6.908
<i>Productkosten</i>	1.680	1.764
Totaal baten	11.080	10.000
<i>Provinciaal budget 2008</i>	10.000	10.000
<i>Overig</i>	1.080	0
Resultaat 2008	0	1.328

1.1.3. Planologische bescherming natuur en landschap (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Het doel van onze planologische activiteiten is om bestemmingsplannen voldoende bescherming en ontwikkelingsmogelijkheden te laten bieden aan natuur en landschap. Speerpunten zijn o.a.: bescherming van de basiskwaliteit van de Ecologische Hoofdstructuur, het opnemen van regels in agrarische gebieden met (hoge) landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden, goede regeling voor de waterhuishouding, verbod op of goede regeling voor bouwwerken in het landelijk gebied, bescherming van het landschap en cultuurhistorische waarden en het verbeteren van de milieuhygiëne. Aan deze doelen wordt inhoud gegeven door het geven van adviezen, het schrijven van reacties, zienswijzen en bedenkingen, het organiseren van afstemming, organiseren en deelnemen aan (gemeentelijke) klankbordgroepen, ondersteunen van natuurbeschermings-vertegenwoordigers in dergelijke klankbordgroepen en het doen van voorstellen.

De inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) per 1 juli heeft voor dit werk belangrijke veranderingen met zich meegebracht, met name doordat de procedure (stappen en termijnen) en de rechtsbescherming rondom het bestemmingsplan ingrijpend zijn veranderd. Dit heeft geleid tot extra werkzaamheden gericht op het inwerken in de nieuwe wet, met name door het volgen van actuele publicaties (met name ook via digitale kanalen) en bijwonen van landelijke bijeenkomsten. De opgedane kennis is gedurende het jaar ook gecommuniceerd met de partnerorganisaties, met name als het gaat om formele procedures en fatale termijnen.

In 2008 zijn ruim 30 plannen aan ons aangeboden voor een reactie in het kader van vooroverleg (het oude artikel 10 Besluit Ruimtelijke Ordening). Daarnaast zijn ook andere ruimtelijke plannen op bovengenoemde aspecten beoordeeld en waar nodig van een advies of reactie voorzien. Onze reactie op (voor)ontwerpen van gemeentelijke bestemmingsplannen hebben er meermaals toe geleid dat gemeenten of initiatiefnemers contact hebben gezocht met de milieufederatie om na te gaan met welke aanpassingen tegemoet gekomen kon worden aan de bezwaren en verbetervoorstellen die door ons werden verwoord. In diverse gevallen heeft dit vervolgens ook geleid tot aanpassing van het plan'.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

Hieronder een overzicht van ingediende reacties:

- Gezamenlijke reactie met natuurbeschermingsorganisaties op concept-bestemmingsplankaart buitengebied gemeente Westerveld
- Reactie op ontwerp Structuurplan Assen, korte termijn visie en ontwerp groenvisie stadsrandzone Assen
- Bedenkingen bij het bestemmingsplan Buitengebied Noord van de gemeente Hoogeveen
- Reactie facetbestemmingsplan kleinschalig kamperen gemeente Borger Odoorn
- Gezamenlijke zienswijze van de natuurbeschermingsorganisaties op het bestemmingsplan Buitengebied van Meppel
- Bezwaar voorontwerp bestemmingsplan Polderweg 1 Nijensleek (gemeente Westerveld) in verband met realisering varkenshouderij megastal
- Reactie besluit tot verandering van het bestemmingsplan in de gemeente Emlichheim (D) ivm plaatsing windmolens
- Beroep tegen het besluit ingevolge de Wet milieubeheer voor Motorcrossclub Zuidwolde
- Bezwaar tegen aanlegvergunning voor het uitvoeren van werkzaamheden voor de aanleg van een geluidswal op het, zo genoemde, motorcrossterrein Zuidwolde, gemeente De Wolden
- Zienswijze aanpassing N48, gemeente De Wolden
- Zienswijze revisievergunning leghennenbedrijf Gasselterboerveenschemond
- Reactie voorontwerp bestemmingsplan motorcrossterrein Zuidwolde, gemeente de Wolden
- Reactie op voorontwerp bestemmingsplan Aansluiting N48 Zuidwolde, gemeente de Wolden
- Zienswijze op het ontwerpbestemmingsplan Klenckeweg (verplaatsing agrarisch bedrijf)

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	500	487
Totaal kosten	47.000	45.782
<i>Uren</i>	47.000	44.893
<i>Productkosten</i>	0	889
Totaal baten	47.000	47.500
<i>Provinciaal budget 2008</i>	20.000	20.000
<i>Overig</i>	27.000	27.500
Resultaat 2008	0	1.718

1.1.4 Schetsboek Drenthe (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Prognoses voorspellen dat de Nederlandse bevolking na 2035 structureel gaat krimpen. Voor delen van Nederland, waaronder Drenthe, zet de krimp al eerder in. Een dalend bevolkingsaantal heeft gevolgen voor de benodigde woningvoorraad, de behoefte aan bedrijventerreinen en de wegenplanning en deze werken door in het toekomstige ruimtegebruik. Ook de klimaatverandering, de veranderende landbouw en het toenemend belang van recreatie en toerisme oefenen grote invloed uit op ons toekomstige ruimtegebruik. Energie en ruimte voor water gaan een veel belangrijker rol spelen als onderlegger in de ruimtelijke ontwikkeling. Voor duurzame ontwikkeling is het zaak om op tijd op deze ontwikkelingen te anticiperen. Juist het vroegtijdig rekening houden met toekomstige eisen voorkomt dat later problemen ontstaan. Doel van het project 'schetsboek Drenthe' is het in beeld brengen van de belangrijkste toekomsttrends en ontwikkelingen en deze in samenwerking met belangrijke spelers vertalen naar ruimtelijke streefbeelden. De resultaten hiervan dienen als voeding voor het nieuwe omgevingsplan van de provincie en gemeentelijke structuurvisies.

Gedurende 2008 hebben we ons in het kader van dit project voor een belangrijk deel gericht op het proces dat zal leiden tot een nieuw provinciaal omgevingsplan in 2010. In de eerste fase van dit proces is op uitnodiging van de provincie meegedacht en meegetekend aan het globale gewenste eindbeeld en het benoemen van kernkwaliteiten van de provincie. Daarnaast is in deze eerste fase op het thema bedrijvigheid inhoudelijke input geleverd in het kader van één van de bouwstenen die de basis vormen van het nieuwe omgevingsbeleid. Deze input is vooral geleverd tijdens gesprekken met de verantwoordelijke beleidsmedewerkers bij de provincie en door actief deel te nemen aan de klankbordgroep die rondom deze bouwsteen is geformeerd. In deze eerste fase is tot slot ook een bijdrage geleverd aan de uitwerking van de kernkwaliteiten natuur, landschap, ruimte en rust door het bijwonen van workshops.

De diverse uitwerkingen van de eerste fase van het proces zijn door de provincie samengebracht in de nota 'Drenthe Kiest'. De milieufederatie heeft haar visie op deze nota vastgelegd in een brief aan de verschillende Statenfracties in het kader van de behandeling in de Statencommissie omgevingsbeleid.

Natuurvisie

Voor de Drentse natuurbeschermingsorganisaties vormde het proces van de structuurvisie mede aanleiding om een lange termijn visie op gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe te ontwikkelen. Mede op verzoek van de provincie is gestart in gebied Zuid West Drenthe. In een relatief korte tijd is hier op initiatief van Staatsbosbeheer een lange termijn natuurvisie ontwikkeld die ook voor concrete projecten op kortere termijn veel aanknopingspunten biedt. De Milieufederatie heeft hier aan bijgedragen. De visie is gepresenteerd aan gedeputeerde Munniksma, provinciale vertegenwoordigers en het waterschap. Het initiatief in deze en de prikkelende inspirerende inhoud werden zeer gewaardeerd.

De positieve reacties vormden mede de opstap voor het vervolg wat hieraan gegeven is; het ontwikkelen van een ruimtelijke toekomstvisie voor natuur en landschap in Drenthe.

De milieufederatie heeft hierin mede het voortouw genomen. Ook hier slaagden we erin om samen met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer in korte tijd een ruimtelijke visie te presenteren. Deze is ingebracht bij het provinciale proces van de structuurvisie. Ook de reacties op dit stuk waren lovend.

Verschillende onderdelen van de visie worden inmiddels verwerkt in de provinciale structuurvisie. Andere elementen vormen de basis voor projecten in deelgebieden of geven richting aan de lange termijn agenda. De visie zal begin 2009 worden afgerond en vervolgens met diverse organisaties worden besproken. Binnen de visie is combineren en gebruik maken van ruimtelijke ontwikkelingen in andere sectoren een belangrijk uitgangspunt.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Deelname aan diverse, door de provincie georganiseerde, bijeenkomsten in het kader van het nieuwe omgevingsplan;

- Deelname aan de klankbordgroep in het kader van de ontwikkeling van de bouwsteen 'bedrijventerreinen';
- Schriftelijke reactie op de notitie 'Drenthe Kiest', gericht op leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid;
- Ontwikkeling en presentaties van een 'natuurvisie' Drenthe (met drie deelgebieden Zuidwest, Noord en Zuidoost) Coproductie in samenwerking met terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties en bureau Elzinga.

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	162
Totaal kosten	18.100	15.461
<i>Uren</i>	14.100	15.228
<i>Productkosten</i>	4.000	233
Totaal baten	18.100	16.187
<i>Provinciaal budget 2008</i>	12.000	12.000
<i>Overig</i>	6.100	4.187
Resultaat 2008	0	725

1.1.5. Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Op 1 juli 2008 is de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) in werking getreden. Door de komst van de nieuwe wet zijn niet alleen de planologische procedures gewijzigd, maar is er bovendien het nodige veranderd in de rolverdeling tussen provincie en gemeenten. In het kader van het project nieuwe Wro hebben we ons met name gericht op de volgende doelen:

- Het waarborgen en invullen van een heldere regie op provinciaal niveau met betrekking tot ruimtelijke planvorming, gericht op doorvertaling van regionale beleidsthema's die bijdragen aan duurzame ontwikkeling;
- Het vergroten van de betrokkenheid en expertise van bewoners en lokale (natuur- en milieu)groepen bij ruimtelijke planvorming.

In het voorjaar van 2008 is de provinciale nota 'invoering Wet ruimtelijke ordening' (ook wel de nota 'Stofkam' genoemd), tot stand gekomen. In de nota geeft de provincie in het kort aan wat zij beschouwt als 'provinciaal belang' als het gaat om de diverse thema's die de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie bepalen. Feitelijk is deze nota een vertaling van het bestaande POPII in het kader van de nieuwe Wro. In de notitie wordt door de provincie ook aangegeven hoe zij, tot de inwerking-treding van POPIII (waaraan sinds eind 2007 gewerkt wordt) om zal gaan met de nieuwe instrumenten van de Wro. Gezien het belang van de notitie in het kader van provinciale regie, op voor ons belangrijke thema's, zoals de ecologische hoofdstructuur en bedrijventerreinontwikkeling, hebben we op diverse manieren input geleverd tijdens de totstandkoming van de definitieve versie. We deden dit middels formele schriftelijke en mondelinge reacties op geëigende momenten richting het provinciaal bestuur.. Deze reacties zijn voorbereid en afgestemd met de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties. Onze reacties hebben in enkele gevallen geleid tot aanpassingen in de notitie die eind juni 2008 door PS is vastgesteld.

Naast het voeren van discussie met de provincie over de nieuwe Wro is tijdens een brainstormsessie met 4 wethouders ook nagegaan hoe de gemeentelijke bestuurders in Drenthe aankijken tegen de komst van de nieuwe wet en de rol die maatschappelijke organisaties in hun ogen zouden kunnen spelen bij de totstandkoming van gemeentelijke ruimtelijke plannen. Deze bijeenkomst is georganiseerd in samenwerking met het Drents Plateau. Uitgesproken is dat het voor alle partijen belangrijk is om de komende jaren te investeren in goede onderlinge verhoudingen.

Om het belang van afstemming en overleg met maatschappelijke organisaties, als het gaat om de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe onder de aandacht te brengen, hebben we na de inwerkingtreding van de nieuwe wet, zelf een interviewronde uitgevoerd. In totaal is gesproken met 10 organisaties in Drenthe, die verschillende belangen vertegenwoordigen, om uit te wisselen hoe zij aankijken tegen de komst van de nieuwe wet en de consequenties daarvan voor hun eigen inzet en activiteiten. De resultaten van deze interviewronde zijn vastgelegd in een overzicht en worden onder andere gebruikt voor de opzet van een landelijke bijeenkomst, gericht op provinciale bestuurders en medewerkers, over de nieuwe Wro. Deze bijeenkomst zal in juni 2009 plaatsvinden en wordt door de Milieufederatie Drenthe georganiseerd, samen met de 11 andere provinciale milieufederaties. De interviewronde heeft ook geleid tot een helder beeld van het krachtenveld en de mogelijkheden voor het gericht samenbrengen van maatschappelijke organisaties als het gaat om ruimtelijke ontwikkelingen.

De nieuwe Wro brengt met zich mee dat het in onze ogen nog belangrijker wordt om tijdig inbreng te leveren bij ruimtelijke planprocessen van gemeenten. Dit kunnen we niet in alle gemeenten doen, zonder de inzet van lokale expertise en betrokkenheid. Eind 2008 is daarom een start gemaakt met het oprichten van RO-netwerken in alle gemeenten in Drenthe. Om zoveel mogelijk lokale organisaties en individuen te betrekken in dit netwerk, is gekozen voor een intensieve aanpak, waarbij als eerste stap in elke gemeente een netwerk wordt opgestart tijdens een startbijeenkomst. De eerste bijeenkomst vond plaats in december 2008 in de gemeente Westerveld. De verdere uitrol van het netwerk vindt plaats in 2009 en begin 2010.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

Inhoudelijke input bij de totstandkoming van de provinciale notitie Invoering nieuwe Wro door:

- Ambtelijk en bestuurlijk overleg;
 - Schriftelijke reactie op de conceptnotitie, verstuurd naar de diverse Statenfracties;
 - Publicaties in de eigen nieuwsbrief en regionale pers waarin is verwoord welke positie de milieufederatie (samen met de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties) inneemt met betrekking tot de provinciale regie op ruimtelijke ontwikkelingen na de komst van de nWro.
 - Rapportage van interviewronde langs 10 organisaties die de diverse belangen in de ruimtelijke ordening vertegenwoordigen. Rapport wordt in 2009 gebruikt bij de organisatie van een landelijke werkbijeenkomst over de invoering van de nWro.
- Brainstormbijeenkomst over de invloed van de nWro met wethouders van 4 verschillende gemeenten in Drenthe. Organisatie en uitvoering in samenwerking met het Drents Plateau. Verslag beschikbaar.
- Startbijeenkomst (in de gemeente Westerveld) gericht op het ontwikkelen en in stand houden van een RO-netwerk in alle gemeenten in Drenthe. Eind 2008 hebben zo'n 15 inwoners van Westerveld zich aangesloten bij het netwerk. Startbijeenkomst tevens gebruikt om de lokale expertise over de veranderingen in de nWro te verhogen middels een presentatie met discussie.

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	300	303
Totaal kosten	30.700	28.688
<i>Uren</i>	28.200	28.220
<i>Productkosten</i>	2.500	468
Totaal baten	30.700	29.020
<i>Provinciaal budget 2008</i>	22.000	22.000
<i>Overig</i>	8.700	7.020
Resultaat 2008	0	332

1.1.6 Integrale duurzame gebiedsontwikkeling (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Diverse gebiedsontwikkelingen, zoals nieuwbouw of herstructurering van woonwijken, aanleg van nieuwe bedrijventerreinen, waterberging of infrastructuur, hebben nog te vaak negatieve gevolgen op de kwaliteit van de leefomgeving. Diezelfde ontwikkelingen bieden soms ook kansen voor het verbeteren van natuur- en landschapskwaliteit, het verbeteren van de milieukwaliteit en het geven van meer ruimte voor water. Bij belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen in de provincie Drenthe wil de Milieufederatie Drenthe daarom de rol van inspirator en meedenker vervullen, gericht op een integrale, maar ook duurzame gebiedsontwikkeling. Hiertoe dienen zich ook steeds meer kansen aan, aangezien de lokale en provinciale overheden steeds vaker interactieve planvormingsprocessen organiseren waarbij deelname door verschillende groepen uit de maatschappij wordt gestimuleerd. De milieufederatie zal hierin haar inbreng leveren, waarbij haar rol mede afhankelijk zal zijn van de fase waarin een planvormingsproces zich bevindt.

Het is voor de milieufederatie niet mogelijk om bij alle planvormingsprocessen even intensief betrokken te zijn. Net als in voorgaande jaren, hebben wij ons dit jaar gericht op inbreng bij de uitwerking van de geactualiseerde Regiovisie Groningen-Assen, aangezien hier sprake is van een grote ruimtelijke opgave in een belangrijk gebied met hoge natuur- en landschapswaarden. Onze inzet heeft zich daarbij geconcentreerd op de inbreng bij het Intergemeentelijk Structuurplan (IGS) Leek-Roden.

In de zomer van 2007 hebben wij, samen met vele anderen, gereageerd op het voorontwerp IGS Leek-Roden. In het voorontwerp IGS waren de plannen uitgewerkt voor de bouw van bijna 7.000 woningen, de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen en de aanleg van een nieuwe hoofdontsluiting. Uitvoering van de plannen, zoals opgenomen in het voorontwerp, zou leiden tot aantasting van de kwaliteiten van het kwetsbare gebied Roden-Leek. In onze inspraakreactie op het voorontwerp IGS hebben wij de gemeenten Leek en Noordenveld daarom gevraagd om verschillende woningbouwlocaties te schrappen en geen weg aan te leggen door natuurgebied De Maatlanden.

Eind 2007 besloten de gemeenten een pas op de plaats te maken. De aanleiding vormden het grote aantal kritische inspraakreacties vanuit de bevolking en maatschappelijke organisaties, het kritische toetsingsadvies van de commissie MER en nieuwe, lagere woningbouwprognoses voor de Regio Groningen-Assen.

Op basis van deze cijfers heeft de stuurgroep van de Regio Groningen-Assen in januari 2008 gekozen voor een lichte aanpassing van de woningbouwopgave. Voor Roden-Leek gaat het om de bouw van 5850 woningen tot 2030. Verder hebben de provincies Groningen en Drenthe besloten een nieuwe studie uit te voeren naar de hoofdontsluiting Leek-Roden. Op voorhand hebben de gemeenten en de beide provincies hierover al de afspraak gemaakt dat prioriteit wordt gegeven aan een weg ten westen van Leek. Bovendien moet er een oplossing komen voor de verbinding tussen Roden en Leek. De raden van de Leek en Noordenveld hebben eind maart de bestuurlijke afspraken over de hoofdontsluiting en het te bouwen aantal woningen bevestigd. Dit betekent dat zij hebben ingestemd met omvangrijke woningbouw en de aanleg van wegen, terwijl de inspraak nog niet was behandeld en het verkeers- en milieuonderzoek nog moesten worden uitgevoerd.

De milieufederatie heeft deze - in onze ogen onjuiste - procedure diverse keren, samen met bewoners, aan de orde gesteld. Ook hadden wij een en ander graag willen bespreken met raadsleden van Leek en Noordenveld en statenleden van de provincies Groningen en Drenthe. In dit kader hebben wij voorafgaande aan de vaststelling van de afspraken in de raden samen met de Milieufederatie Groningen en bewonersvereniging Groen Noordenveld een debat georganiseerd over de Regiovisie Groningen-Assen en de ontwerp-opgave Leek-Roden. Omdat een groot deel van de politieke partijen niet aan dit debat wilde deelnemen, waren wij genoodzaakt het debat af te lasten. In de pers is uitgebreid aandacht besteed aan het niet doorgaan van het debat.

Voor het opstellen van het ontwerp IGS en de uitvoering van de studie hoofdontsluiting hebben beide gemeenten vervolgens werkateliers georganiseerd. Ten aanzien van het uitwerken van de ontwerp-opgave hebben wij daarbij voorgesteld ook een variant met een lager aantal te bouwen woningen mee te nemen.

De uit te werken varianten had het daadwerkelijk mogelijk moeten maken om een gefundeerde en zorgvuldige keus te kunnen maken, waarbij er geen aantasting plaatsvindt van natuur en landschap in het gebied Roden-Leek.

Omdat dit voorstel niet is gehonoreerd, vonden wij het niet zinvol om deel te nemen aan de werkateliers met betrekking tot het IGS. Wel hebben we gezamenlijk met de Milieufederatie Groningen besloten deel te nemen aan de werkateliers voor de hoofdontsluiting.

Als onderdeel van de studie naar de hoofdontsluiting Leek-Roden hebben wij om een second opinion verzocht, omdat wij twijfelden aan de noodzaak van een nieuwe hoofdontsluiting. Het voorontwerp IGS voorzag nog in een nieuwe weg ten westen van Leek en een verbinding naar Roden dwars door natuurgebied De Maatlanden. In juli 2007 hebben wij in onze reactie op het voorontwerp verzocht om deze weg door de Maatlanden te schrappen. Wij hebben de onderzoeksvragen voor deze second opinion geformuleerd en adviesbureau Witteveen+Bos gevraagd voor de uitvoering van de second opinion. De provincie Groningen heeft de second opinion gefinancierd en was formeel opdrachtgever. De conclusies van Witteveen+Bos waren dat er nut en noodzaak is voor maatregelen aan de hoofdontsluiting. Met alleen aanpassingen aan bestaande wegen kunnen de knelpunten helaas niet helemaal worden opgelost. Er is dus ook nieuwe infrastructuur noodzakelijk, wanneer de 5.800 woningen worden gebouwd. Wel constateerde Witteveen+Bos dat er nog extra aanpassingen mogelijk zijn aan bestaande wegen.

Eind oktober 2008 is deze second opinion samen met het verkeersonderzoek en het nieuwe stedenbouwkundig ontwerp gepresenteerd. Dit nieuwe ontwerp bevatte belangrijke verbeteringen ten opzichte van het voorontwerp. In het stedenbouwkundig ontwerp zijn echter nog steeds enkele kwetsbare gebieden ingetekend als woningbouwlocatie. In het stedenbouwkundig ontwerp van oktober 2008 ontbrak nog de infrastructuur. In 2009 zal het definitieve ontwerp met daarin de infrastructuur ter inzage worden gelegd. Onze inbreng in het IGS Leek-Roden krijgt in 2009 daarom een vervolg.

Over het geheel genomen kan gesteld worden dat de plannen dankzij de inbreng van bewonersgroepen en milieufederaties zijn verbeterd. Tegelijk leidt de omvang van de woningbouwopgave voor dit gebied in onze ogen tot een hoge druk op natuur en landschap. Hoewel we alle verbeteringen van harte toejuichen, kijken we ook met gemengde gevoelens naar het eindresultaat.

In het kader van het project is ook nog deelgenomen aan de begeleidingscommissie van het project Regiopark. Dit regioproject richt zich op het waarborgen en versterken van de kwaliteiten van het Regiovisiegebied Groningen-Assen door de wisselwerking tussen het stedelijke en landelijke gebied te vergroten en ze in gezamenlijkheid te ontwikkelen.

Tenslotte is in augustus, mede namens Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, gereageerd op het ontwerp Structuurplan Assen, korte termijn visie, de ontwerp groenvisie Stadsrandzone Assen en het ontwerp plan Mer. Onze hoofdbezwaren bij de structuurvisie betroffen de gehanteerde (regionale) groeiprognoses, de vertaling van de groei naar de ruimtevraag en de omvang van de nieuwe uitleglocaties en het ontbreken van een passende beoordeling van mogelijk significante gevolgen voor het Fochteloërveen, Witterveld en Drentsche Aa gebied.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Deelname aan begeleidingscommissie regioproject Regiopark.
- Brief aan stuurgroep Regio Groningen-Assen en persbericht over woningbouwopgave.
- Brief aan fracties raad Leek en Noordenveld over procedure IGS.
- Persbericht en aandacht in pers over IGS Leek-Roden.
- Insprekreacties raadscommissies Leek en Noordenveld.
- Deelname aan klankbordgroep Ontwerpopgave Leek-Roden.
- Deelname aan werkateliers hoofdontsluiting Leek-Roden.
- Second opinion hoofdontsluiting Leek-Roden.
- Bijeenkomsten met lokale natuur-, milieu- en bewonersorganisaties over IGS Leek-Roden.

- Reactie op ontwerp Structuurplan Assen, korte termijn visie en ontwerp Groenvisie stadsrandzone Assen.

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	250	218
Totaal kosten	24.500	20.445
<i>Uren</i>	23.500	20.433
<i>Productkosten</i>	1.000	12
Totaal baten	24.500	21.600
<i>Provinciaal budget 2008</i>	18.000	18.000
<i>Overig</i>	6.500	2.100
Resultaat 2008	0	1.155

1.1.7 Drenthe mooi zo! – vervolg Kiek op Drenthe (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

In 2006 en 2007 hebben de Milieufederatie Drenthe, Drents Plateau en Het Drentse Landschap samen met een aantal andere organisaties de landschapscampagne Kiek op Drenthe uitgevoerd. Onze doelstelling was inwoners van Drenthe, Drentse ambtenaren en bestuurders, architecten, stedenbouwkundigen en ontwerpers, meer bewust te maken van de kwaliteiten van het landschap en aandacht te vragen voor de bedreigingen.

Door de campagne Kiek op Drenthe is het thema verrommeling in Drenthe op de publieke en politieke agenda gekomen. Het grootste zorgpunt bij inwoners en bestuurders bleek te liggen bij de verrommeling door bedrijventerreinen. Gedeputeerde Staten van Drenthe heeft inmiddels in haar Collegeprogramma opgenomen de verrommeling van het landschap te willen tegengaan. Ook bij de Kamer van Koophandel en VNO-NCW-Noord is er meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen. VNO-NCW-Noord heeft hierover een rapport uitgebracht. Verder heeft het onderwerp aandacht in de voorbereiding van de nieuwe provinciale structuurvisie, waarbij het beleid met betrekking tot bedrijventerreinen als één van de bouwstenen zal worden meegenomen.

De Milieufederatie Drenthe, het Drents Plateau, het Drents Architectuur Centrum en Het Drentse Landschap hebben geconstateerd dat een gezamenlijke aanpak met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit duidelijke meerwaarde heeft en hebben in 2008 op het thema bedrijventerreinen de samenwerking voortgezet. In vervolg op een symposium dat de organisaties, op voortouw van het Drents Architectuur Centrum, in voorjaar over het thema hebben georganiseerd, zijn het Drents Plateau en de milieufederatie in het najaar, met steun van de provincie, het project 'De Ruimtelijke kwaliteit van de Drentse bedrijventerreinen op de Kaart!' gestart. Doel van dit project is gemeenten, ontwikkelaars en beheerders te ondersteunen in de inpassing van bedrijventerreinen in het landschap en zo de ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen te verbeteren. Eerst is een quick scan gemaakt van de ruimtelijke kwaliteit van alle bedrijventerreinen in Drenthe, met uitzondering van de bedrijventerreinen middenin grote kernen. De focus lag op de ruimtelijke kwaliteit van (randen van) bedrijventerreinen grenzend aan het landelijk gebied, omdat het vertrekpunt van dit project is het tegengaan van de verrommeling van het Drentse landschap. Voor de quick scan hebben we ook gebruik gemaakt van gegevens die een peiling over de ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen heeft opgeleverd onder ons online panel De Groene Peiler.

Het project loopt door in 2009. Op basis van de quick scan zullen bedrijventerreinen worden geselecteerd die nader beoordeeld gaan worden door een expertgroep en een team van inwoners van Drenthe. Tijdens een werkatelier zullen de resultaten van de beoordeling van de ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen door deskundigen en inwoners worden gepresenteerd en van adviezen worden voorzien.

De Milieufederatie Drenthe heeft daarnaast een bijdrage geleverd aan een advies dat is uitgebracht over het organiseren van de samenwerking binnen Drenthe rond het thema ruimtelijke kwaliteit. In 2009 krijgt dit provinciale samenwerkingsverband Mooi Drenthe verder vorm.

Bijdrage landelijk project Verrommeling

Samen met de andere provinciale milieufederaties is in januari het landelijke project 'Ruimtelijke kwaliteit in de regio: Verrommeling' gestart. Het project is een landelijk vervolg op de campagne Zuinig op Ruimte die in 2006 en 2007 is uitgevoerd. Doelstelling is om per regio de top 3 van verrommeling te benoemen en daarnaast de oplossingen in kaart te brengen. In oktober is de website www.verkniptlandschap.nl gelanceerd. Op deze site kan iedereen voorbeelden van verrommeling melden. Het project loopt door in 2009.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Deelname aan symposium ruimtelijke kwaliteit bedrijventerreinen in Emmen.
- Quickscan ruimtelijke kwaliteit Drentse bedrijventerreinen.
- Deelname aan werkbijeenkomst over samenwerkingsagenda Mooi Drenthe.

- Deelname aan noordelijk symposium Van bedrijventerrein naar bedrijvenpark.
- Website met meldpunt www.verkniptlandschap.nl.
- Deelname aan klankbordgroep Landschapsontwikkelingsplan Tynaarlo.
- Interview over evaluatie provinciaal landschapsbeleid.
- Deelname aan provinciaal jongerensymposium natuur en landschap 'Niks is zoas 't lek'.

Looptijd

Januari 2008 – april 2009

project 'De Ruimtelijke kwaliteit van de Drentse bedrijventerreinen op de Kaart!':

augustus 2008 – april 2009

Landelijk project verrommeling: 1 januari 2008 – 31 december 2009

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	250	266
Totaal kosten	28.500	24.957
<i>Uren</i>	23.500	24.957
<i>Productkosten</i>	5.000	0
Totaal baten	28.500	24.387
<i>Provinciaal budget 2008</i>	10.000	10.000
<i>Overig</i>	18.500	14.387
Resultaat 2008	0	-570

1.1.8 Natuurlijke recreatie (project)

Omschrijving activiteit en resultaat

In 2005 hebben we, in het kader van het project Natuurlijke Recreatie, gezamenlijk met vertegenwoordigers van natuur, landschap en recreatie, de mogelijkheden voor een integraal ontwikkelingsperspectief verkend, uitgaande van win-winsituaties voor recreatie en natuur. Deze verkenning heeft geresulteerd in het ontwikkelingsperspectief voor het Drents-Friese Wold . In 2006 en 2007 hebben we, samen met de RECRON, een vervolgproject uitgevoerd. Er zijn allereerst drie praktijkcases uitgewerkt, waarbij het integraal ontwikkelingsperspectief Drents-Friese Wold is vertaald naar een uitvoeringsplan voor een concreet recreatiebedrijf. Ook is een Ontwikkelingsperspectief Natuurlijke Recreatie voor de gemeente De Wolden opgesteld. Tenslotte is ingezet op de (verdere) ontwikkeling van instrumentarium om uitvoering te geven aan het ontwikkelingsperspectief. Dit heeft geresulteerd in een rapport waarin voorstellen zijn gedaan voor instrumentarium bestaande uit het opstellen van ontwikkelingsperspectieven voor andere gebieden in Drenthe, kavelruil op Drentse Maat voor verblijfsrecreatie en natuur, een kwaliteitsteam natuurlijke recreatie Drenthe en een stimuleringsregeling voor recreatiebedrijven voor het gebruik van expertise op het gebied van natuur en landschap, beeldkwaliteit en duurzaamheid. Gedeputeerde Staten hebben de aanbevelingen uit het rapport overgenomen. In 2008 hebben de Milieufederatie Drenthe en de RECRON in dit kader een vervolg gegeven aan het project Natuurlijke Recreatie. In de projectgroep nemen naast de Milieufederatie Drenthe en de RECRON ook het Recreatieschap en de provincie deel. Het project bestaat uit een aantal onderdelen.

Instrumentarium

Gezamenlijk met de provincie Drenthe, het Recreatieschap Drenthe en gemeenten zijn de RECRON en de Milieufederatie Drenthe aan de slag gegaan met de (verdere) operationalisering van het instrumentarium Natuurlijke Recreatie Drenthe. Dit heeft tot resultaat gehad dat de provincie Drenthe in juni 2008 de Subsidieregeling Toerisme *Natuurlijk!* (STINAT) Drenthe 2008-2010 heeft vastgesteld. De STINAT is in september opgesteld. Recreatiebedrijven kunnen subsidie verkrijgen voor inbreng van expertise op het gebied van natuur, landschap en architectuur (adviesproject) en voor investeringen op het gebied van (economische) kwaliteitsverbetering, innovatie, natuur- en landschapsontwikkeling, landschappelijke inpassing, architectuur en duurzaamheid (kwaliteitsverbeteringsproject).

Daarnaast heeft het Algemeen Bestuur van het Recreatieschap Drenthe op 10 december 2008 officieel het Kwaliteitsteam Natuurlijke Recreatie geïnstalleerd. Vanaf 1 januari 2009 begeleidt dit team individuele recreatieondernemers bij de ontwikkeling van hun plannen. Het Kwaliteitsteam adviseert ondernemers in het voorstadium van de planvorming over de mogelijkheden om ontwikkeling van het recreatiebedrijf te combineren met natuurontwikkeling en een goede landschappelijke inpassing. Om de recreatie- en natuursector, bestuurders en ambtenaren van gemeenten en de provincie te kunnen informeren over de resultaten van het project Natuurlijke Recreatie en de mogelijkheden van het instrumentarium is eind 2008 gestart met de bouw van een website Natuurlijke Recreatie. Deze website zal in 2009 de lucht ingaan.

Praktijkcases De Wolden

Via een drietal praktijkcases is nader invulling gegeven aan het ontwikkelingsperspectief Natuurlijke Recreatie De Wolden. Voor elk recreatiebedrijf is gewerkt aan een uitvoeringsplan gericht op ontwikkeling van het bedrijf in combinatie met winst voor natuur en landschap. Voor twee bedrijven wordt het uitvoeringsplan begin 2009 afgerond. De derde praktijkcase heeft betrekking op een nieuw initiatief van een projectontwikkelaar. Voor dit initiatief is het niet gelukt om tot een uitvoeringsplan te komen. De belangrijkste reden hiervoor was dat de gronden, waar het initiatief betrekking op had, (nog) niet in eigendom waren van de projectontwikkelaar.

Ontwikkelingsperspectieven

Het Ontwikkelingsperspectief Natuurlijke Recreatie De Wolden dat in 2007 was opgesteld, is in januari 2008 door de milieufederatie en de RECRON aan de raad van de gemeente De Wolden gepresenteerd. Het ontwikkelingsperspectief is positief ontvangen. Ook is op verzoek van de provincie, tijdens een informatiebijeenkomst over de robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug – Drents Plateau, een inleiding gehouden over kansen en belemmeringen van recreatie en de robuuste

verbinding. De provincie heeft het Ontwikkelingsperspectief De Wolden als input gebruikt bij de vaststelling van het zoekgebied voor de robuuste verbinding.

Verder is in 2008 voor de gemeente Aa en Hunze een Ontwikkelingsperspectief Natuurlijke Recreatie opgesteld, uitgaande van win-win-situaties voor natuur en recreatie. Er is gebruik gemaakt van de integrale gebiedsgerichte aanpak, zoals die ook in het Drents-Friese Wold en de gemeente De Wolden is gehanteerd. De basis voor het opstellen van het ontwikkelingsperspectief vormde een open dialoog tussen enkele sleutelfiguren uit zowel de natuur- als recreatiesector. Het ontwikkelingsperspectief is begin 2009 afgerond en zal in juni 2009 worden gepresenteerd aan de raad van de gemeente Aa en Hunze. De gemeente heeft al aangegeven het ontwikkelingsperspectief grotendeels over te willen nemen in haar Toeristisch Recreatief Ontwikkelingsplan (TROP).

Ook is, op initiatief van de provincie, gewerkt aan het opstellen van een gebiedsperspectief voor natuur en recreatie en concrete projecten voor het Leekstermeergebied. Ook dit wordt afgerond in 2009.

Het project Natuurlijke recreatie heeft in 2008 met alle bovengeschetste activiteiten een succesvol vervolg gekregen. Het voorgestelde instrumentarium in de vorm van de subsidieregeling en het kwaliteitsteam is geoperationaliseerd.

Verder is een start gemaakt met de verdere uitrol van ontwikkelingsperspectieven over Drenthe. Ook landelijk is er inmiddels aandacht voor de 'Drentse aanpak'. De provincie Groningen heeft het voornemen om de STINAT over te nemen.

In 2009 geven RECRON en Milieufederatie Drenthe een vervolg aan het project Natuurlijke Recreatie. Beide organisaties willen met name een rol spelen bij het opstellen van ontwikkelingsperspectieven natuurlijke recreatie en het onder de aandacht brengen van de mogelijkheden van het instrumentarium natuurlijke recreatie.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Presentatie ontwikkelingsperspectief natuurlijke recreatie aan de raad van de gemeente De Wolden.
- Inleiding 'Recreatie en Robuuste verbinding' op informatieavond over robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug – Drents Plateau.
- Studiemiddag Kwaliteitsteam Natuurlijke Recreatie voor Drentse ambtenaren ruimtelijke ordening en recreatie & toerisme.
- Werkbijeenkomsten in kader drie praktijkcases gemeente De Wolden.
- Subsidieregeling Toerisme *Natuurlijk!* (STINAT) Drenthe 2008-2010.
- Provinciale bijeenkomst 'Natuur en Recreatie in Dialoog!' over resultaten project Natuurlijke Recreatie voor gemeenten, provincie, de recreatie- en natuursector.
- Werksessie recreatie, werksessie natuur en integrale werksessies gemeente Aa en Hunze.
- Aanzet ontwikkelingsperspectief en projectinitiatieven voor het Leekstermeergebied.

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	300	296
Totaal kosten	83.200	66.358
<i>Uren</i>	28.200	27.796
<i>Productkosten</i>	55.000	38.562
Totaal baten	28.200	66.358
<i>Provinciaal budget 2008</i>	22.000	22.000
<i>Overig</i>	61.200	44.358
Resultaat 2008	0	0

1.1.9. Laat het donker donker en Dorpen bij Nacht (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Laat het donker donker bestaat in de productbegroting 2008 uit twee onderdelen. In de eerste plaats betreft dit *De Nacht van de Nacht*, de provinciale uitvoering van de landelijke campagne. In de tweede plaats betreft dit *Dorpen bij Nacht*, gericht op kleine dorpen in het buitengebied.

Nacht van de Nacht

De campagne *Nacht van de Nacht* wil kennis en bewustwording vergroten door het laten beleven van het nachtelijke duister. Lokale initiatieven voor excursies, lezingen, sterren kijken en andere belevingsactiviteiten worden gestimuleerd en gebundeld. De laatste jaren organiseren steeds meer lokale en gemeentelijke organisaties – op eigen initiatief – belevingsactiviteiten in de Nacht van de Nacht. In 2008 waren dat er 16. In totaal namen in Drenthe zo'n 900 tot 1000 mensen deel aan de activiteiten. De campagne is gegroeid naar een jaarlijks, nachtelijk hoogtepunt op landelijke schaal. De milieufederatie fungeert hierbij als aanspreekpunt in Drenthe en legt de koppeling tussen de lokale activiteiten en het landelijke programma, dat samen met de andere provinciale milieufederaties en de Stichting Natuur en Milieu, wordt vormgegeven. Dit heeft met name betrekking op landelijke publiciteit, de website Nachtvandenacht.nl en promotiemateriaal. Landelijk namen 20.000 mensen deel aan 250 activiteiten.

In het kader van Laat het donker donker, is ook een bijdrage geleverd aan het draagvlak voor duisternisbeleid bij gemeenten. Zo is op 6 maart een inleiding verzorgd over de waarde en het belang van duisternis op de bijeenkomst Energiebesparing in de openbare verlichting, gericht op gemeenten in Zuid-Drenthe en Overijssel. Ook is, samen met lokale organisaties, gereageerd tegen een skybeamer in de gemeente Midden-Drenthe. Steeds meer Drentse gemeenten nemen het zorgvuldig omgaan met verlichting op in hun beleidsplannen en in de uitvoering daarvan. Zo is Assen voornemens de verlichting in heel de stad aan te pakken (minder licht omhoog en opzij) bij de vervanging van de bestaande verlichting, te beginnen in Assen-Oost. Hierbij is ook de insteek in de diepe nacht de verlichting te dimmen. Bij vernieuwing (o.a. De Vaart) is al nieuwe duisternisvriendelijke verlichting geplaatst. In het Asserbos komt bij een doorgaande weg groene (LED)-verlichting. In de gemeente De Wolden is duisternisbeleid door inbreng vanuit de bevolking met stip opgenomen in het concept milieubeleidsplan. Overigens dooft de gemeenten al straatverlichting in de nachtelijke uren waar dit mogelijk is. De NAM experimenteert met (blijvende) groene verlichting van het hoofdkantoor in Assen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- 167 organisaties zijn aangeschreven met het verzoek een activiteit te organiseren in de Nacht van de Nacht
- 16 activiteiten zijn georganiseerd voor de Nacht van de Nacht met in totaal 900-1000 deelnemers
- Bijdragen van (bijna) alle Drentse gemeenten door het zelf (mede)organiseren van activiteiten (Assen, Meppel), doven van (aanstralings)verlichting en oproepen van inwoners en bedrijven mee te doen aan het doven van onnodige verlichting
- Ondersteuning van *De Nacht van de Nacht* door het Noordelijk bedrijfsleven: MKB-Noord, VNO NCW-Noord en Kamer van Koophandel Noord hebben bedrijven in Noord-Nederland opgeroepen deel te nemen aan de Nacht van de Nacht. De Kamer van Koophandel Noord heeft ook de verlichting van de kantoren in Meppel, Leeuwarden en Groningen gedooft
- Presentatie op bijeenkomst *Energiebesparing in de openbare verlichting*, georganiseerd door Provincie, Rendo en SenterNovem voor gemeenten, over de waarde en het belang van duisternis
- Toenemende aandacht bij provincie en gemeenten voor duisternisbeleid en implementatie daarvan
- Advisering aan bewoners en lokale organisaties inzake lokale lichthinder (Midden-Drenthe, Tynaarlo).

Looptijd

Januari – december, met nadruk op de periode voor 25 oktober, *De Nacht van de Nacht*

Dorpen bij Nacht

Met het project Dorpen bij Nacht hebben we als milieufederatie bijgedragen aan het draagvlak voor duisternis in dorpen in het landelijk gebied. Daarbij hebben wij handvatten geboden voor concrete maatregelen om lichthinder (verblinding) en lichtvervuiling (omhoogstralend licht) te beperken. Het project is uitgevoerd in de drie noordelijke provincies, samen met de andere noordelijke provinciale milieufederaties en de koepels van dorpen (in Drenthe de BOKD, Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe). De Milieufederatie Drenthe heeft ook de noordelijk coördinatie van Dorpen bij Nacht verzorgd (projectleiding).

In Drenthe zijn in de startfase van het project (eind 2007) op drie regiobijeenkomsten van lokale Dorpsbelangen deelnemers geworven. Uiteindelijk hebben 4 dorpsbelangen met in totaal 6 dorpen aan het project deelgenomen. In deze dorpen is huis aan huis informatiemateriaal verspreid en zijn voorlichtingsbijeenkomsten gehouden. Op basis hiervan konden mensen zich aanmelden om nader advies te krijgen over hun buitenverlichting en konden zij gebruik maken van kortingen op de aanschaf van verlichtingsmaterialen en toebehoren zoals tijdschakelaars en bewegingsmelders. Om het meeste effect op de duisternis te hebben, is gekozen het project uit te voeren in kleine dorpen in een (meestal) donkere omgeving. Juist daar is een enkele “verkeerde” lamp een ernstige verstoring van de donkere omgeving. Veel bewoners hebben hier overigens gelukkig (nog) geen of geringe buitenverlichting.

Bouwmarkten en leveranciers zijn bezocht om geschikte verlichtingsmaterialen te selecteren. Het aanbod aan geschikte armaturen, die passend zijn in een dorps omgeving, bleek helaas gering. De lampen die geschikt waren, hadden over het algemeen een moderne vormgeving, die niet altijd past bij een dorps karakter. Van de mensen die zich voor het project aanmelden en waarbij hun verlichting als storend werd beoordeeld, gaven twee van drie dit als reden op om geen aanpassingen te doen. Uit een onder de deelnemers gehouden enquête bleek verder dat 62% meer waardering voor de duisternis heeft gekregen (bij 38% ‘onveranderd’). Ook is de kennis over goed verlichten flink toegenomen.

In het kader van de noordelijke projectleiding zijn in 2008 twee projectbijeenkomsten georganiseerd en is een gezamenlijk bezoek gebracht aan een verlichtingsdeskundige. Verder is de projectvoortgang bewaakt en is i.s.m. de Milieufederatie Groningen (subsidie-aanvrager) de financiële afhandeling verzorgd richting de noordelijke subsidiegever (Leren voor Duurzame Ontwikkeling). Het project in Drenthe werd ook mede ondersteund door de gemeenten Noordenveld en Midden-Drenthe en het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa (Subsidieverordening inrichting landelijk gebied).

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Presentatie van het belang van duisternis, concrete mogelijkheden voor het voorkomen van lichthinder en lichtvervuiling en deelnamemogelijkheden aan het project aan 64 Drentse verenigingen dorpsbelangen (113 aanwezige leden) op 3 bijeenkomsten. Deelname van Plaatselijk Belang Eén, Dorpsbelangen Gasteren, Plaatselijk Belang Broekstreek e.o. (Garminge, Balinge, Mantinge) en Dorpsbelangen Balloo aan het project
- In alle 6 dorpen is huis-aan-huis het project aangekondigd en is huis-aan-huis informatie over het project en over het op goede wijze toepassen van verlichting verspreid.
- In de 6 dorpen is op vier bijeenkomsten voorlichting aan inwoners gegeven over het belang van duisternis en over de “schaduwkanten” van verlichting. Hier waren in totaal 90 mensen aanwezig
- Bij de huisbezoeken zijn 30 huishoudens bezocht. In de meeste gevallen was hier ook een deskundige van een installatiebedrijf en een vertegenwoordiger van Dorpsbelangen aanwezig.

- Onder 31 deelnemers is na afloop van het project een enquête verspreid. De respons was 45%. Ruim 85% geeft aan meer kennis te hebben welke verlichting 'goed' en welke 'slecht' is, met het oog op behoud van de duisternis. Bijna 60% geeft aan minder vaak buitenlampen aan te doen of zijn buitenverlichting te gaan aanpassen of dit binnenkort te gaan doen. Binnen de doorlooptijd van het project hebben slechts twee mensen gebruik gemaakt van de subsidieregeling die hiervoor beschikbaar was.

Looptijd

Januari – oktober 2008 (wervingsfase startte in 2007)

Tijd en kosten

Laat het donker

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	280	120
Totaal kosten	28.320	11.332
<i>Uren</i>	26.320	11.240
<i>Productkosten</i>	2.000	92
Totaal baten	28.320	12.842
<i>Provinciaal budget 2008</i>	8.000	8.000
<i>Overig</i>	20.320	4.842
Resultaat 2008	0	1.510

Dorpen bij nacht

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	0	217
Totaal kosten	0	20.749
<i>Uren</i>	0	20.351
<i>Productkosten</i>	0	398
Totaal baten	0	19.305
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	0
<i>Overig</i>	0	19.305
Resultaat 2008	0	-1.444

1.1.10 Geluid en Stilte (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Het landelijke gebied in Drenthe en met name natuur- en stiltegebieden zijn de meest voor de hand liggende plekken om natuurgeluiden te horen en rust te zoeken. Maar ook in deze gebieden worden de mooie natuurgeluiden, en daarmee de rust, in toenemende mate verstoord door verkeer en andere menselijke activiteiten. Waar je ook bent, vaak is het geluid van een weg, een spoorlijn of een vliegtuig duidelijk hoorbaar.

De Milieufederatie Drenthe zet zich in voor de bescherming van de stilte en het tegengaan van geluidshinder in de provincie Drenthe. Onze ervaringen met eerdere activiteiten geven aan dat het thema leeft bij de nabije omgeving en bezoekers van stiltegebieden. Tegelijk moeten we constateren dat op beleidsniveau de aandacht en inzet van overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven nog beperkt is.

De Milieufederatie Drenthe wil daarom het thema geluidshinder en de waarde van stilte weer meer op de bestuurlijke en maatschappelijke agenda plaatsen. Om dit te bereiken willen we in 2008 samen met diverse partners een provinciebrede activiteit ontwikkelen waarmee we in 2009 'naar buiten' treden.

In de tweede helft van 2008 zijn hiervoor de eerste voorbereidingen getroffen.

Op grond van onze ervaringen bij een Stilteonderzoek in 2005 in het Dwingelderveld hebben wij eerst een analyse gemaakt van de mogelijkheden om inwoners geluid te laten ervaren en de resultaten te presenteren. Aanvankelijk wilden wij heel Drenthe als aandachtsgebied nemen maar wij hebben dit uiteindelijk beperkt tot de Stiltegebieden, ondermeer omdat het project anders te omvangrijk zou worden. Wij hebben een meetmethode in conceptvorm ontwikkeld, waarmee vrijwilligers in 2009 in het veld een analyse kunnen gaan maken van de mate van verstoring in Stiltegebieden.

In april was er een grote informatiebijeenkomst over het inrichtingsplan voor het Dwingelderveld. Op verzoek van de projectleider voor dit project maakten wij een posterpresentatie over geluid op het Dwingelderveld en mogelijkheden om het geluidsniveau te verminderen. Op de informatiebijeenkomst lichtten wij de posters toe en beantwoordden vragen, samen met een geluidsdeskundige. Voor het onderwerp geluid bleek veel belangstelling te bestaan.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Bijdragen aan voorlichtingsbijeenkomst in april 2009 (o.a. d.m.v. posters over geluidssituatie op het Dwingelderveld);
- Concept meetmethode voor het bepalen van de geluidskwaliteit in Stiltegebieden;
- Uitwerking project 'Luister naar Drenthe'.

Looptijd

Projectontwikkeling m.n. in vierde kwartaal 2008.

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	53
Totaal kosten	14.100	4.935
<i>Uren</i>	14.100	4.935
<i>Productkosten</i>	0	0
Totaal baten	14.100	6.000
<i>Provinciaal budget 2008</i>	9.000	6.000
<i>Overig</i>	5.100	0
Resultaat 2008	0	1.065

Programma water en milieukwaliteit van de natuur

1.2.1 Duurzaam waterbeheer / Ondersteuning waternetwerk (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Milieufederatie Drenthe zorgt voor de inbreng van natuur- en milieuaspecten bij de planvorming op het gebied van waterbeheer. Die inbreng verzorgen wij zelf of via ondersteuning aan mensen die in de waterschapsbesturen of in lokale natuur- en milieugroepen speciale aandacht geven aan deze onderwerpen. Belangrijke waterdoelen zijn voor ons een meer natuurlijke inrichting van beekdalen, het opheffen van verdroging en verbetering van de waterkwaliteit. Dit sluit aan bij het rijks- en provinciale beleid. Bij deze activiteiten werken wij samen met de terreinbeherende organisaties. De milieufederatie is hierbij aanspreekpunt en verzorgt, waar nodig, de gecoördineerde inbreng in de inspraak en bij advisering.

In het kader van de waterwinning vonden dit jaar een aantal belangrijke ontwikkelingen plaats. Dit jaar werd het Tussenconvenant Gorecht West uit 2006 omgezet in een Deelconvenant. De projectgroep Gorecht West waarvan de Milieufederatie Groningen, mede namens ons, deel uitmaakte heeft in 2007 adviezen uitgebracht over beëindiging van de grondwaterwinning de Punt. Deze winning heeft negatieve effecten op de omliggende natuurgebieden (Nationaal beek en esdorpenlandschap Drentsche Aa)

Op een bestuurlijk overleg over de Punt werd door de provincies uiteindelijk besloten dat het te duur is om de winning te beëindigen en de wincapaciteit te verplaatsen. De natuurorganisaties vinden dit, na zoveel jaar van onderzoek, een nogal mager resultaat. Zij drongen aan op een afspraak om op langere termijn alsnog te streven naar verdere vermindering van de Punt en uiteindelijke verplaatsing van de winning. Deze afspraak is in het convenant opgenomen. Ook werd vastgelegd dat de convenantpartijen alle kansen om tot vermindering te komen voortdurend zullen verkennen en de discussie hierover op elk moment kunnen opstarten.

Dit jaar was het ruim zeven jaar geleden dat de vergunning voor de winning Breevenen werd verleend. Wij vroegen om inzage in de evaluatie van de effecten van deze winning en de gevolgtrekkingen van de provincie. Deze evaluatie is al met twee jaar vertraagd. Aan het einde van het jaar kregen wij de betreffende rapporten toegestuurd. Het lijkt erop dat de winning vrijwel niet te combineren is met de ontwikkeling van kwelafhankelijke natuur. Een ambtelijk overleg over de resultaten van de monitoring zal naar verwachting begin 2009 plaatsvinden. De resultaten zijn met name interessant omdat nieuwe winningen in het Hunzedal in twee gevallen werden genoemd: als strategische grondwaterwinningen en als alternatieven voor de Punt.

De plannen voor strategische grondwaterwinningen (uitwerking POP) werden aan het begin van het jaar door de provincie aan ons voorgelegd. Over de betreffende beleidsnotitie gaven wij advies, mede namens Het Drentse Landschap. Daarbij benadrukten wij dat winning op deze nieuwe locaties onder geen beding mag leiden tot een toename van de verdroging in de EHS of verslechtering van de kwaliteit van beken.

De ontwerp-deelstructuurvisie waterberging Zuid Drenthe kwam dit jaar nog niet in de inspraak, in 2007 hebben wij samen met de terreinbeheerders over de Notitie Reikwijdte en detailniveau een gezamenlijk standpunt bepaald. Deze vormt de basis voor onze reactie in 2009.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Brief aan Statencommissie Omgevingsbeleid inzake vaststelling reglementen Waterschappen;
- Analyse van resultaten monitoringsonderzoek Breevenen (juni 2008, interne notitie);
- Brieven aan GS, mede namens Het Drentse Landschap, d.d. 29 juni en 18 december 2009 inzake winning Breevenen;
- Mondelinge reactie op Notitie Reikwijdte en detailniveau over Strategische Grondwaterwinningen;
- Schriftelijke reactie op ontwerp plan MER en notitie Reikwijdte en detailniveau inzake Strategische Grondwaterwinningen (mede namens HDL) d.d. 15 september 2008;

- Zienswijze voorontwerp Rioleringsplan Assen, d.d. 14 november 2008;
- Bijdrage aan ontwikkeling waterbergingsopgave Meppel -Noord via deelname aan werkgroep op 4 december 2008;
- Schriftelijke reactie op voorontwerp beheerplan Noorderzijlvest , samen met Milieufederatie Groningen, d.d. 28 augustus 2008;
- Mondelinge reactie op voorontwerp Waterbeheerplan Hunze en Aa's op 16 september 2008;
- Standpuntbepaling inzake het te ondertekenen Deelconvenant Gorecht West, samen met de terreinbeheerders op 16 september 2008;
- Informatie over onze standpunten inzake waterbeheer via onze eigen website Ziezo (de landelijke nieuwsbrief Water en Land kwam in 2008 niet meer uit);
- Deelname aan studiemiddag Herstel van veentjes in Drenthe, Werkgroep Natte Natuur Drenthe, 27 maart 2008.

Looptijd

1 januari – 31 december 2008.

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	153
Totaal kosten	15.100	14.335
<i>Uren</i>	14.100	14.335
<i>Productkosten</i>	1.000	0
Totaal baten	15.100	14.000
<i>Provinciaal budget 2008</i>	14.000	14.000
<i>Overig</i>	1.100	0
Resultaat 2008	0	-335

1.2.2 Groene campagne waterschapsverkiezingen (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

In de week van 13 tot en met 25 november vonden de Waterschapsverkiezingen plaats. Deze verkiezingen waren dit jaar gebaseerd op een geheel vernieuwd kiesstelsel. Binnen dit stelsel kunnen partijen zich presenteren via kieslijsten. De Provinciale Milieufederaties ondersteunden samen met een aantal organisaties - waaronder Natuurmonumenten en de hengelsportfederaties - de landelijke Stichting Water Natuurlijk.

De Milieufederatie Drenthe en de milieufederaties in Groningen en Overijssel hebben daarbij de oprichting van deze partij in de regio ondersteund en bijgedragen aan de werving en selectie van kandidaten voor de kieslijsten van Water Natuurlijk voor de vier interprovinciale waterschappen. Deze werving en selectie vond plaats onder verantwoordelijkheid van het Regionale bestuur van Water Natuurlijk dat in de tweede helft van 2008 werd opgericht. Door middel van advertenties in de bladen van de ondersteunende organisaties zijn de kandidaten voor Water Natuurlijk geworven. In totaal meldden zich voor de vier waterschappen 44 mensen aan. In de aanmeldingsperiode is een aantal informatiebijeenkomsten belegd over het verkiezingsprogramma van Water Natuurlijk, de selectieprocedure e.d. Met hulp van twee selectiecommissies, één voor Noord Drenthe / Groningen en één voor Zuid Drenthe/ Overijssel, stelde het regionale Bestuur uiteindelijk kieslijsten voor de vier waterschappen vast. In totaal ging het om 40 kandidaten.

De Milieufederatie Drenthe en de Milieufederatie Groningen ondersteunden gezamenlijk de kandidaten voor Water Natuurlijk in de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's bij het opstellen van een verkiezingsprogramma en de campagne. Voor de waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht werkten we samen met Natuur en Milieu Overijssel.

De campagne was erop gericht het belang van de waterschapsverkiezingen voor natuur en milieu onder de aandacht te brengen. Daarbij hebben de partij Water Natuurlijk, de kandidaten en verkiezingsprogramma's een belangrijke rol gespeeld. In de verkiezingsprogramma's lag het accent op duurzaam waterbeheer dat behoud en herstel van waterkwaliteit, natuur- en landschap waarborgt. Voor elk waterschap zijn daarbij de accenten in de campagne bepaald. Met deze (groene) accenten kreeg de campagne per waterschap een specifieke invulling. De kandidaten van Water Natuurlijk zijn ondersteund in het plannen van mediamomenten, het schrijven van persberichten en het benaderen van de media. Daarbij is veel gebruik gemaakt van zogeheten free publicity. Ook werd hulp geboden bij het maken van verkiezingsfolders.

De Milieufederatie Drenthe presenteerde vlak voor de verkiezingsperiode het rapport 'D'rente van het schoone water' over de baten van schoon water. De milieufederatie koppelde de presentatie door bureau Triple E aan de waterschapsverkiezingen door het rapport aan te bieden aan de vier lijsttrekkers van Water Natuurlijk. De presentatie werd belicht door RTV Noord en door Dagblad van het Noorden.

Hoewel de opkomst bij de verkiezingen wederom laag was (24-29 %) was de uitslag voor Water Natuurlijk uitstekend te noemen. Water Natuurlijk kreeg in twee waterschappen het grootste aantal stemmen (23 %). Landelijk vergaarde Water Natuurlijk van alle partijen zelfs de meeste zetels. Van de 40 kandidaten voor de vier waterschappen zijn 14 mensen gekozen in de algemene besturen. In twee waterschappen kreeg een kandidaat van Water Natuurlijk ook een DB zetel. Wij zijn er goed in geslaagd om via allerlei vormen van publiciteit de groene aspecten van het waterbeheer onder de aandacht te brengen van de kiezers. Met de uitslag en de publiciteit rond Water Natuurlijk hebben wij de doelen die wij voor deze campagne hadden gesteld ruimschoots gehaald.

Over het algemeen bleken de lijsttrekkers van Water Natuurlijk erg tevreden over de ondersteuning vanuit de Milieufederatie. De werving en selectie in de eerste helft van het jaar verliep vrij soepel maar kostte wel vrij veel tijd hetgeen samenhangt met de zorgvuldigheid van de procedure. Ook het administratieve karakter ervan en het feit dat een dergelijke procedure voor de eerste keer werd toegepast kostte meer tijd dan van tevoren is ingeschat.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Organisatie, samen met Milieufederatie Groningen, van twee informatiebijeenkomsten voor belangstellenden kandidatuur Water Natuurlijk voor Noorderzijlvest en Hunze en Aa's; Deelname aan vergaderingen van de kandidaten van Hunze en Aa's, advisering over verkiezingsprogramma;
- Organisatie bijeenkomst kandidaten Reest en Wieden;
- Ondersteuning van twee commissies van Water Natuurlijk bij de selectie van kandidaten voor de vier waterschappen;
- Ondersteuning van het Regionale Bestuur van Water Natuurlijk bij het opstellen van de uiteindelijke kieslijsten;
- Hulp en advies kandidaten bij de invulling van de landelijke website met regionale onderdelen;
- Adviseren van de kandidaten over mogelijkheden free publicity in nieuwsbladen en Huis aan huis bladen (waaronder Westerkrant, Groninger Gezinsbode, Meppeler Courant);
- Adviseren kandidaten over kernboodschappen regionale persberichten;
- Redigeren concepten van persberichten;
- Schrijven artikel voor rubriek Podium in zaterdageditie van Dagblad van het Noorden
- Presentatie van het rapport 'D'rente van 't schoone water; de baten van water voor de provincie Drenthe in kaart gebracht' ter ondersteuning van de campagne voor Water Natuurlijk (berichten in Dagblad van het Noorden en op Radio en TV Noord).

Looptijd

De activiteiten liepen van januari t/m november 2008. Zwaartepunt van de campagne lag eind derde begin vierde kwartaal.

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	300	360
Totaal kosten	29.200	34.348
<i>Uren</i>	28.200	33.767
<i>Productkosten</i>	1.000	581
Totaal baten	29.200	35.956
<i>Provinciaal budget 2008 *</i>	5.000	5.000
<i>Overig*</i>	27.200	30.956
Resultaat 2008	0	1.608

* Betreft bijdrage aan verbetering algemene bekendheid waterschapsverkiezingen en onderdeel baten schoon water.

1.2.3 Beleidsinbreng schoon water (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is dé kans op schoon en natuurlijk water. De milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu (SNM) leveren daarom bijdragen aan de uitwerking van de KRW. De milieufederatie zorgt op provinciaal niveau dat in de diverse klankbordgroepen en gebiedsgroepen inbreng vanuit de natuur- en milieubescherming wordt gegeven in de vorm van advies en bijdragen aan ontwikkeling en beoordeling van plannen.

Eind 2007 kwamen twee regionale nota's uit met doelen en maatregelen voor de waterkwaliteit in o.a. de wateren in Drenthe. Met de beide regionale nota's werd een intensieve periode van onderzoek, bestuurlijke afstemming en deelname van belangengroepen afgesloten. Wij hebben samen met de terreinbeheerders inbreng geleverd in dit vaak ingewikkelde en tijdrovende proces. Wij hebben geprobeerd de belangrijke doelstelling van de KRW - ecologisch gezonde wateren - boven tafel te houden. Helaas moesten we constateren dat de ambitie die in de regionale nota's is neergelegd, teleurstellend laag is uitgekapt. Zij bestaat voornamelijk uit de uitvoering van al bestaand beleid. Bovendien worden maatregelen over een lange periode uitgesmeerd. Wij hebben daarom ernstige twijfels of met de voorgestelde uitvoering van de KRW de doelen van schoon en natuurlijker water in Drenthe voldoende worden bereikt.

In april 2008 behandelde de Statencommissie Omgevingsbeleid de regionale nota's. Wij hebben bij GS en de statencommissie een ambitieus Schoon water scenario bepleit voor de provincie Drenthe, dat als basis kan dienen voor de nieuwe structuurvisie. Als reactie op dit pleidooi is door GS beklemtoond dat de provincie voor veel oppervlaktewater een hogere ambitie heeft en dat deze zal worden opgenomen in het nieuwe provinciale omgevingsplan. Op 26 november behandelden PS het uiteindelijke ontwerpbesluit 'vaststelling doelen en maatregelen' op grond van de KRW. Het besluit werd daarna ter visie gelegd. In een brief aan de staten hebben wij verzocht het ambitieniveau te verhogen.

Wij leidden uit de statenbehandeling en de daarbij door GS gegeven toelichting af, dat de doelen en maatregelen in het ontwerpbesluit gezien moeten worden als de minimale resultaatverplichting. In de komende periode in het kader van de structuurvisie - ook voor de periode tot 2015 - hebben de staten nog alle ruimte om hogere provinciale doelstellingen vast te stellen. Onze inspanningen hebben weliswaar niet geleid tot een ambitieuze uitwerking van de KRW maar geven wel uitzicht op verdergaande maatregelenpakketten voor verbetering van de waterkwaliteit. Wij zullen dit proces dan ook nauwgezet blijven volgen

Landelijk hebben de milieufederaties in samenwerking met SNM toetsingscriteria opgesteld (peilpunten) die wij in 2009 zullen gebruiken bij de beoordeling van de waterplannen.

Tijdens de discussies over de maatregelenpakketten en bijbehorende doelen hebben de milieufederaties steeds nadruk gelegd op het feit dat de baten van schoon water onvoldoende zijn meegewogen. De (zeer bescheiden) verhoging van de waterschapslasten als gevolg van de KRW voerde in de discussie vaak de boventoon. In 2006 en 2007 brachten wij samen met collega organisaties landelijk een aantal brochures uit over de baten van schoon water.

In 2008 hebben wij bureau Triple E gevraagd een analyse te maken van de baten van schoon water voor de provincie Drenthe. De uitkomsten daarvan zijn weergegeven in het rapport 'D'renthe van schoon water'. Wij beschouwen de gehanteerde methodiek en uitkomsten als een eerste en waardevolle stap om de maatschappelijke baten in beeld te brengen. Met een volwaardige maatschappelijke kosten baten-analyse zou er meer recht gedaan kunnen worden aan een evenwichtige besluitvorming. Het rapport werd tijdens de verkiezingsperiode in het najaar gepresenteerd aan de lijsttrekkers van Water Natuurlijk in de vier waterschappen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Brief aan Statencommissie Omgevingsbeleid over besluitvorming KRW.
- Inspreeknotitie over KRW besluitvorming, mede namens Natuurmonumenten, Het Drentse landschap en Staatsbosbeheer.

- Bijdrage aan onderdeel Nieuwsuitzending TV Drenthe over de kwaliteit van de Drentse beken en ons commentaar op de Adviesnota KRW
- Deelname aan afsluitende gebiedsgroep KRW Rijn Noord
- Brief aan Statencommissie Omgevingsbeleid over vaststelling Besluit KRW.
- Rapport D'rente van 't schoone water: De baten van water voor de provincie Drenthe, Bureau Triple E.

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	133
Totaal kosten	14.100	12.531
<i>Uren</i>	14.100	11.884
<i>Productkosten</i>	0	687
Totaal baten	14.100	10.083
<i>Provinciaal budget 2008</i>	10.000	10.000
<i>Overig</i>	4.100	83
Resultaat 2008	0	-2.448

1.2.4. Voorlichting schoon water (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Schoon water is voor mens en natuur van levensbelang. De kwaliteit van het water is helaas nog lang niet overal voldoende en vormt nog steeds problemen voor natuur, drinkwatervoorziening en recreatie. De implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) zal een belangrijke rol in de verbetering van de waterkwaliteit moeten gaan spelen. Het overheidsproces van de kaderrichtlijn heeft echter een nogal abstract ambtelijk karakter en is voor veel mensen een 'ver van mijn bed show'. Voor de maatregelenprogramma's is draagvlak van wezenlijk belang. In 2006 zijn we tegen deze achtergrond het project Beeldschoon water gestart met als doelstellingen:

- Meer aandacht van inwoners, recreanten en bestuurders in Drenthe voor de ecologische baten van een goede waterkwaliteit;
- Meer draagvlak verkrijgen bij inwoners Drenthe bij ontwikkelen van maatregelen voor een betere waterkwaliteit.

De onderwaterfotograaf Willem Kolvoort heeft in dit kader in 2007 in opdracht van ons in heel Drenthe de onderwaterwereld in beeld gebracht. Deze beelden zijn vervolgens met toelichtende teksten, in zeer nauwe samenwerking met Het Drentse Landschap, verwerkt tot een boek en een tentoonstelling waarin het begrip ecologische waterkwaliteit is verbeeld en beschreven. De productie daarvan is in 2007 gestart en dit jaar afgerond. Vervolgens zijn het boek en tentoonstelling gepresenteerd en is er ingezet op een zo hoog mogelijk bereik via o.a. diverse media. Daarvoor zijn o.a. website, Boomerangkaarten en een verjaardagskalender ontwikkeld.

Hiermee hebben we op samenhangende wijze voor een breed publiek informatie en beelden verstrekt over de waterkwaliteit in Drenthe en mensen op inspirerende wijze betrokken bij het belang van schoon water.

Productie en presentatie boek

In februari 2008 kwam het boek getiteld *Beeldschoon water* van de drukker in een oplage van 2.500 exemplaren. Het bevat 120 pagina's waarvan 60 met foto's. Van de totale oplage van het boek zijn eind 2008 1707 exemplaren verkocht. De provincie Drenthe heeft voor het eigen personeel en relaties 300 boeken afgenomen. Bij een werkbezoek aan Drenthe heeft de provincie een boek aangeboden aan ZKH Prins Willem Alexander. Het boek wordt verder verspreid via de uitgever en boekhandels in Noord Nederland.

De presentatie van het boek en de opening van de gelijknamige tentoonstelling zijn gecombineerd op 22 februari 2008. Het boek is aangeboden aan gedeputeerde Klip van de provincie Drenthe. Het boek *Beeldschoon water* dient als wandelwijzer en naslagwerk over de waterkwaliteit aan de hand van flora en fauna in de Drentse wateren. Het boek verenigt prettig leesbare, wetenschappelijk gefundeerde informatie met veel foto's, kaarten en waterwandroutes.

Tentoonstelling

De tentoonstelling *Beeldschoon water* is gerealiseerd en als eerste opgesteld in galerie Kamps, waar ook de opening is verricht. De tentoonstelling is vervolgens verplaatst naar het Informatiecentrum 't Ende (4 april t/m 31 oktober). Dit heeft ruim 5000 bezoekers opgeleverd. De tentoonstelling bevat 40 onderwaterfoto's op groot formaat met titels. Daarnaast zijn er drie informatiezuilen, die ieder een waterthema via tekst en foto's weergeven. Bovendien is een videofilm van 7 minuten gemaakt, waarin aan de hand van interviews met de fotograaf en de initiatiefnemer, uitleg wordt gegeven over waterkwaliteit en beelden worden getoond.

Ten behoeve van de evaluatie is een kleine enquête over de tentoonstelling *Beeldschoon water* onder bezoekers uitgevoerd.. De resultaten geven aan dat deze hoog wordt gewaardeerd.

Website

De website www.beeldschoonwater.nl is op 22 februari 2008 online gegaan en heeft gemiddeld zo'n 100 à 250 unieke bezoekers per maand (in totaal 1879 unieke bezoekers in de periode februari t/m december 2008). De website geeft informatie over het boek, de tentoonstelling, het project zelf en laat een selectie zien van het prachtige beeldmateriaal van Willem Kolvoort.

Verjaardagskalender

In december 2008 hebben we de verjaardagskalender Beeldschoon water gerealiseerd. De kalender bevat foto's van Willem Kolvoort en gedichten van verschillende Drentse dichters. Dit geheel is aangevuld met teksten over waterkwaliteit uit het boek Beeldschoon water. De 4 jaargetijden en de verschillende stroomgebieden in Drenthe komen er in naar voren. In totaal zijn er 7.000 exemplaren gedrukt, die verspreid zijn/worden onder in natuur en milieu geïnteresseerde groepen en individuen, aangesloten groepen, betrokken beleidsmakers en ambtenaren, waterbeheerders etc.. De kalender is onder vrijwilligers van het Drentse Landschap verspreid en wordt aan haar leden met korting aangeboden. De provincie Drenthe heeft alle ambtenaren een kalender gegeven als nieuwjaarsgeschenk.

PR en media

Om de aandacht te vestigen op het project Beeldschoon water, zijn er in juni/juli 2008 20.000 Boomerang kaarten verspreid in de noordelijke provincies. Op de kaarten staan foto's uit het boek Beeldschoon water en een pakkende tekst met een verwijzing naar de website beeldschoonwater.nl. Het project Beeldschoon water is daarnaast breed onder de aandacht gebracht bij de diverse media. Dit heeft een uitgebreide respons opgeleverd, waaronder:

- Artikelen met foto's in de tijdschriften ondermeer in National Geographic, Duiken, De Sportduiker, Het Visblad, Buitenleven en Noorderland;
- Boekbesprekingen in de bladen Natuur, Bos en Landschap, Boomblad, H2O, Noorderbreedte, Grasduinen en de website Groningen Leeft met Water;
- Artikel met foto's in het Dagblad van het Noorden en de Hoogeveensche Courant (twee maal);
- Uitzending van Vara's Vroege Vogels TV op 29 april 2008.

Bereik

Via deze publicaties zijn het boek en de tentoonstelling onder de aandacht gebracht van op zijn minst een miljoen mensen. Zo hebben naar de uitzending van Vroege Vogels 200.000 mensen gekeken en heeft National Geographic 800.000 abonnees in Nederland en België.

Wij denken er al met al uitstekend in geslaagd te zijn met dit project de aandacht te krijgen van een relatief groot publiek voor waterkwaliteit en natuurwaarden. Met name in de natuur geïnteresseerde mensen zijn door het boek, de tentoonstelling, de website en artikelen op een toegankelijke manier in aanraking gebracht met het feit dat ook onder de waterspiegel natuur verborgen ligt die het waard is om beschermd en ontwikkeld te worden.

De realisering van het geheel heeft meer tijd in beslag genomen dan was voorzien. Dit betekende o.a. dat we aan een voorziene watermeetdag - als vervolg op de kwaliteitsmetingen die wij in 2007 hebben opgezet - geen invulling konden geven.

Desondanks is het geheel in onze ogen in al zijn facetten uiteindelijk zeer geslaagd.

Een deel van de activiteiten zal doorlopen in 2009. De tentoonstelling zal daarbij nog op diverse andere plaatsen worden opgesteld, er zal een aantal lezing rond het thema worden georganiseerd en verder zal nagegaan worden of werk van Willem Kolvoort nog op andere wijze onder de aandacht kan worden gebracht.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Boek Beeldschoon water in een oplage van 2.500 exemplaren.
- Tentoonstelling Beeldschoon water.
- Ruim 1800 unieke bezoekers op de website www.beeldschoonwater.nl.
- 20.000 boomerangkaarten Beeldschoon water en verspreiding hiervan in noordelijke provincies.
- Verjaardagskalender Beeldschoon water in een oplage van 7.000 exemplaren.
- Artikelen en boekbesprekingen in vele bladen en kranten.
- Televisie-uitzendingen over Beeldschoon water.

Looptijd

Januari 2006 t/m december 2009

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	350	420
Totaal kosten	78.500	110.313
<i>Uren</i>	32.900	39.091
<i>Productkosten</i>	45.600	71.222
Totaal baten	78.500	111.370
<i>Provinciaal budget 2008</i>	6.000	6.000
<i>Overig</i>	72.500	105.970
Resultaat 2008	0	1.057

1.2.5 Beleidsinbreng Natura 2000 (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

In Europees verband worden Natura 2000-gebieden aangewezen vanwege hun internationaal belangrijke waarden. Voor deze gebieden worden beheerplannen opgesteld waarin de bescherming van deze gebieden verder is uitgewerkt.

Gezien de grote betekenis van de beheerplannen voor Natura 2000-gebieden, leveren de natuur en milieuorganisaties inbreng bij het opstellen van deze plannen.

De terreinbeherende organisaties leggen daarbij het accent op het natuurbelang en de milieufederatie op het realiseren van goede water- en milieucondities, ook in de omgeving van het Natura 2000-gebied.

De planning van de overheid was om de Natura 2000-gebieden in Nederland eerst formeel aan te wijzen en dan aan de slag te gaan met het opstellen van beheerplannen. Binnen drie jaar moet voor elk Natura 2000-gebied (14 in Drenthe) een beheerplan zijn vastgesteld. In maart 2008 heeft de provincie Drenthe er echter, net als de andere provincies, voor gekozen om gebruik te maken van het aanbod van de Minister van LNV om de aanwijzingsbesluiten aan te houden totdat de beheerplannen gereed zijn.

Dit aanbod geldt alleen voor de Natura 2000-gebieden waarvan de provincie de trekker is. Bovendien dienen de (concept)beheerplannen uiterlijk op 1 september 2009 aan de Minister te zijn voorgelegd. Deze zogenaamde omkering heeft het opstellen van de beheerplannen in de 8 Natura 2000-gebieden, waarvan de provincie Drenthe trekker is, in een stroomversnelling gebracht.

Voor elk gebied is na de zomer een gebiedsgroep samengesteld, waarin de Milieufederatie Drenthe en de betrokken terreinbeheerder (Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en/of Staatsbosbeheer) zijn vertegenwoordigd. De gebiedsgroep is direct betrokken bij het opstellen van het beheerplan voor het betreffende gebied.

Voor de meeste gebiedsgroepen hebben wij vertegenwoordigers uit de betreffende regio gevraagd hierin zitting te nemen. Wij leveren daarbij de inhoudelijke en strategische ondersteuning. Ook zorgen wij voor de afstemming met de terreinbeherende organisaties. Onze inzet richt zich daarbij o.a. op het opnemen van concrete (tussen)doelen en maatregelen in de beheerplannen die de ammoniakdepositie op en/of de verdroging van gevoelige natuur verminderen.

Zelf nemen wij deel aan de gebiedsgroep Dwingelderveld. Bovendien hebben we deelgenomen in de projectgroep voor het Integraal Plan Havelte Oost. Dit Integraal Plan is vooruitlopend op het Natura 2000-beheerplan opgesteld.

Daarnaast neemt de milieufederatie deel in de provinciale projectgroep. De provinciale projectgroep bewaakt het proces, de inhoud en uniformiteit van de beheerplannen en de afstemming met andere beleidsvelden zoals de Kaderrichtlijn Water.

Eind december hebben wij, samen met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, in een brief aan de provinciale projectleider onze zorgen uitgesproken over de voortgang. In de brief constateerden wij dat het opstellen van de beheerplannen ver achter liep op de planning. Daarbij spraken wij de vrees uit dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van de beheerplannen. Bij bespreking van onze brief in de provinciale projectgroep bleek dat deze zorgen door alle leden van de projectgroep, inclusief de projectleiding, werden gedeeld. Een en ander heeft geleid tot gesprekken en nadere afspraken tussen de projectleiding en de adviesbureaus die verantwoordelijk zijn voor het schrijven van de beheerplannen.

Vanwege onze goede contacten met de recreatiesector in Drenthe zijn wij gevraagd om een aantal keer deel te nemen aan een landelijk overleg tussen de recreatie- en natuursector over Natura 2000 en de mogelijke samenwerking tussen beide sectoren daarin. Ook hebben wij een bijdrage geleverd aan de digitale nieuwsbrief Recreatie & Toerisme in Natura 2000.

In 2008 hebben we ook een drietal bezwaren ingediend tegen Natuurbeschermingswetvergunningen. Dit betrof vergunningen voor fietspaden rond het Fochteloërveen, een calamiteitenroute voor het TT circuit door het Witterveld en de vestiging van een melkveehouderij in de nabijheid van het Drents-Friese Wold.

Wij hebben hierop gereageerd, omdat wij ons zorgen maken over de negatieve effecten van deze vergunningen op de instandhoudingsdoelen van de betreffende Natura 2000-gebieden. Met betrekking tot een Natuurbeschermingswetvergunning voor het nieuwe melkveehouderijbedrijf nabij het Drents-Friese Wold hebben wij, samen met de Friese Milieu Federatie, ook een verzoek om een voorlopige voorziening ingediend. Dit verzoek is door de Raad van State toegekend, omdat de provincie gebruik had gemaakt van het 'Toetsingskader Ammoniak en Natura 2000'. In een eerdere uitspraak met betrekking tot een zaak in Brabant had de Raad van State al zijn twijfels over dit toetsingskader uitgesproken. Na overleg met de provincie is de Natuurbeschermingswetvergunning vervolgens aangepast waarmee in belangrijke mate aan onze bezwaren tegemoet is gekomen. Wij hebben het bezwaar daarop ingetrokken. De andere bezwaren zijn door de provincie getoetst en ongegrond verklaard. Bij deze uitkomst hebben wij ons neergelegd.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Deelname aan provinciale projectgroep Opstellen beheerplannen.
- Brief voortgang beheerplannen Natura 2000.
- Deelname aan gebiedsgroep Dwingelderveld.
- Deelname aan projectgroep Integraal plan Havelte Oost.
- Organisatie en deelname aan overleg met natuurbeschermingsvertegenwoordigers in gebiedsgroepen in Drenthe.
- Deelname aan landelijk overleg tussen recreatiesector en natuurorganisaties over Natura 2000.
- Bijdrage aan digitale nieuwsbrief Recreatie & Toerisme in Natura 2000.
- Bezwaarschrift Natuurbeschermingswetvergunning fietspaden Fochteloërveen.
- Bezwaarschrift Natuurbeschermingswetvergunning calamiteitenroute Circuit van Drenthe.
- Bezwaarschrift en verzoek om voorlopige voorziening Natuurbeschermingswetvergunning melkveehouderij bij Drents-Friese Wold.

Looptijd

Januari – december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	250	252
Totaal kosten	23.500	23.909
<i>Uren</i>	23.500	23.641
<i>Productkosten</i>	0	268
Totaal baten	23.500	22.596
<i>Provinciaal budget 2008</i>	10.000	13.000
<i>Overig</i>	13.500	9.596
Resultaat 2008	0	-1.313

1.2.6 Naturameter (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

In het algemeen bestaat het idee dat het goed gaat met de natuur in Nederland en in Drenthe. De laatste jaren is er veel grond verworven ten behoeve van natuurontwikkeling. Drenthe ligt aardig op schema met de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur. Hoewel het areaal natuur flink is toegenomen, laat de kwaliteit van de natuur echter nog te wensen over. Uit de Natuurbalans 2007 van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) blijkt dat de biodiversiteit nog steeds achteruit gaat. De water- en milieucodities zijn nog onvoldoende verbeterd om de natuurdoelen te realiseren. Ook is de ruimtelijke samenhang nog onvoldoende om aan planten en dieren een duurzaam voortbestaan te garanderen. De klimaatverandering maakt de natuur nog kwetsbaarder.

Om de vereiste water-, milieu- en ruimtelijke condities te realiseren is aanvullend beleid noodzakelijk. Bewustwording van en inzicht in deze problematiek is nodig om hiervoor draagvlak te verwerven. Dit draagvlak is des te meer noodzakelijk nu straks beheerplannen moeten worden opgesteld voor de Natura 2000-gebieden.

Door de toestand van de natuur in beeld te brengen willen wij in Drenthe draagvlak verwerven voor beleid dat gericht is op de realisering van de vereiste water-, milieu- en ruimtelijke condities in natuurgebieden. Het idee is om ook nadrukkelijk verbeteringen in de tijd te laten zien en daarmee resultaten van het beleid.

Dit jaar is het idee van een meter die aangeeft hoe het gesteld is met de natuur in Natura 2000-gebieden uitgewerkt tot een uitvoerbaar concept. Het projectidee is doorgesproken met collega organisaties (Landelijk Communicatieoverleg Natura 2000) en een externe deskundige. Verder is een analyse gemaakt van de habitattypen en soorten van het Dwingelderveld die gebruikt zouden kunnen worden voor een dergelijke meter. Ook is een beoordeling van het gebied gemaakt. Deze analyse voor het Dwingelderveld is besproken met Natuurmonumenten. Het geheel zal worden verwerkt in een definitief projectplan waarvoor wij in 2009 financiering proberen te vinden, waarna de realisering van deze meters kan starten.

De Naturameter zal laten zien hoe het gesteld is met een bepaalde karakteristieke habitat van een Natura 2000-gebied. Voor het Dwingelderveld is dat de vochtige heide. Op een schaalverdeling wordt de beoordeling weergegeven. Deze beoordeling wordt gekoppeld aan informatie over de abiotische omstandigheden in het gebied.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Notitie Analyse Natuurkwaliteit Dwingelderveld (interne notitie);
- Projectplan Naturameter.

Looptijd

- Derde kwartaal 2008- december 2009.

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	50	52
Totaal kosten	5.600	4.888
<i>Uren</i>	4.700	4.888
<i>Productkosten</i>	900	0
Totaal baten	5.600	4.250
<i>Provinciaal budget 2008</i>	3.000	3.000
<i>Overig</i>	2.600	1.250
Resultaat 2008	0	-638

Programma milieukwaliteit en duurzaam ondernemen

2.1.1. Advisering provinciaal milieubeleid (product) en

2.1.2 Schone lucht (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Binnen het product advisering provinciaal milieubeleid ondersteunen en adviseren wij beleidsmakers en bestuurders in beleidsvoorbereiding en besluitvorming over milieubeleid en vergunningprocedures. Wij zetten ons in voor een goede behartiging van het milieubelang, leveren inbreng bij overleg en bijeenkomsten rond belangrijke provinciale beleidsthema's, signaleren knelpunten en agenderen deze waar nodig. Belangrijke deelonderwerpen binnen vergunningverlening en advisering zijn de luchtproblematiek, geluidhinder en energiebeheer.

Zaken waarop in 2008 inzet waren voorzien, betroffen de doorlopende vergunningprocedures rond Essent Wijster, NAM Schoonebeek en Vliegveld Eelde en de toepassing van de IPPC-normen in milieuvergunningen. Bij Meppel volgen wij in samenwerking met bewonersgroepen de vergunningverlening rond de oprichting van een asfaltcentrale. De mogelijke fijnstof-overschrijding in Meppel is hier het belangrijkste zorgpunt. Om deze reden blijft de oprichting van een asfaltcentrale op industrieterrein de Oevers onwenselijk.

Met betrekking tot de procedure rondom de uitbreiding van vuilverbranding bij Essent Wijster was het relatief rustig, na de weigering van de vergunning door de provincie. Onze zorg dat er in Nederland teveel afval wordt verbrand, terwijl er te weinig werk wordt gemaakt van hergebruik, blijft echter bestaan.

Aan de Duitse gemeente Emlichheim hebben wij in een reactie op 10 oktober onze zorgen geuit over de koers rond het Europark, waar in onze ogen een integrale grensoverschrijdende visie op duurzaamheid ontbreekt. De provincie gaat dit punt nu verder oppakken.

Ook Groningen Airport Eelde blijft een aandachtsveld. Mede dankzij de deelname van de milieufederatie aan de Commissie Milieuhygiëne Luchtvaartterrein Eelde zijn er initiatieven op gang gekomen voor vermindering van de verkeershinder boven het stiltegebied Fochteloërveen. Er hebben inmiddels 2 gesprekken plaatsgevonden tussen gebruikers en natuurorganisaties en beheerders. Ook houdt de milieufederatie zich met een kleine werkgroep bezig met verbeteringen van de analyse van klachten rond Eelde.

De in begroting voorziene projectactiviteiten op het gebied van schone lucht hebben geen doorgang gevonden. Voorzien waren projectactiviteiten waarmee we een bijdrage konden leveren aan het (draagvlak) voor het provinciale uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit. Na overleg bleken hier geen mogelijkheden voor te zijn aangezien er binnen dit programma uitsluitend budget beschikbaar bleek te zijn voor meet- en onderzoeksactiviteiten en overleg tussen de onderlinge overheden.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Deelname CMLE
- Deelname overleg vergunningverlening Essent
- Overleg provincie IPPC toepassing
- Deelname landelijke themakring Duurzame economie en bedrijven

Tijd en kosten

2.1.1. Advisering provinciaal milieubeleid

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	200	214
Totaal kosten	19.800	20.007
<i>Uren</i>	18.800	20.007
<i>Productkosten</i>	1.000	0
Totaal baten	19.800	18.500
<i>Provinciaal budget 2008</i>	18.500	18.500
<i>Overig</i>	1.300	0
Resultaat 2008	0	-1.507

2.1.2 Schone lucht

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	30	16
Totaal kosten	7.820	1.474
<i>Uren</i>	2.820	1.474
<i>Productkosten</i>	5.000	0
Totaal baten	7.820	2.500
<i>Provinciaal budget 2008</i>	2.500	2.500
<i>Overig</i>	5.320	0
Resultaat 2008	0	1.026

2.1.3 Duurzame ketens en Cradle tot Cradle in Drenthe (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

De milieufederatie stimuleert het duurzaam ondernemen en ziet daarbij belangrijke kansen in het duurzame ketenbeheer en het klimaatneutraal produceren.

Ketenbeheer betekent onder andere dat, bij aankoop en gebruik van grondstoffen en energie en ook bij het ontwerp van productiefaciliteiten, rekening wordt gehouden met duurzaamheid. Veel bedrijven besteden al wel zorg aan het interne milieuproces. De aankoop van grondstoffen en energie en het ontwerp van producten en productiefaciliteiten zijn echter minstens zo belangrijk, maar staan vaak verder van de bedrijfsvoering weg.

Samen met bedrijven en organisaties als de Kamer van Koophandel heeft de milieufederatie in 2008 op drie verschillende manieren het duurzaam ondernemen ondersteund.

Het project energiebesparing bij bedrijventerreinen is in 2008 afgerond. In dit project, dat is uitgevoerd samen met de Kamer van Koophandel en Platform Parkmanagement Drenthe, zijn verschillende presentaties gegeven waar het belang van energiebesparing bij bedrijventerreinen naar voren is gebracht. Het project heeft uiteindelijk een aantal honderden bedrijven bereikt.

Via het landelijke samenwerkingsproject Klimaatneutrale producten en diensten, hebben wij de afgelopen jaren samen met ondernemers gewerkt aan het tot stand brengen van klimaatneutrale producten. Dit heeft inmiddels geleid tot diverse klimaatneutrale producten en grote bekendheid met de term klimaatneutraal.

De Milieufederatie Drenthe heeft in 2008 bijgedragen aan het tot stand komen van een gedegen handleiding voor deze ondernemers. De in 2007 ingezette klimaatscan voor XS4ALL is in 2008 afgerond. XS4ALL zal in 2009 besluiten of zij klimaatneutraal zullen worden of niet. Klimaatneutraal ondernemen wordt als landelijk project afgerond in 2009. De betrokken ondernemers zullen het klimaatneutraal ondernemen dan op eigen kracht verder vorm gaan geven.

De milieufederatie is zelf overigens ook klimaatneutraal geworden. Verschillende besparingen zijn uitgevoerd. Ook is de milieufederatie overgegaan op de inkoop van Groen gas (gas met klimaatcompensatie). In de geplande verbouwing zijn diverse energiebesparende zaken meegenomen (o.a. verbeterde isolatie op de zolderverdieping). De resterende CO₂-uitstoot is voor de jaren 2007 en 2008 gecompenseerd. Daarmee mag de milieufederatie zichzelf klimaatneutraal noemen.

Cradle to Cradle heeft mede dankzij de Milieufederatie Drenthe in 2008 een belangrijke noordelijke impuls gekregen. Door een gezamenlijk initiatief van de milieufederatie, de Kamer van Koophandel Noord Nederland en het bureau Hunesus in Borger, is vorm gegeven aan een kennis- en stimuleringsproject: Cradlekring Noord. In dit project werken naast de 3 genoemde partijen ook Syntens, de Milieudienst Groningen en de NOM samen. Cradlekring Noord moet gaan uitgroeien tot een volwaardig demonstratieproject in Noord-Nederland. De eerste bedrijven hebben al de eerste Duurzame Innovatie Adviezen vanuit het project gekregen als eerste stap richting Cradle to Cradle-toepassing.

In 2009 zullen we op basis van de opgezette Cradlekring verder gaan met het stimuleren en verder bekendmaken van Cradle to Cradle-toepassingen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Afronding scan klimaatneutraal XS4ALL
- Landelijke handleiding klimaatneutraal
- Start netwerk rond Cradle to Cradle in Drenthe (en omgeving)
- Oprichting Cradlekring Noord
- Deelname Cradle to Cradle congres Rotary Groningen

Looptijd

Januari tot en met december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	200	198
Totaal kosten	20.300	18.697
<i>Uren</i>	18.100	18.562
<i>Productkosten</i>	1.500	135
Totaal baten	20.300	19.000
<i>Provinciaal budget 2008</i>	10.000	10.000
<i>Overig</i>	10.300	9.000
Resultaat 2008	0	303

2.1.4 Duurzaam inkopen verkopen (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

De rijksoverheid streeft via het programma Duurzame Bedrijfsvoering Overheden naar een groter marktaandeel duurzame producten via het duurzaam inkopen en aanbesteden. De Provinciale Milieufederaties sluiten hierop aan door met het project 'Duurzaam inkopen verkopen' lokale overheden te stimuleren om duurzaamheid in hun inkoopbeleid te verankeren.

Het startpunt daarbij is het werven van nieuwe gemeenten, andere overheden en instellingen die de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop ondertekenen. De Deelnameverklaring is een goed middel om intern maar ook extern (naar de burgers en het bedrijfsleven toe) uit te spreken dat de gemeente werk maakt van duurzaam inkopen.

Dit landelijke project is gestart in 2006 en liep door tot en met 2008. De Milieufederatie Drenthe heeft het Drentse aandeel in het project verzorgd. Samenwerkingspartners waren naast de andere provinciale milieufederaties, de Stichting Natuur en Milieu, COS Nederland, het Klimaatverbond en Milieudefensie.

Begin 2008 hadden drie Drentse gemeenten de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop ondertekend (Tynaarlo, Meppel en Midden-Drenthe). Bij de uitvoering van het project is met alle 12 gemeenten in Drenthe intensief contact geweest (o.m. belronden), uiteraard vooral met gemeenten die de Verklaring nog niet ondertekend hadden. De ervaringen in het eerste jaar waren dat het aanspreken op het ambtelijke niveau in een aantal gevallen uiteindelijk wel tot succes leidde, maar dat bij veel andere gemeenten de voortgang gering was.

Positief was de op landelijk niveau bij overheden en media toegenomen aandacht voor duurzaamheid in het algemeen en duurzame bedrijfsvoering in het bijzonder. Dit bood ook lokale bestuurders de kans hier een sprong voorwaarts te maken. De provincie, in de persoon van de gedeputeerde Tanja Klip-Martin, bleek bereid hierbij een stimulerende rol te vervullen.

Wij hebben vervolgens alle gemeenten op wethoudersniveau benaderd. In afstemming met de Vereniging van Drentse Gemeenten is het landelijk programma Duurzaam Inkopen van SenterNovem en het idee voor een Drentse bijeenkomst geïntroduceerd op een bijeenkomst van portefeuillehouders financiën van de Drentse gemeenten. De positieve ontvangst aldaar en het vooruitzicht van een provinciale bijeenkomst, waarin gemeenten de kans kregen hun duurzaam inkopen-ambities ten toon te spreiden, bleek een succesvolle ingang. Intensief contact op ambtelijk en wethoudersniveau leidde tot een toezegging van uiteindelijk zeven gemeenten om de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop te tekenen.

Op 19 september heeft de milieufederatie in samenwerking met COS Noordoost een minisymposium over Duurzaam Inkopen georganiseerd in het provinciehuis. Gedeputeerde Tanja Klip gaf aan op welke manier de Provincie Drenthe inhoud geeft aan duurzaam inkopen. Ook is praktische informatie gegeven hoe duurzaam inkopen in een organisatie te implementeren, onder meer door inleidingen over duurzaam hout en over duurzame mobiliteit en de presentatie van voorbeelden van duurzame producten op 'de catwalk'. Ook was er een informatiemarkt, waar de producten van de catwalk en de inleidingen werden getoond. De bijeenkomst is afgesloten met de ondertekening door zeven Drentse gemeenten en Stamm-CMO van de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop. Samen met de drie gemeenten die al eerder getekend hadden, komt het Drentse totaal daarmee op tien (van de twaalf). Ook de twee gemeenten die nog niet getekend hebben (Borger-Odoorn en Emmen), hebben aangegeven zich binnenkort te willen aansluiten, zodat heel Drenthe dan deelneemt aan het programma Duurzame Inkoop.

Gaande het project zijn ook diverse andere (niet-gemeentelijke) partijen in beeld geweest voor het ondertekenen van de Verklaring. Uiteindelijk heeft Stamm-CMO de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop ondertekend.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Toelichting van Duurzaam Inkopen op bijeenkomst van wethouders financiën van Drentse gemeenten (19 juni)
- Individuele voorlichting en advisering duurzame inkoop aan met name de 9 gemeenten, die de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop nog niet hadden ondertekend
- Provinciale bijeenkomst waar 7 Drentse gemeenten en Stamm-CMO de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop hebben ondertekend (19 september, 50 deelnemers)

Looptijd

maart 2006 – december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	175	212
Totaal kosten	21.090	22.498
<i>Uren</i>	16.450	19.918
<i>Productkosten</i>	4.640	2.580
Totaal baten	21.090	22.544
<i>Provinciaal budget 2008</i>	10.000	10.000
<i>Overig</i>	11.090	12.544
Resultaat 2008	0	46

2.1.5 Beleidsinbreng duurzame mobiliteit (product) en 2.1.6. duurzame mobiliteitsmanifestatie (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Beleidsinbreng

Overheden plegen inzet voor infrastructuur, zoals verdubbeling van de N33 en voor aanleg van de Zuiderzeelijn. De milieufederatie wil een actieve rol spelen in de voortgaande ontwikkeling van het regionale verkeer- en vervoersbeleid. Daar waar de regio (meer) zelf wil investeren in infrastructuur, zullen wij bepleiten dat deze investeringen zo duurzaam mogelijk zullen zijn. Daarnaast bieden de ontwikkelingen in dit werkveld kansen om duurzame(re) mobiliteit ook in Drenthe nieuwe impulsen te geven. De milieufederatie ziet met name mogelijkheden voor het schoner maken van het wagenpark, het stimuleren van milieuvriendelijk vervoer op de korte afstand en het stimuleren van duurzame (keten-) mobiliteit in en rondom de stedelijke centra.

Onze inzet op dit terrein heeft zich in 2008 vooral gericht op de inbreng bij de plannen voor aanpassingen aan de N33 Assen - Veendam. Samen met lokale betrokkenen (bewoners, lokale natuur- en milieu- en verkeersgroepen) en terreinbeherende instanties en andere betrokkenen (zoals ANWB), is in vervolg op de notitie Verdubbel uw Blik, inzet gepleegd op het natuur- en milieuvriendelijk uitvoeren van de verdubbeling van de N33. O.a. door coördinatie van de inbreng van lokale organisaties, onderlinge overleggen, overleg met Rijkswaterstaat en Movaris over de ecologische inpassing (27 mei) en deelname aan de Klankbordgroep N33 (4 november). Resultaat is dat de natuur- en milieuhoeke en betrokken bewoners grosso modo op één lijn zitten, dat Rijkswaterstaat en andere verbreders doordrongen zijn van het belang van een goede inpassing en dat substantiële inbreng is geleverd in de klankbordgroep. Zo zijn samen met (met name) de Fietzersbond en Staatsbosbeheer locaties aangegeven waar (volwaardige) ecologische, recreatieve c.q. utilitaire doorsteken van de N33 gewenst zijn. Ook bij ontwerpessies voor kruisingen van beken met de N33 is op onze aandring het mogelijk geweest vanuit de terreinbeherende instanties (en lokale organisaties) inbreng te leveren. Of dit alles tot een beter ingepaste N33 zal leiden, is echter nog maar de vraag. Er is door de overheden geen extra budget geworven (uit bijv. Europese subsidies) of vrijgemaakt voor bovenwettelijke aanpassingen. Tegelijk lijkt de (financiële) prioriteit volledig bij veiligheid en doorstroming te liggen. Hoe dit geheel zal uitpakken, zal de komende jaren blijken als de plannen door de betrokken overheden in een uitgewerkte vorm zullen worden gepresenteerd.

Verder hebben we samen met Het Drentse Landschap gereageerd op de aanpassingsplannen voor op en afritten van de N48 bij Zuidwolde. De gemeente heeft hier tot onze verbazing gekozen voor de aanleg van een nieuwe verbindingsweg, dwars door een bosgebied dat onderdeel is van de EHS. Dit terwijl er minder schadelijke alternatieven voorhanden zijn die ook de technische voorkeur genoten. We hebben inmiddels diverse overleggen gevoerd, maar het geheel heeft nog niet geleid tot aanpassingen. In 2009 zal dit proces - in het kader van de formele inspraakprocedures - worden vervolgd.

Mobiliteitsmanifestatie

De voor 2008 voorziene duurzame mobiliteitsmanifestatie is niet van de grond gekomen. We hopen dit initiatief in 2009 te kunnen realiseren.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Inbreng/adviezen bij mobiliteitsbeleid o.a. inbreng planvorming N33
- Reactie op de aanpassingsplannen N48

Looptijd

Januari – december 2008

Tijd en kosten

2.1.5. Beleidsinbreng duurzame mobiliteit

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	100	87
Totaal kosten	10.400	8.127
<i>Uren</i>	9.400	8.127
<i>Productkosten</i>	1.000	0
Totaal baten	10.400	9.000
<i>Provinciaal budget 2008</i>	9.000	9.000
<i>Overig</i>	1.400	0
Resultaat 2008	0	874

2.1.6. Duurzame mobiliteitsmanifestatie

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	50	37
Totaal kosten	4.700	3.416
<i>Uren</i>	4.700	3.416
<i>Productkosten</i>	0	0
Totaal baten	4.700	3.416
<i>Provinciaal budget 2008</i>	4.000	3.416
<i>Overig</i>	700	0
Resultaat 2008	0	0

Programma klimaat en energie

2.2.1 Stimuleren duurzame energievoorziening (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Binnen het product stimuleren duurzame energievoorziening vallen onze activiteiten die te maken hebben met beleidsontwikkeling advisering en projectontwikkeling op gebied van duurzame energievoorziening (productie en besparing).

Onze doelen daarbij zijn:

- blijvend agenderen van een duurzame energievoorziening en daarbij een intermediaire rol vervullen tussen inwoners en bestuur / bedrijven;
- het in noordelijk verband (Energy Valley) er voor zorgen dat duurzame energie en energiebesparing belangrijke issues blijven en in samenhang met de economische doelen op een evenwichtige wijze worden uitgewerkt tot concrete projecten;
- participatie van inwoners van Drenthe en maatschappelijke organisaties in activiteiten, gericht op duurzame energie en energiebesparing.

Aan deze doelen geven we uitvoering door bij te dragen aan de ontwikkeling van het provinciale energiebeleid en het daarbij behorende uitvoeringsprogramma (Energiek Drenthe) en de ontwikkeling van energiebesparingsprojecten of –initiatieven.

Beleidsadvisering

De milieufederatie heeft in 2008 bijgedragen aan de verdere ontwikkeling van het klimaat- en energieprogramma van de provincie en tevens aan de evaluatie van het provinciale klimaat en energiebeleid.

In landelijk verband zijn we gezamenlijk met Natuur en Milieu en de 12 Milieufederaties gestart met initiatieven die gericht zijn op het, binnen goede landschappelijk voorwaarden, plaatsen van meer windmolens in Nederland. Onze inzet richt zich daarbij op een landelijke visie, op basis waarvan de ambitieuze doelstellingen van het rijk voor windenergie, op een landschappelijke verantwoorde manier invulling kan krijgen. Deze visie zal in 2009 worden uitgebracht.

Energiebesparingsprojecten

In 2008 heeft de milieufederatie bijgedragen aan de ontwikkeling van een provinciaal zonneboilerproject en aan de ontwikkeling van een participatieprogramma binnen het Drentse klimaat- en energiebeleid. Dit participatieprogramma bestaat uit een groter aantal (nl. 6) projecten. Een deel van deze projecten wordt in 2009 daadwerkelijk uitgevoerd. Dat betreft onder andere het versterken van participatie binnen Drenthe bespaart, het ontwikkelen van een bespaarkaravaan en het versterken van het netwerk rond energiebesparing.

Freeze your builing

Het maken van een thermogram (infraroodfoto) van een gebouw is één van de methoden om warmtelekken in een gebouw aan te tonen. Naast dat een infraroodfoto, mits goed geïnterpreteerd, een goed beeld geeft van weglekkende warmte, is het ook een sterk communicatief instrument. Bij verbouwing of onderhoud kan een thermogram intern veel verduidelijken. Toch is het maken van thermogrammen van een gebouw nog geen gemeengoed bij energieadvisering. Vandaar dat de landelijke milieufederaties het gebruik van deze thermogrammen willen bevorderen. Onder de noemer Freeze your building hebben we daartoe 24 gebouwen in Nederland laten fotograferen. De rapporten van de fotosessies en de adviezen aan gebouwbeheerders zijn vervolgens per provincie gepresenteerd en gepubliceerd op internet.

In Drenthe zijn 3 opvallende gebouwen gefotografeerd. Er zijn thermogrammen gemaakt van het provinciehuis, het Drents Museum en het hoofdkantoor van Woonconcept. De resultaten van deze scans zijn met een adviesrapport aangeboden aan de gebouwenbeheerders.

De afronding van het Drentse deel van Freeze your building (ontdek het lek) heeft vervolgens plaatsgevonden in december 2008 met een presentatie van de resultaten in het Drents museum.

Resultaten

Het thermografisch onderzoek heeft warmtelekken aangetoond in zowel het Drents Museum als in het provinciehuis en het hoofdkantoor van Woonconcept. De technologie is veelbelovend en brengt verrassende resultaten aan het licht. De meerwaarde van thermogrammen bij het opsporen van warmtelekken is in het project Ontdek het Lek aangetoond. Zowel het Drents museum als het provinciehuis gaan de resultaten uit de onderzoeken gebruiken bij de aanstaande grootschalige verbouwingen. Woonconcept gaat naar aanleiding van dit project de infraroodfotografie toepassen in diverse nieuwbouwprojecten.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Bijdragen aan evaluatiebijeenkomst Energiebeleid
- Bijdragen deelname aan werkbijeenkomst 100.000-woningenplan
- Bijdrage ontwikkeling programma participatie
- Bijdrage ontwikkeling LED project Zonneboilers
- Deelname aan Energiekompas
- Deelname brainstorm Energieprojecten Aa en Hunze
- Deelname landelijk project Wind op Land
- Deelname bijeenkomst energieprogramma Hof van Saksen.
- Rapportages (thermogrammen) van het Drents Museum, provinciehuis en hoofdkantoor Woonconcept
- Presentatie resultaten op bijeenkomst december 2008 in het Drents Museum
- Landelijke website met publicatie van de scan www.ontdekhetelek.nl

Looptijd

Januari tot en met december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	200	316
Totaal kosten	19.800	29.642
Uren	18.800	29.624
Productkosten	1.000	18
Totaal baten	19.800	25.559
Provinciaal budget 2008	18.600	16.100
Overig	1.200	0
Resultaat 2008	0	-4.083

2.2.2 Klimaatneutraal Lokaal (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Binnen de 'HIER'-campagne wordt door meer dan 40 organisaties aandacht besteed aan het klimaatprobleem en oplossingen daarvoor. Eén van de thema's die De Provinciale Milieufederaties daarbinnen oppakken, is het klimaatneutraal leven en werken. Klimaatneutraal wil zeggen: leven en werken zonder negatieve effecten op het klimaat en zonder een netto broeikasgasuitstoot. Met het project Klimaatneutraal Lokaal, willen de milieufederaties samen met groepen initiatieven van de grond tillen, die op lokaal niveau bijdragen aan oplossing van het klimaatprobleem. Gedurende de uitvoering van het (landelijke) project is deze inzet hetzelfde gebleven, maar is de wijze van uitvoering aangepast. Daarbij is ook de naam van het project gewijzigd in Klimaatstraatfeest. Deze naamswijziging geeft ook de nieuwe focus van het project weer: op straatniveau, samen met de burens in de straat energie besparen en CO₂-uitstoot voorkomen. Tot de doelgroep behoren hierbij nadrukkelijk ook de mensen die tot nu toe niet of nauwelijks bezig waren met energiebesparing. Bijvoorbeeld de groep mensen die nog nooit een spaarlamp heeft ingedraaid, zo'n 70% van de bevolking. Het doel is daarmee: uitvoering van een laagdrempelige energiebesparingscampagne, gericht op huishoudens. Hierbij is gekozen voor de inzet van massamedia (SBS6-weerbericht) en internet.

De campagne is vormgegeven door het Klimaatbureau, in samenwerking met o.m. Milieu Centraal, de Woonbond, Meer met Minder. Op 7 november vond de publieke Drentse aftrap plaats in Roden. Bij de voorbereidingen is nauw samengewerkt met een initiatief van de lokale PvdA-afdelingen van Noordenveld en Tynaarlo voor een energiemanifestatie, met COS-NoordOost, met woningcorporatie Woonborg en met de gemeente Noordenveld. De aftrap werd gecombineerd met de komst van de weerman van SBS6, Piet Paulusma, die in zijn weerpraatje ook veel aandacht besteedde aan het klimaatstraatfeest en bovendien voor veel aanloop zorgde. In diverse (lokale) media, in het Dagblad van het Noorden, op websites van de gemeente en van de milieufederatie en in het landelijk blad van de Woonbond, is aandacht besteed aan de start van de campagne. De eerste 3.000 deelnemers in den lande hebben een energiebesparingsbox cadeau gekregen, met bijvoorbeeld enkele spaarlampen en isolatiefolie.

Op diverse wijzen is publiciteit gegeven aan het klimaatstraatfeest (direct mailing, verspreiden flyers, persberichten, berichtgeving in de digitale nieuwsbrief De Ziezo! etc.). Op radio en tv is aandacht besteed aan het bezoek van een energieadviseur van Energiewacht aan een deelnemende straat in Dwingeloo. Diverse energietips werden hier gegeven. Hieraan is ook een uitgebreid artikel gewijd in diverse huis-aan-huis bladen verspreid over Drenthe. Eind 2008 hebben in Drenthe al enkele tientallen straten zich ingeschreven voor de stratencompetitie in energiebesparen. De campagne loopt door tot 31 maart 2009, uitmondend in 500 klimaatstraatfeesten in heel Nederland op 16 mei 2009.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Aftrapbijeenkomst op 22 mei in Assen van 'Nederland klimaatneutraal'
- Met 5 flyeraars voor de Milieufederatie Drenthe ontworpen wervingsfolders voor het Klimaatstraatfeest, uitgedeeld op het Full Colour Festival in Emmen op 31 augustus. Oplage 5000. Een deel is later ook verspreid via diverse (milieu)stands in Midden-Drenthe
- Officiële aftrap van de campagne Klimaatstraatfeest op 7 november in Roden met bijdrage van Piet Paulusma en (dus) aandacht op SBS6
- Bezoek energieadviseur op 4 december aan deelnemende straat in Dwingeloo met veel persaandacht
- Werving van belangstellenden voor het Comité van Aanbeveling Klimaatstraatfeest: Tanja Klip-Martin, gedeputeerde voor o.m. klimaat- en energiebeleid, Jan Germs bekend van Jasbuus vol Drents op RTV-Drenthe en Reinder Hoekstra, directeur Milieufederatie Drenthe
- Aanmeldingen van ca. 40 Drentse straten (eind 2008).

Looptijd

Januari 2008 – mei 2009

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	207
Totaal kosten	16.100	21.662
<i>Uren</i>	14.100	19.399
<i>Productkosten</i>	2.000	2.263
Totaal baten	16.100	21.662
<i>Provinciaal budget 2008</i>	9.350	11.350
<i>Overig</i>	6.750	10.412
Resultaat 2008	0	0

2.2.3 Provinciale Energiebesparingcampagne Drenthe bespaart (project) en 2.2.4 Lets go Led (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

In 2007 zijn wij gestart met het opzetten van het samenwerkingsverband Drenthe bespaart. Hiermee willen wij energiebesparing prominent op de Drentse kaart zetten.

Met de diverse betrokken partijen en ondersteuning van een communicatieadviesbureau is er vorm gegeven aan een meerjarige energiebesparingscampagne, waarbij anderen zich kunnen aansluiten. Binnen deze campagne hebben alle partijen, die met energiebesparing bezig zijn, de ruimte om hun projecten te profileren. Binnen de samenwerking worden ook energiebesparingprojecten geïnitieerd die in de campagne een plaats kunnen krijgen.

Doelstellingen van Drenthe bespaart zijn:

- De energiebesparingmogelijkheden in brede zin herkenbaar en overzichtelijk presenteren aan de inwoners van Drenthe;
- Ondersteunen van, bekendheid geven aan en deelname vergroten van energiebesparinginitiatieven in Drenthe;
- Samenwerking van bedrijven en overheden op gang brengen en stimuleren.

Drenthe geeft zo mede uitvoering aan een deel van het onderdeel bewustwording van de provinciale nota Energiek Drenthe.

In juni 2008 is de campagne Drenthe Bespaart officieel van start gegaan. Een bestuurlijke aftrap in het provinciehuis werd gevolgd door een energiemarkt in Emmen en begeleid met persberichten en artikelen in huis aan huisbladen.

Resultaten

In totaal 18 partijen doen eind 2008 mee aan Drenthe Bespaart. Daaronder bevinden zich inmiddels alle gemeenten, de provincie, het IVN, Rendo, Essent de Energiewacht en Leveste. Gesprekken met woningcorporaties en de GGZ over deelname zijn gestart. Er hebben zich 120 bedrijven in Drenthe en daarbuiten gemeld als aanbieder van energiebesparende producten.

De in het kader van de campagne ontwikkelde website wordt gestaag en goed bezocht. Per week zijn er tussen de 300 en 400 bezoekers. Vanaf juni 2008 hebben ruim 9.000 mensen de site bezocht. In 2009 wordt de site verbeterd en worden participatieve en interactieve elementen ingebouwd.

Al vijf gemeenten (Noordenveld, Midden-Drenthe, Tynaarlo, Emmen en Hoogeveen) hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om het, in het kader van Drenthe bespaart ontwikkelde voorlichtingsmateriaal van Drenthe Bespaart, in te zetten voor hun eigen voorlichtingsactiviteiten. Op deze manier konden de gemeenten op een aantrekkelijke manier het eigen energiebeleid onder de aandacht van het publiek brengen. Emmen, Tynaarlo, Noordenveld, Midden-Drenthe en Hoogeveen hebben Drenthe Bespaart centraal gezet bij een open dag/duurzaamheidsmarkt. Via deze activiteiten zijn duizenden mensen bereikt (in Noordenveld bijvoorbeeld meer dan 2000 bezoekers).

Door samen te werken binnen projecten heeft Drenthe Bespaart een aantal keren de media weten te bereiken. Onder andere door een deelnemende wijk in Dwingeloo te ondersteunen in het klimaatstraatfeest, samen met de Energiewacht. Ook door binnen het project Energiebesparing in de zorg een koppeling met Drenthe Bespaart te leggen is er voor de campagne extra aandacht gecreëerd.

Daarnaast zijn er voorbereidingen getroffen voor de start van een energiebesparingsproject rond verlichting (lets go LED).

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Website Drenthe Bespaart
- Nieuwsbrief Drenthe Bespaart

- Startbijeenkomst provinciehuis
- Deelname/voorlichting Energiemarkt Emmen, Full Colour festival in Emmen, Open dag gemeente Hoogeveen, Open bedrijvendag 'Tycoons van Tynaarlo', Tynaarlo, duurzaamheidsmarkt, Tynaarlo, Open dag gemeente Noordenveld, Open dag gemeente Midden-Drenthe (samen met Wonen++)
- Ondersteuningsactie Brugesakker Dwingeloo, klimaatstraatfeest

Looptijd

Het project kende in 2008 verschillende fasen

- Eerste fase: januari t/m juni.
- Vervolg publiekscampagne: juli 2008 t/m 2009.

Tijd en kosten

2.2.3 Provinciale energiebesparingscampagne Drenthe bespaart

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	300	297
Totaal kosten	120.700	123.792
<i>Uren</i>	28.200	27.820
<i>Productkosten</i>	92.500	95.972
Totaal baten	120.700	119.883
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	0
<i>Overig</i>	120.700	119.883
Resultaat 2008	0	-3.909

2.2.3. Drenthe bespaart - vervolg

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	125	137
Totaal kosten	61.750	21.504
<i>Uren</i>	11.750	12.813
<i>Productkosten</i>	50.000	8.691
Totaal baten	61.750	21.504
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	1.000
<i>Overig</i>	61.750	20.504
Resultaat 2008	0	0

2.2.4 Let's go LED

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	50	21
Totaal kosten	4.700	1.998
<i>Uren</i>	4.700	1.998
<i>Productkosten</i>	0	0
Totaal baten	4.700	2.500
<i>Provinciaal budget 2008</i>	2.500	2.500
<i>Overig</i>	2.200	0
Resultaat 2008	0	502

2.2.5 Energiebesparing in de zorg (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

In 2008 hebben de Zorggroep Leveste en de milieufederatie gezamenlijk het initiatief genomen om te komen tot energiebesparing in de zorgsector. Dit initiatief is omarmd en ondersteund door de provincie Drenthe. Doel van dit project is te komen tot een gedragen energiebesparingsproject van een aantal jaren bij Leveste (een zorggroep waar onder andere het Scheperziekenhuis in Emmen deel van uitmaakt). Het project moet niet alleen aandacht besteden aan de bouwtechnische kanten van energiebesparing, maar ook aan de gedragscomponent bij personeel en eventueel bewoners. Juist die laatste twee groepen zijn binnen de zorg lastig bereikbaar.

Het door de milieufederatie en Leveste opgestelde projectplan voorzag in 2 energiescans op 2 locaties van Leveste en communicatie (zowel intern als extern) van energiebesparing en de activiteiten van Leveste. In 2009 en 2010 worden de aantallen scans opgevoerd en de subsidiebijdrage van de provincie verminderd.

In 2008 zijn de dialyse-afdeling van het Scheperziekenhuis en verzorgingstehuis De Paasbergen gescand op besparingsmogelijkheden. Op vrijdag 22 augustus verrichte gedeputeerde Tanja Klip-Martin symbolisch de eerste scanhandeling en kreeg daarbij uitleg van de adviseurs van RENDO. In december zijn de resultaten aan de energiewerkgroep van Leveste gepresenteerd. Vooral op energiegebruik van verwarming en warm water is veel besparing mogelijk. Bij het elektriciteitsgebruik blijkt dit lastiger. Toch wordt ook energiezuiniger verlichting, met nadruk op mogelijkheden, bekeken. Intern heeft de organisatie naar personeel en bewoners gecommuniceerd over het traject. Bij de start van de scans zijn bewoners/cliënten betrokken. Door een link te leggen naar het Landelijke project Klimaatstraatfeest hebben we ervoor gezorgd dat De Paasbergen en haar bewoners onderwerp werd in het weerbericht van Piet Paulusma. Dit bleek een leuke manier om bewoners bij energiebesparing te betrekken.

In 2009 zal Leveste verder gaan met de scans voor een 4-tal andere gebouwen. Daarnaast wordt er een begin gemaakt met het vertalen van de resultaten naar gedragsmaatregelen voor personeel. Door dit project zijn ook contacten gelegd met het GGZ. Samen met de Provincie heeft de milieufederatie deelgenomen aan een aantal werkgroepvergaderingen, waarbij de organisatie is ondersteund. Ook dit traject wordt in 2009 vervolgd.

Het project bij Leveste dient als voorbeeld voor de overige zorginstellingen in Drenthe. De provincie heeft aangegeven de overige zorginstellingen te benaderen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Ontwikkeling en uitvoering energiebesparingsproject zorgsector
- Startbijeenkomst 18 augustus De Paasbergen
- Energiescan De Paasbergen
- Energiescan dialyse-afdeling Scheperziekenhuis
- Bezoek Piet Paulusma De Paasbergen

Looptijd

Januari tot en met december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	90	91
Totaal kosten	13.460	13.193
<i>Uren</i>	8.460	8.507
<i>Productkosten</i>	5.000	4.686
Totaal baten	13.460	13.193
<i>Provinciaal budget 2008</i>	2.500	2.500
<i>Overig</i>	10.960	10.693
Resultaat 2008	0	0

2.2.7 Energie uit streekgebonden biomassa (project) en 2.2.6 Biomassa, duurzaam transport (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Energie uit streekgebonden biomassa

De Koninklijke Nederlandse Heide Maatschappij (KNHM) heeft de Milieufederatie Drenthe benaderd om een initiatief te ontwikkelen rond het thema biomassa. Dit sloot goed aan bij het rapport 'Heldergroene Biomassa' van de provinciale milieufederaties, dat in januari 2008 is verschenen en bij de ambities van de milieufederatie om duurzame vormen van energie te stimuleren.

De milieufederatie heeft het verzoek verder uitgewerkt in een projectvoorstel en op verzoek van de KNHM daarbij samenwerking gezocht met een adviesbureau met sterke wortels in het onderwijs. Er is gekozen voor samenwerking met Van Hall Larenstein te Leeuwarden. Gezamenlijk is de doelstelling van het project vastgesteld.

Het doel van het project was: "in beeld brengen welke bijdrage streekgebonden biomassa kan leveren aan de energievoorziening van de nieuwe woonwijk bij Vries en welke andere nuttige toepassingen er mogelijk zijn met de beschikbare biomassa".

Om de doelstelling te behalen is een projectgroep opgericht die bestond uit de milieufederatie, KNHM, de provincie, de gemeente Tynaarlo en Van Hall Larenstein. Het projectvoorstel is door een groep van drie studenten uitgevoerd als afstudeeronderzoek. De studenten hebben hun bevindingen teruggekoppeld met de milieufederatie. Daarnaast heeft er een presentatie van de resultaten plaatsgevonden bij de gemeente Tynaarlo. De eerste conceptversie is tijdens een overleg besproken met de provincie en KNHM.

Eind 2008 was een eerste conceptversie van het verslag beschikbaar. Dit bleek echter van onvoldoende kwaliteit om nog in 2008 tot een eindversie te kunnen leiden. De milieufederatie, de provincie Drenthe en de gemeente hebben in een overleg inhoudelijke feedback geleverd op het rapport

In het voorstel waren aanbevelingen voor het ontwerp van de woonwijk opgenomen. In overleg met de gemeente Tynaarlo is afgesproken om hierna een aanvullend onderzoek uit te voeren, waarin de aandacht werd gericht op een aantal aanvullende vragen die voor de gemeente van belang waren. In februari 2009 zal dit leiden tot een definitieve versie die aan de gemeente kan worden overhandigd.

Biomassa, duurzaam transport

We zijn door de provincies gevraagd om in noordelijk verband een bijdrage te leveren aan het formuleren van duurzaamheidscriteria voor de toepassing van biomassa in voertuigbrandstoffen. In 2008 is hierover een aantal malen overleg met de provincies gevoerd. Dit krijgt in 2009 mogelijk een vervolg.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Rapport studenten
- Presentatie resultaten
- Addendum op rapport

Looptijd

Februari 2008- maart 2009

Tijd en kosten

2.2.6. Biomassa, duurzaam transport

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	50	12
Totaal kosten	4.700	1.128
<i>Uren</i>	4.700	1.128
<i>Productkosten</i>	0	0
Totaal baten	4.700	1.500
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	1.500
<i>Overig</i>	4.700	0
Resultaat 2008	0	372

2.2.7. Energie uit streekgebonden biomassa

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	151
Totaal kosten	29.100	28.406
<i>Uren</i>	14.100	14.007
<i>Productkosten</i>	15.000	14.399
Totaal baten	29.100	28.406
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	0
<i>Overig</i>	29.100	28.406
Resultaat 2008	0	0

Programma duurzame stedelijke ontwikkeling

2.3.1 Werkplaats en programma Sterk Bouwen

De projecten 2.3.2. *Kwaliteit in Kaart* en 2.3.3. *Met De corporaties aan zet* konden vanwege het uitblijven van financiering geen doorgang vinden

Omschrijving activiteiten en resultaat

De milieufederatie heeft in de afgelopen jaren een belangrijke rol kunnen vervullen in het aanjagen en stimuleren van het duurzaam bouwen in Drenthe. Met een Regionale Duurzaam Bouwen consultant (RDC) konden we invulling geven aan regionale samenwerking en ondersteuning van overheden en marktpartijen.

Aangezien de financiering van deze functie eind 2007 afliep, is gezamenlijk met de partners nagegaan welke wensen in Drenthe op dit gebied leven en welke rol de diverse partners en de milieufederatie daarin kunnen vervullen.

Uit deze verkenning bleek dat er een behoefte was aan handhaving van het regionale netwerk, uitwisseling van ervaringen in projecten en maatwerkondersteuning bij de ontwikkeling van (voorbeeld)projecten. Uit deze verkenning bleek ook dat het - in samenwerking met de provincie - ontwikkelde concept Sterk Bouwen bij de diverse doelgroepen nog niet echt leefde. Dit concept ging uit van een meer marktgerichte benadering. Hieraan was een samenwerkingsprogramma verbonden dat voorzag in een nieuwe impuls voor duurzaam bouwen in Drenthe.

De provincie heeft begin 2008 besloten dat zij haar inzet voor Sterk Bouwen niet wilde continueren. Aangezien dit samenviel met het vertrek van de Regionale Dubo Consultant hebben wij veel van de in ons werkplan voorziene ambities in 2008 helaas niet kunnen realiseren.

De activiteiten die we met de geringe beschikbare middelen hebben gerealiseerd zijn:

Voorbeeldprojecten

Voor 2008 hadden we ons als doel gesteld om een nader te bepalen aantal voorbeeldprojecten Sterk Bouwen te realiseren in samenwerking met de deelnemers. Dit doel hebben we niet gehaald omdat de provincie ervoor gekozen heeft om het ingezette spoor van duurzaam bouwen, onder de vlag van Sterk Bouwen, niet voort te zetten. De provinciale inzet concentreert zich nu op het noordelijke 100.000-woningenplan en actieplan energie in de gebouwde omgeving 2008-2011.

Themabijeenkomsten

Ten aanzien van themabijeenkomsten hadden we ons als doel gesteld om samen met onze dubopartners vier themabijeenkomsten te organiseren.

Dit doel is met beperktere middelen 2008 deels gehaald. Er zijn twee themabijeenkomsten, in de vorm van excursies, georganiseerd. Beide bijeenkomsten werden gefinancierd uit het programma Leren voor Duurzame ontwikkeling.

Excursie Almere Principles 18 juni 2008

De deelnemers aan de excursie waren allen betrokken bij de duurzame ruimtelijke ontwikkeling van de regio Groningen-Assen. De dag was bedoeld om stevig met elkaar van gedachten te wisselen en tot aanbevelingen te komen over hoe het regionale samenwerkingsverband Groningen Assen meer concrete resultaten kan bereiken op gebied van duurzaamheid. De verzamelde ideeën worden gebruikt om tot een advies aan de Stuurgroep Regio Groningen-Assen te komen.

Leerexcursie duurzaam bouwen Havelte 9 september 2008

Deze excursie was gericht op bestuurders en medewerkers van overheidsorganisaties en maatschappelijke organisaties in ons netwerk. De excursie was een succes. Ruim 40 deelnemers bezochten de Multi Functionele Accommodatie (MFA) in Havelte en het gezondheidscentrum Tijginge in Zuidwolde. Zowel in Havelte als in Zuidwolde werden de deelnemers geïnformeerd over de ervaringen met duurzaam bouwen.

Overige activiteiten

De milieufederatie heeft een beperkt aantal gemeenten ondersteund bij het onderhouden van een netwerk van dubo-organisaties, marktpartijen en overheden. De relaties in het netwerk kunnen noodzakelijk zijn voor het realiseren van duurzaamheid in het gemeentelijke beleid, de planvorming en de uitvoering. Een aantal gemeenten heeft nog een beroep op ons gedaan voor de inbreng van duurzaamheid in ruimtelijke plannen en in hun woningbouwopgave.

Zo heeft de milieufederatie de gemeente Meppel van advies voorzien over duurzaamheid bij de ontwikkeling van de wijk Nieuwveense Landen. Ook heeft de milieufederatie een inbreng geleverd op het gebied van duurzaamheid bij de ontwikkeling van het plan De Groene Marken in de gemeente Hoogeveen.

Rol Milieufederatie DUBO

Het DUBO-consulentschap eindigde in 2007. In 2008 zijn we nagegaan welke nieuwe invulling we kunnen geven aan het DUBO-werk. De provinciale samenwerking in het netwerk en de daarmee samenhangende aandacht voor het duurzaam bouwen is inmiddels wat aan het wegzakken. De meeste aandacht gaat nu uit naar energie. Dat is deels begrijpelijk maar ook zeer jammer omdat duurzaam bouwen juist uitgaat van alle thema's die binnen duurzaamheid een rol horen te spelen. Dat hier met een goede aanpak brede winst valt te halen is reeds lang bewezen, maar van de toepassing in bouwpraktijk is nog maar mondjesmaat sprake. De milieufederatie zal dit thema in Drenthe dan ook blijven agenderen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Leerexcursie en verslag Havelte (40 deelnemers)
- Excursie Almere Principles
- Het leveren van dubo-advisering bij twee bouwprojecten van regionaal belang (Hoogeveen en Meppel)
- Deelname symposium toekomstgericht bouwen
- Deelname AGO-presentatie
- Advisering Hoogeveen & Meppel

Looptijd

Januari tot en met december

Tijd en kosten Werkplaats en programma Sterk Bouwen

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	200	205
Totaal kosten	22.800	22.914
<i>Uren</i>	18.800	19.156
<i>Productkosten</i>	4.000	3.758
Totaal baten	22.800	21.677
<i>Provinciaal budget 2008</i>	18.000	18.000
<i>Overig</i>	4.800	3.677
Resultaat 2008	0	-1.236

Leerexcursie

De financiële verantwoording voor de leerexcursie (subsidie LvdO) is om administratieve redenen ondergebracht onder milieuvorlichting (3.2.1.)

Programma Provinciaal netwerk en ondersteuning

3.1.1. Product Ondersteuning netwerk natuur- en milieuvrijwilligers (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

We voorzien aangesloten groepen en natuur- en milieuvrijwilligers van informatie en werken aan het versterken of ontstaan van onderlinge netwerken. Voor de milieufederatie vervult het lokale netwerk een signaalfunctie en informatiebron. Inzet is hierbij het versterken van de binding van in natuur- en milieugeïnteresseerde inwoners van Drenthe met de milieufederatie en vice versa.

De ondersteuning bestaat enerzijds uit algemene informatie, vaak verspreid via de nieuwsbrief of andere algemene publiciteitsmedia en anderzijds uit gerichte informatie en uitwisseling naar aanleiding van netwerkcontacten of specifieke vragen.

Een specifiek onderdeel van het project Ondersteuning netwerk natuur- en milieuvrijwilligers vormde de afronding van de in 2007 gestarte activiteit Groen in Assen. Mede op basis van een door de gemeente Assen verleende subsidie, is in samenwerking met de gemeente en het lokale netwerk van vrijwilligersgroepen, de Natuur- en Waterkaart Assen e.o. uitgebracht. De kaart stimuleert inwoners om te voet of per fiets te recreëren in de directe omgeving en brengt de waarde van de stedelijke natuur onder de aandacht. De kaart draagt bij aan bekendheid van lokale groepen en hun activiteiten. Doel is ook het vergroten van de betrokkenheid van inwoners bij het lokale groen, waardoor zij eerder voor de belangen daarvan zullen opkomen. De kaart is samen met de gemeente in mei gepresenteerd. De reacties zijn zeer positief. Via gerichte verspreiding van de (gratis) kaart, o.a. via het netwerk van lokale groepen, intermediairs zoals de VVV en door bekendmaking in de huis-aan-huis bladen, is inmiddels ruim de helft van de kaarten verspreid (10.000 exemplaren).

De digitale nieuwsbrief aan de actieve achterban (280 vrijwilligers) is dit jaar vervangen door een nieuwsbrief aan het brede netwerk van de milieufederatie; de Ziezo!. In een enkel geval heeft nog algemene informatieoverdracht per e-mail richting vrijwilligers plaatsgevonden, maar niet meer in de vorm van een (reguliere) groepennieuwsbrief.

Er is dit jaar geen algemene groependag of ledenbijeenkomst georganiseerd, mede omdat er vanuit andere projecten provinciale bijeenkomsten waren die (ook) op het Drentse groepennetwerk waren gericht, zoals een bijeenkomst over het klimaatbeleid in mei en de excursie over duurzaam bouwen in september.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Natuur en waterkaart Assen
- Adviezen over de beleidsvisie van de vereniging Vrienden van het Asserbos;
- Vernieuwen contacten met de Vereniging voor Natuurbescherming Zuidwolde e.o. en bijdragen aan bijeenkomst over het milieubeleidsplan van de gemeente De Wolden;
- Afstemming met lokale organisaties in Midden-Drenthe over een skybeamer;
- Werving vrijwilligers voor actie van Stichting Natuur en Milieu in Meppel, tegen kappen regenwoud in Amazonegebied;
- Coördinatie overleg vrijwilligers met gemeente Assen inzake groen/natuur en coördinatie reactie groepen op inrichting Erfgoedkwartier (heemtuin Assen);
- Promotie Drentse Vlinderatlas van de Vlinderwerkgroep;
- Afstemming met de Bomenstichting over samenwerking richting het lokale netwerk; deelname Staatsbosbeheer Bosfair (bemensing stand);
- Meedenken over / bijdragen aan versterken organisatie van de provinciale afdeling van de Fietsersbond Drenthe;
- Leveren materialen voor stands van lokale vrijwilligersgroepen, etc.

Looptijd

Januari – december

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	200	237
Totaal kosten	19.000	25.655
<i>Uren</i>	18.800	22.278
<i>Productkosten</i>	200	3.377
Totaal baten	19.000	25.820
<i>Provinciaal budget 2008</i>	19.000	17.000
<i>Overig</i>	0	0
Resultaat 2008	0	165

3.1.2 Nieuwe Binding (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Betrokkenheid van burgers bij natuur, milieu en landschap uit zich op vele manieren. De maatschappelijke trend daarbij is dat mensen minder langlopende verbanden aangaan, zich meer verbinden aan concrete lopende acties of campagnes en liever meedoen d.m.v. passieve vormen van steun of ludieke vormen van actie. De milieufederatie is tegen deze achtergrond gestart met de ontwikkeling van een nieuw concept voor het leggen van een nieuwe verbinding tussen deze groep mensen en natuur- en milieuthema's die in Drenthe spelen.

Doelstelling van de nieuwe binding is door middel van een meerjaren programma (2008 t/m 2010) en introductie van een 'Vrienden van..'-concept, inhoud te geven aan een nieuwe vorm van betrokkenheid bij het werk van de milieufederatie, waardoor het draagvlak voor natuur en milieu zichtbaarder wordt en lokale initiatieven worden gestimuleerd.

In 2008 is een start gemaakt met een verkenning van de mogelijkheden voor nieuwe binding. Dit heeft geresulteerd in de notitie 'Strategische Verkenning en uitwerkingsmodel nieuwe (achterban) binding De Provinciale Milieufederaties', die in september 2008 in het landelijke directeurenoverleg van De Provinciale Milieufederaties is besproken. De uitkomst van deze bespreking is dat alle 12 milieufederaties veel waarde hechten aan het inzetten van de in de notitie verwoorde strategie (ontwikkelen van aanpak voor een nieuwe achterban/binding in de vorm van 'een vrienden van..' -concept). Besloten is het 'Vrienden van...' -concept op basis van de samenwerking van de 12 provinciale milieufederaties, invulling te geven.

Het concept 'Vrienden van...' wordt in 2009 in landelijk verband verder ontwikkeld in een 3 fasen model van 2009 t/m 2011. Ter voorbereiding hierop is een landelijke project voorbereidingsgroep samengesteld en is een eerste inventarisatie gemaakt voor de verdere ontwikkeling van dit concept.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Vastgestelde beleidsnota 'Strategische Verkenning en uitwerkingsmodel nieuwe (achterban) binding De Provinciale Milieufederaties'
- Start landelijke project voorbereiding
- Inventarisatie beschikbare materiaal voor de toekomstige 'nieuwe vrienden'.

Looptijd

September 2008 – december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	200	39
Totaal kosten	18.800	5.332
<i>Uren</i>	18.800	3.547
<i>Productkosten</i>	0	1.785
Totaal baten	18.800	5.332
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	0
<i>Overig</i>	18.800	5.332
Resultaat 2008	0	0

3.1.3 Ombudswerk Natuur en Milieu

Omschrijving activiteiten en resultaat

Burgers en bewonersgroepen komen in actie als milieu of natuur in de directe omgeving wordt bedreigd. Voor deze mensen heeft de milieufederatie een vraagbaak- en doorverwijsfunctie. Via het project ombudswerk maken we natuur- en milieubeleid zo toegankelijk mogelijk, wat essentieel is voor het kunnen motiveren en enthousiast maken van mensen die zich willen inspannen voor natuur en milieu.

In 2008 heeft de milieufederatie in deze hoedanigheid telefonische milieu informatie gegeven en mensen doorverwezen naar relevante organisaties. Er zijn een aantal kleinere en grotere zaken behandeld waarbij de Milieufederatie heeft opgetreden als informatiepunt en in sommige gevallen als adviseur. De voorziene bijdrage aan de landelijke website Milieuhulp is beperkt geweest.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Advisering bewoners en bewonersgroepen rond Schoonebeek (hernieuwde oliewinning)
- Deelname herstart wetenschapswinkel
- Informatie/advies omwonenden rond vergistingsinstallatie Dalen
- Advisering klachten vliegverkeer
- Informeren planvorming afvalverwerking
- Ondersteuning (en informatielevering) huismussenproject Aa en Hunze

Looptijd

1 januari – 31 december 2008

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	100	86
Totaal kosten	9.400	8.002
<i>Uren</i>	9.400	8.002
<i>Productkosten</i>	0	0
Totaal baten	9.400	9.000
<i>Provinciaal budget 2008</i>	9.000	9.000
<i>Overig</i>	400	0
Resultaat 2008	0	998

3.1.4 De Groene Peiler (project)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Om het draagvlak vanuit de bevolking te behouden en te versterken en om rekening te kunnen houden met wat er leeft onder de Drentse bevolking, is door de milieufederatie in 2005 een natuur- en milieupanel in het leven geroepen. Aan dit panel worden met enige regelmaat (zo'n 4 keer per jaar) vragen voorgelegd over thema's, waar de milieufederatie aan werkt. Als vervolg op het invullen van de vragenlijst worden deelnemers benaderd om actief te participeren in concrete vervolgvragen rondom het thema. Deze aanpak blijkt een succesvolle methode om meer mensen te verbinden met het werk van de milieufederatie.

Het Drentse initiatief is in 2007 door de gezamenlijke milieufederaties in Nederland vertaald naar een landelijk programma genaamd 'de Groene Peiler'. De milieufederatie Drenthe levert de programmaleider van dit door het ministerie van VROM ondersteunde programma en is tevens benoemd als één van de vier 'koploperprovincies'. Met het project 'De Groene Peiler' stimuleren de 12 milieufederaties burgerparticipatie voor een duurzame leefomgeving door het regelmatig peilen van meningen middels digitale vragenlijsten. De inzet is te zorgen voor betere verbindingen tussen betrokken burgers en beleidsmakers en het in heel Nederland organiseren van samenwerkingsverbanden en activiteiten, die leiden tot succesvolle participatie. Het programma verzamelt en verbindt daartoe uiteindelijk zo'n 5000 bij natuur en milieu betrokken inwoners van Nederland in een vast panel.

In Drenthe zijn in 2008 vier peilingen uitgevoerd. Twee waren landelijke peilingen: *Het Groene Peil* (een peiling die ook representatief wordt uitgevoerd) en een peiling in het kader van de *Waterschapsverkiezingen*. Daarnaast zijn twee provinciale peilingen uitgevoerd met als thema's: *Bedrijventerreinen* en *Natuur en Recreatie*.

Het Groene Peil zal jaarlijks worden herhaald, zodat een beeld ontstaat van de mate van milieubewustzijn van de Nederlander. Bij de eerste peiling kwam het beeld naar voren dat Nederlanders vooral milieumaatregelen nemen, die ook financieel aantrekkelijk zijn.

De peiling in het kader van de waterschapsverkiezingen liet zien dat twee weken voor de verkiezingen nog zo'n 25% van het panel niet wist dat deze verkiezingen op komst waren. Ruim 60% wist niet dat natuur- en recreatieorganisaties een landelijke partij (Water Natuurlijk) hadden opgericht, die mee zal gaan doen met de verkiezingen. Een ruime meerderheid van het panel vond dat waterschappen extra bevoegdheden moeten krijgen voor het opvangen van de gevolgen van de klimaatverandering.

Het onderzoek over bedrijventerreinen heeft waardevolle gegevens opgeleverd over hoe inwoners van Drenthe bedrijfsterreinen in het landschap ervaren. De meerderheid van de panelleden vindt dat het per individueel bedrijventerrein verschilt, in hoeverre een bedrijventerrein als storend in het landschap wordt ervaren. Slechts een kleine 20% vindt alle bedrijventerreinen even storend in het landschap.

Deelnemers aan de Groene Peiler worden via onze website op de hoogte gehouden van de resultaten. De resultaten van de peilingen zijn publicitair benut om bekendheid te genereren, zoals voor de waterschapsverkiezingen en het belang van natuur en milieu daarin. Bijzonder waardevol en bruikbaar zijn de open invulmogelijkheden waarbij panelleden suggesties en aanbevelingen kunnen doen. Zo werden bij de peiling *Bedrijventerreinen* concrete voorbeelden benoemd van bedrijfsterreinen die al dan niet storend zijn voor het landschap en de reden waarom.

De peiling *Natuur en Recreatie* vroeg naar de mening van het panel over een nieuw type wandelingen voor Drenthe, de Groene Halte Wandelroutes. Deze peiling liep door in januari, zodat de resultaten pas in 2009 bekend zijn geworden.

Participatie

In de peiling *Bedrijventerreinen* was ook een nadrukkelijk doel om participatie vanuit de deelnemers van het panel te verkrijgen. Zo was de vraag opgenomen of men samen met ons de ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen wilde beoordelen. Ook werd gevraagd of men deel wilde nemen aan een netwerk van vrijwilligers, die op lokaal niveau inbreng leveren bij de inrichting van de ruimte. Op beide vragen gaven ruim honderd mensen aan dat men hiervoor benaderd mocht worden. Bij de opzet van het netwerk van vrijwilligers voor ruimtelijke ordening en bij het project "Drenthe Mooi Zo" is

hier vervolgens gebruik van gemaakt. Zo zijn deelnemers geworven om (in 2009) deel te gaan nemen aan een middagbijeenkomst over bedrijventerreinen in Drenthe.

Een eerdere poging tot participatie van mensen die in een peiling uit 2007 hadden aangegeven dat zij benaderd mochten worden om iets in hun omgeving klimaatneutraal te maken, was geen succes. Op een uitnodiging voor een bijeenkomst kwamen geen aanmeldingen.

Werving panelleden

Eén van de doelen voor 2008 was om door middel van gerichte wervingsactiviteiten het digitale panel verder uit te bouwen en deelnemers vast te houden. Daartoe zijn, naast de algemene communicatie via de website en nieuwsbrieven, twee gerichte acties uitgevoerd. Rond maart zijn middels een landelijke wervingsmail aan een digitaal basisbestand zo'n 80 Drentse deelnemers geworven. Eind van het jaar zijn dankzij een wervingsactie in het blad van Het Drentse Landschap zo'n 50 deelnemers geworven.

Landelijk programma

Begin 2008 is het aantal panelleden van de Groene Peiler in alle provincies flink toegenomen door een landelijk gecoördineerde wervingsactie met de inzet van direct mail. Naast deze succesvolle werving is er in 2008 vooral bereikt dat er bij alle milieufederaties voldoende kennis en vaardigheden aanwezig zijn om in de eigen provincie peilingen voor te bereiden, uit te voeren en te verwerken. Ook aan het belangrijkste doel van het programma: bevorderen van participatie van burgers bij het werk van de milieufederaties, is in 2008 invulling gegeven. De 4 koploperprovincies zijn inhoudelijk ondersteund door het bijeenbrengen en communiceren van kennis van externe partijen die al meer ervaring hebben opgedaan met burgerparticipatie. De leerervaringen van de koplopers zijn aan het eind van het jaar bijeengebracht ten bate van de overdracht in 2009.

Een evaluatie van het project zal plaatsvinden in 2009.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Werving in Drenthe van zo'n 170 nieuwe panelleden naar in totaal 596 panelleden. Drenthe is daarmee nog steeds de provincie met de meeste deelnemers. Landelijk steeg het aantal deelnemers van 740 naar ruim 4200
- Uitvoeren van twee landelijke en twee provinciale peilingen in Drenthe
- Verslaglegging van de peilingen naar de deelnemers en op de website van de milieufederatie en middels nieuwsberichten na elke peiling
- Start participatieactiviteiten: op vragen in de peiling Bedrijventerreinen gaven meer dan 100 mensen aan betrokken te willen worden bij de (ruimtelijke) kwaliteit van het landschap.

Looptijd

Het project loopt van 2007 - 2009

Tijd en kosten

3.1.4a De Groene Peiler Drenthe

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	174
Totaal kosten	14.100	16.356
<i>Uren</i>	14.100	16.356
<i>Productkosten</i>	0	0
Totaal baten	14.100	16.356
<i>Provinciaal budget 2008</i>	3.600	3.600
<i>Overig</i>	10.500	12.756
Resultaat 2008	0	0

3.1.4b. De Groene Peiler – landelijke programmaleiding

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	320	320
Totaal kosten	100.080	93.972
<i>Uren</i>	30.080	30.033
<i>Productkosten</i>	70.000	63.939
Totaal baten	100.080	93.972
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	0
<i>Overig</i>	100.080	93.972
Resultaat 2008	0	0

3.1.5 Coördinatie natuurbescherming (product)

Omschrijving activiteiten en resultaat

De milieufederatie is het centrale aanspreekpunt op het gebied van natuurbescherming in de provincie. Daarnaast spelen wij een belangrijke rol in het afstemmen van de activiteiten van de verschillende organisaties en in een zo efficiënt mogelijke verdeling van het natuurbeschermingswerk onder meer via het natuurbeschermingsoverleg, dat door ons wordt georganiseerd en voorgezeten. Onder deze activiteit valt ook de organisatie van een jaarlijkse excursie voor statenleden, waarin bepaalde thema's / onderdelen door de gezamenlijke natuurbeschermingsorganisaties worden toegelicht.

In 2008 heeft het natuurbeschermingsoverleg acht keer plaatsgevonden. Belangrijke terugkerende onderwerpen zijn gebiedsgericht beleid, ruimtelijke zaken en het natuurbeleid. Dit jaar zijn in het overleg de Noordelijke natte as, de concretisering van de Ecologische Hoofdstructuur in Drenthe en de hernieuwde oliewinning bij Schoonebeek besproken. Ook heeft afstemming plaatsgevonden over onze inbreng bij het opstellen van het nieuwe provinciale omgevingsbeleid, de Natura 2000-beheerplannen en het integraal plan Havelte Oost.

Ten slotte zijn grotere bestemmingsplannen, zoals buitengebied Westerveld besproken.

Gezamenlijk met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het IVN Consulentenschap hebben we in september voor leden van Provinciale Staten een excursie georganiseerd met als thema 'klimaatbestendige natuurontwikkeling'. Steeds meer dringt het besef door dat bij ruimtelijk beleid en natuurontwikkeling rekening moet worden gehouden met de verandering van het klimaat. Anticiperen op klimaatverandering betekent dat natuurgebieden zo moeten worden ingericht en beheerd dat ze veerkracht vertonen en dus tegen een stootje kunnen. Anderzijds kan er bij de begrenzing en inrichting van natuurgebieden voor worden gezorgd dat ze een belangrijke bijdrage leveren aan het tegengaan van wateroverlast of ernstige droogte in het omringende gebied en benedenstrooms. Tijdens de excursie hebben wij in het beekdal van de Oude Vaart laten zien welke mogelijkheden er in dit gebied zijn voor herstel van klimaatbestendige natuurwaarden en waterberging.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Coördinatie en uitwisseling inbreng Drentse natuurbeschermingsorganisaties.
- Acht keer provinciaal natuurbeschermingsoverleg.
- Excursie voor statenleden over klimaatbestendige natuurontwikkeling.

Looptijd

1 januari tot 31 december

Tijd en kosten

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	150	145
Totaal kosten	14.100	14.244
Uren	14.100	13.578
Productkosten	0	666
Totaal baten	14.100	14.033
Provinciaal budget 2008	13.500	13.500
Overig	600	533
Resultaat 2008	0	-211

Programma natuur en milieuvoorlichting

3.2.1 Milieubewustwordingsactiviteiten en

3.2.2 Website en nieuwsbrief

Omschrijving activiteiten en resultaat

De milieufederatie vervult, op een breed terrein, voor burgers en media een rol als aanspreekpunt en woordvoerder voor de natuur- en milieuorganisaties in Drenthe.

Vanuit dit oogpunt spelen we in op actuele ontwikkelingen en hebben we een rol in de opinievorming op het gebied van natuur en milieu. Daarbij hoort een 'open' en actief communicatiebeleid. Dat houdt bijvoorbeeld in dat we inspelen op vragen vanuit de media en zoveel mogelijk tegemoetkomen aan verzoeken om voorlichting over standpunten/activiteiten die betrekking hebben op onze eigen werkterreinen.

Doelstellingen

Bijdragen aan bewustwording, mening- en opinievorming rond actuele en belangrijke provinciale natuur- en milieuthema's.

Subdoelstelling

Het uitbouwen en verbreden van de website als natuur- en milieucommunicatiemiddel en als natuur en milieu-informatiepunt in Drenthe.

In 2008 is het communicatiebeleid onder de loep genomen en is er een communicatiestrategie 2008-2010 voor de milieufederatie geschreven.

Belangrijkste speerpunten hieruit zijn:

1. het verbeteren van de bekendheid en het imago van de Milieufederatie Drenthe;
2. het aangaan van (nieuwe) verbindingen met individuen en groepen die geïnteresseerd zijn in natuur, milieu en landschap;
3. het versterken van de interne communicatie van de Milieufederatie Drenthe.

Begin 2008 is 'De communicatiestrategie Milieufederatie Drenthe 2008-2010' tot stand gekomen. In april is deze goedgekeurd door het bestuur. De uitwerking van de strategie heeft zijn plek gekregen in verschillende projecten, waaronder de landelijke huisstijl voor De Provinciale Milieufederaties en de strategische verkenning voor nieuwe binding. Daarnaast is intern een voorstel gedaan voor het werken met communicatieparagrafen bij projectvoorstellen en programma's. Op deze manier kan communicatie een sterk strategisch middel worden van de milieufederatie. Voortvloeiend hieruit is tevens een nieuwe website gemaakt en is de informatievoorziening van de nieuwsbrieven veranderd.

De website www.mfdrenthe.nl is het middel waarmee we communiceren naar onze doelgroepen en de aan ons verbonden organisaties. Het is voor ons ook een middel om groepen die wij nog niet bereiken van informatie te voorzien en te betrekken bij natuur- en milieuonderwerpen in Drenthe. Het afgelopen jaar hebben we onze site in een nieuwe jas gestoken en voorzien van een geavanceerder beheerssysteem. Dit vormt nu de basis voor verdere ontwikkeling.

In onze informatievoorziening naar buiten is er ook het een en ander veranderd. De voormalige papieren nieuwsbrief *de Klabats* is opgeheven en heeft plaatsgemaakt voor de digitale nieuwsbrief *de Ziezo!*

De digitale nieuwsbrief *de Ziezo!* van de Milieufederatie Drenthe is 7 keer verschenen in 2008 en heeft inmiddels 2000 lezers.

De *Ziezo!* geeft informatie aan geïnteresseerde individuen en groepen over de milieufederatie zelf, ons werk, welke onderwerpen en activiteiten we behandelen, acties die we houden.

De *Ziezo!* bestaat uit gemiddeld 10 artikelen en een Groene Agenda. In 2008 is er, naast de 'normale' uitgaven van de *Ziezo!*, ook een speciale Nacht van de Nacht editie verschenen, met achtergrondartikelen over lighthinder, de Nacht zelf en een speciale Nachtagenda, waarin de activiteiten van de komende Nacht van de Nacht stonden weergegeven.

Gedurende het jaar zijn er verschillende acties aan de Ziezo! gekoppeld, waaronder de mogelijkheid (gratis) een setje 'beeldschone onderwaterkaarten' te bestellen en door het insturen van een nieuwjaarswens, een verjaardagskalender Beeldschoon water te winnen.

Via persberichten geven wij onze mening over actuele natuur- en milieuonderwerpen. Ook gebruiken we persberichten om aandacht te krijgen voor onze activiteiten en campagnes. In 2008 zijn er 18 persberichten uitgegaan.

Huisstijl

Eén van de speerpunten voor onze communicatie is het verbeteren van de bekendheid en het imago van de Milieufederatie Drenthe. Met het verbeteren van onze zichtbaarheid willen we onze zeggingskracht richting politiek en bestuur en het draagvlak bij onze doelgroepen vergroten. Voor het vergroten van onze bekendheid en de verbetering van het imago willen we een nieuwe huisstijl en een nieuwe naamgeving ontwikkelen. Daarbij is de strategische keuze gemaakt dit als gezamenlijke milieufederaties op landelijk niveau te doen. Door het hanteren van een landelijke gezamenlijke huisstijl kunnen we namelijk meer bekendheid en herkenning creëren.

Medio 2008 is er een start gemaakt met het landelijke traject huisstijl. Uitgangspunt was de ontwikkeling van 1 landelijke huisstijl voor de 12 milieufederaties. Hierbinnen zal er voor iedere federatie plek zijn voor een eigen gezicht. Het externe bureau Booij, Klusman, van Bruggen (BKB) heeft een inventarisatie gemaakt van alle federaties en een voorstel gedaan voor de inhoudelijke uitgangspunten. Het bureau Kessels en Kramers is vervolgens aan de slag gegaan met verschillende naam- en vormgevingsvoorstellen. Het vinden van overeenstemming met de 12 federaties bleek echter een brug te ver. Er bleek uiteindelijk geen overeenstemming te zijn voor een nieuwe naamgeving en huisstijl.

Het in gang zetten van dit traject heeft ons binnen de Milieufederatie Drenthe echter wel al het een en ander opgeleverd. Voor het bureau Kessels en Kramers hebben we moodboards gemaakt en het bureau heeft belangrijke uitgangspunten geformuleerd voor de aanpak en invulling van onze huisstijl. Deze geven een duidelijk vertrekpunt voor de uitstraling die wij als milieufederatie willen hebben. Deze uitgangspunten hebben we inmiddels ook gebruikt bij de vormgeving van onze nieuwe website, de nieuwsbrief, ons publieksjaarverslag en andere folders, uitnodigingen en brochures.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Communicatiestrategie Milieufederatie Drenthe 2008-2010.
- Nieuwe website met nieuw beheerssysteem.
- Ontwikkeling digitale nieuwsbrief de Ziezo! 7 keer verschenen en verzonden aan in totaal bijna 2.000 abonnees.
- 18 persberichten en verdere mediavorlichting.
- Rapport Booij, Klusman, van Bruggen over gezamenlijke uitgangspunten voor de huisstijl; Visie en Missie document.
- Het 'restylen' van onze bestaande huisstijl en de implementatie hiervan in onze nieuwe website, nieuwsbrief, publieksjaarverslag en andere folders, uitnodigingen en brochures.

Looptijd

Januari - december 2008

Tijd en kosten

Milieubewustwording algemeen

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	125	161
Totaal kosten	13.600	14.773
<i>Uren</i>	11.750	14.773
<i>Productkosten</i>	1.850	0
Totaal baten	13.600	14.920
<i>Provinciaal budget 2008</i>	8.000	8.000
<i>Overig</i>	5.600	6.920
Resultaat 2008	0	147

Tijd en kosten Website en nieuwsbrief

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	400	404
Totaal kosten	72.600	70.897
<i>Uren</i>	37.600	37.322
<i>Productkosten</i>	35.000	33.575
Totaal baten	72.600	69.421
<i>Provinciaal budget 2008</i>	21.000	21.000
<i>Overig</i>	51.600	48.421
Resultaat 2008	0	-1.477

Tijd en kosten Leerexcursie Havelte (inhoudelijk verantwoord bij werkplaats duurzaam bouwen zie 2.3.1.)

	Begroot	Gerealiseerd
Uren	0	50
Totaal kosten	0	5.805
<i>Uren</i>	0	4.677
<i>Productkosten</i>	0	1.128
Totaal baten	0	4.895
<i>Provinciaal budget 2008</i>	0	0
<i>Overig</i>	0	4.895
Resultaat 2008	0	-910

BIJLAGE

1. Algemene informatie

Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

De Stichting Milieufederatie Drenthe is 1971 opgericht onder de toenmalige statutaire naam "Stichting voor natuur-, milieu- en landschapsbescherming Drenthe MILIEURAAD DRENTHE". Deze naam is bij de statutenwijziging in 1993 gewijzigd in Stichting Milieufederatie Drenthe. Op 12 december 2005 zijn de statuten opnieuw geactualiseerd. De Milieufederatie Drenthe is bij de Kamer van Koophandel ingeschreven onder nummer S 41018499. De vestigingsplaats is Assen.

Doelstelling

De stichting heeft ten doel het behoud en de verbetering van de kwaliteit van de natuur, het milieu en het landschap en het bevorderen van duurzame ontwikkeling in het bijzonder in de provincie Drenthe, alles in de meest ruime zin.

2. Bestuur en directie

Het bestuur van de milieufederatie kent een algemeen en dagelijks bestuur. In 2008 was het bestuur van de Milieufederatie Drenthe als volgt samengesteld:

Dagelijks bestuur

B. Reitzema, vice-voorzitter
A. van Rhijn-Van der Veer, secretaris
J.L. Gunter, penningmeester
F.G. Blanckenborg

Algemeen bestuur

T. Beuling, lid algemeen bestuur
J. de Vries, lid algemeen bestuur tot 11 september 2008
H.A. Moorlag, lid algemeen bestuur

Bestuurleden worden bij coöptatie benoemd voor een zittingsduur van 4 jaar en zijn tweemaal herbenoembaar.

Directie

De directeur van de Milieufederatie Drenthe is R. Hoekstra.

Nevenfuncties

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de nevenfuncties van bestuur en directie:

Naam	Nevenfunctie
B. Reitzema	Geen
A. van Rhijn-Van der Veer	<ul style="list-style-type: none">• Penningmeester Nederlandse Dendrologische Vereniging• Voorzitter Stichting POP Groen
J.L. Gunter	Geen
F.G. Blanckenborg	<ul style="list-style-type: none">• Voorzitter van de Raad van Advies Noord van het IVN• Bestuurslid van de Faunabeheereenheid Fryslân• Lid van de Bestuurscommissie Oosterwolde-Elsloo-Appelscha (landinrichting)
T. Beuling	<ul style="list-style-type: none">• Clusterhoofd projecten waterschap Hunze en Aa's• Lid ledenraad Univé Noord-Oost
J. de Vries	Geen
H.A. Moorlag	<ul style="list-style-type: none">• Correspondent Hoogeveensche Courant (Natuur en milieu)
R.Hoekstra	Geen

Code goed bestuur

De bestuursleden van de Milieufederatie Drenthe onderschrijven de volgende principes:

1. Binnen de instelling dient de functie 'toezicht houden' (vaststellen of goedkeuren van plannen, en het kritisch volgen van de organisatie en haar resultaten) duidelijk te zijn gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
2. De instelling dient continu te werken aan een optimale besteding van middelen, zodat effectief en doelmatig gewerkt wordt aan het realiseren van de doelstelling.
3. De instelling streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing en de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

In een door het bestuur vastgestelde verantwoordingsverklaring is beschreven op welke manier de milieufederatie invulling geeft aan deze principes.

Bij de Milieufederatie Drenthe is de uitvoering van het beleid gescheiden van de functie 'toezicht houden'. De manier waarop deze scheiding plaatsvindt, is vastgelegd in een bestuursbesluit. De taakverdeling tussen directie (uitvoering) en bestuur (toezichthouder) is vastgelegd in het *directiestatuut*, vastgesteld op 20 juni 2000. Over de taken, bevoegdheden en procedures rond de besteding van de financiële middelen zijn afspraken vastgelegd in een apart bestuursbesluit. De directie stelt jaarlijks een werkplan met begroting op, waarin onder meer de gewenste resultaten, begrote kosten en beoogde financiering per project zijn vastgelegd. Het bestuur toetst dit werkplan met begroting en stelt het vast.

Over de voortgang van het werkplan en de afzonderlijke projecten wordt conform de daarover gemaakte afspraken aan de partners en subsidieverstrekkingen gerapporteerd.

Het hoofd kantoorzaken stelt een jaarrekening op conform de Richtlijn 650 Fondswervende instellingen. De accountant controleert deze en voorziet de jaarrekening van een goedkeurende accountantsverklaring. De accountant rapporteert rechtstreeks aan het bestuur over de jaarlijkse accountantscontrole. Het bestuur toetst de jaarrekening en stelt deze vast.

De directie stelt jaarlijks een productrekening op die overeenstemt met de jaarrekening. In de productrekening worden per project vastgelegd: de behaalde resultaten, de gerealiseerde producten, de gerealiseerde uren en kosten. De productrekening bevat ook per project informatie over gerealiseerde financiering; d.w.z. subsidies en overige bijdragen. De inhoudelijke verslaglegging in de productrekening wordt samengevat in het externe jaarverslag, dat door geïnteresseerden kan worden opgevraagd.

Bij het opstellen van de productrekening wordt de werkwijze van de organisatie geëvalueerd en afspraken gemaakt over mogelijke verbeteringen van de aanpak in de toekomst.

Het bestuur stelt de productrekening vast.

In het op 17 april 2008 vastgestelde besluit Communicatiestrategie Milieufederatie Drenthe 2008-2010 is vastgelegd op welke manier de Milieufederatie Drenthe de communicatie met haar belanghebbenden wil verbeteren. De milieufederatie zal zich blijven richten op beleidsbeïnvloeding via bestuurders en bedrijfsleven, maar wil zich daarnaast meer richten op een goede en efficiënte informatievoorziening aan een breed publiek; d.w.z. alle in natuur, milieu en landschap geïnteresseerde mensen.

Eenieder is vrij om inbreng te leveren en te reageren op onze activiteiten en het te voeren of gevoerde strategische en inhoudelijke beleid. Dat kan op verschillende manieren, maar onze website is daarvoor een goed platform. Meningingen, opvattingen of reacties worden zeer op prijs gesteld en worden in de reguliere werkprocessen van beleidsvorming en uitvoering meegenomen.

Tot slot bestaat er voor belanghebbenden de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de milieufederatie, als zij het bijvoorbeeld niet eens zijn met de uitvoering van activiteiten of constateren dat er sprake is van inconsistentie van beleid. Voor een correcte verwerking van de klachten is in 2005 de *Klachtenprocedure Milieufederatie Drenthe* vastgesteld.

Bezoldiging en vergoedingenbeleid

De milieufederatie kent een arbeidsvoorwaardenbeleid dat zoveel mogelijk gerelateerd is aan het arbeidsvoorwaardenbeleid van de provincie Drenthe. In 2008 heeft de organisatie een beloningsbeleid ingevoerd dat gericht is resultaat- en ontwikkelingsgericht werken.

De bestuursleden ontvangen geen bezoldiging en ontvangen alleen een beperkte vergoeding voor gemaakte onkosten (op basis van declaraties).

Vrijwilligersbeleid Milieufederatie Drenthe

Sinds het bestaan van de Milieufederatie Drenthe zijn er altijd personen geweest, die zich belangeloos hebben ingezet voor de organisatie, vooral door middel van advisering over organisatorische zaken. De Milieufederatie Drenthe waardeert de inzet en betrokkenheid van de vrijwilligers. Hun inzet is van groot belang voor onze doelstellingen. De milieufederatie kent verschillende soorten vrijwilligers.

Achterban

De leden van de actieve achterban bestaan uit leden van aangesloten organisaties en andere natuur- en milieugroepen in Drenthe en personen die zich individueel betrokken weten bij het werk van de milieufederatie. De milieufederatie ziet het als één van haar belangrijkste taken om deze vrijwilligers actief te ondersteunen. Zij doet dit door middel van het verstrekken van informatie, advisering, het organiseren van activiteiten en het verstrekken van voorlichtingsmateriaal.

Incidentele vrijwilligers en onbezoldigde medewerkers

Op de verschillende werkterreinen van de milieufederatie zijn medewerkers actief (geweest) die hun werk onbezoldigd verrichten. Ook de bestuursleden van de Milieufederatie Drenthe worden tot deze categorie gerekend. De Milieufederatie Drenthe vergoedt eventuele onkosten, die deze vrijwilligers maken voor het uitvoeren van hun werk ten behoeve van de organisatie.

Voor de vrijwilligers die het werk vanuit ons kantoor verrichten is de aansprakelijkheidsverzekering van de organisatie van toepassing.

De Milieufederatie Drenthe stelt zich ten doel de betrokkenheid van vrijwilligers in stand te houden en uit te breiden naar een zo groot mogelijke groep mensen.

Het in stand houden en vergroten van de betrokkenheid wordt door de milieufederatie gedaan:

- met inachtneming van het door het bestuur vastgestelde beleid en
- op voorwaarde dat de betrokkenheid van de vrijwilligers de onafhankelijke positie van de Milieufederatie Drenthe niet belemmert.

3. Financieel beleid

De milieufederatie is een stichting zonder winstoogmerk. Zij ontvangt inkomsten voor het merendeel uit subsidies, fondsen en in beperkte giften. De besteding van deze inkomsten wordt inhoudelijk verantwoord in ons jaarverslag en onze productrekening en financieel in onze jaarrekening.

Paragraaf 4 van deze bijlage. bevat een overzicht van de staat van baten en lasten over 2008 en de vooruitblik voor 2009.

Ons beleid t.a.v. reserves en fondsen is opgenomen in onze jaarrekening. De organisatie beschikt over een minimale continuïteitsreserve voor het opvangen van fluctuerende inkomsten, risico's en voor voldoende liquiditeit. Daarnaast zijn er beperkte bestemmingsreserves voor personele zaken en de financiering van de activa. De organisatie kent geen beleggingen. De financiële middelen zijn ondergebracht op bank- en spaarrekeningen.

4. Staat van baten en lasten en vooruitblik 2009

Staat van baten en lasten over 2008	Werkelijk 2008 Euro	Begroting 2008 Euro	Werkelijk 2007 Euro
Baten			
* Baten uit eigen fondswerving	46.833	60.000	86.401
* Baten uit gezamenlijke acties	-	-	-
* Baten uit acties derden	442.113	401.900	249.557
* Subsidies van overheden	617.746	614.700	621.672
* Baten uit beleggingen	3.167	1.000	4.608
* Overige baten	18.779	23.000	544
Som der baten	1.128.638	1.100.600	962.782
Lasten			
<i>Bested aan doelstellingen</i>			
* Uitvoeringskosten groene ruimte	475.367	480.700	416.006
* Uitvoeringskosten duurzame ontwikkeling	338.458	377.220	338.045
* Uitvoeringskosten kerntaken en milieucommunicatie	255.037	261.680	186.251
* Overige	11.643	-	1.788
<i>Werving baten</i>			
* Kosten eigen fondswerving	-	-	-
* Kosten gezamenlijke acties	-	-	-
* Kosten acties derden	-	-	-
* Kosten verkrijging subsidies overheden	-	-	-
* Kosten van beleggingen	-	-	-
* Overige	-	-	-
<i>Kosten beheer en administratie¹</i>			
* Kosten beheer en administratie	-	-	-
* Doorbelastingsverschillen / exploitatie	61.936	1.000	31.818-
	1.142.441	1.120.600	910.272
* Tekort / overschot	-/- 13.803	-/- 20.000	52.510
Som der lasten	1.128.638	1.100.600	962.782
De bestemming van het resultaat is als volgt:			
* Continuïteitsreserve	13.185	-	37.630
* Bestemmingsreserve personele zaken	-/- 13.803	-/- 20.000	-
* Reserve financiering activa	13.185-	-	14.878
	-/- 13.803	-/- 20.000	52.508

Vooruitblik 2009

Onze organisatie kent de laatste jaren een redelijk stabiele omvang en omzet en een goede productiviteit. De begroting van 2009 laat in het verlengde daarvan geen grote wijzigingen zien. De in 2008 gerealiseerde productiviteit hopen we ook in 2009 te kunnen realiseren. Dit vraagt vooral om een voortvarende projectontwikkeling en uitvoering. Een mogelijk knelpunt daarbij is de stroperigheid in de voorbereiding en afhandeling van aanvragen bij subsidiegevers.

In 2009 voorzien wij investeringen in ons huisvesting die te maken hebben met achterstallig onderhoud en verdere verbetering van de werkruimte en faciliteiten. Onze huisvestingslasten zullen daardoor licht toenemen, maar bevinden zich nog steeds op een zeer acceptabel niveau.

De financiering van ons werk is in belangrijke mate projectmatig en de daarmee gepaard gaande bureaucratie legt in brede zin een grote druk op de organisatie. De komende jaren zal onze organisatie daar een nieuw en goed evenwicht in moeten vinden. We zullen professionaliteit en zakelijkheid moeten blijven combineren met flexibiliteit en creativiteit. Verdere investeringen in organisatie en projectontwikkeling zullen daarbij een belangrijke leidraad zijn. Het werken aan natuur en milieu is onze belangrijkste inspiratiebron en drijfveer. Voor dat resultaat zullen we ons blijven inzetten.

Begroting baten en lasten 2009

Milieufederatie Drenthe

Baten

* Baten uit eigen fondswerving	90.000
* Baten uit gezamenlijke acties	-
* Baten uit acties derden	220.650
* Subsidies van overheden	626.900
* Baten uit beleggingen	1.500
* Overige baten	25.000
Totaal baten	<u>964.050</u>

Lasten

* Salarissen, sociale lasten en pensioen	725.200
* Uitbesteed werk	15.000
* Publiciteit en communicatie	6.000
* Huisvestingskosten	32.000
* Kantoor en algemene kosten	52.250
* Afschrijving en rente	23.600
* Directe projectkosten	145.000
Totaal lasten	<u>999.050</u>

Begroot resultaat

35.000-

Begroting 2009 lasten programma's / doelstellingen

In euro's	Uur-	Product-	Totale
Programma's	kosten	kosten	kosten
1.1 Ruimtegebruik	231.475	18.250	249.725
1.2 Kwaliteit natuur en landschap	152.675	28.500	181.175
2.1 Milieukwaliteit en duurzaam ondernemen	93.575	19.050	112.625
2.2 Klimaat en energie	157.600	5.450	163.050
3.1 Provinciaal netwerk en ondersteuning	93.575	12.250	105.825
3.2 Natuur- en milieucommunicatie	88.650	61.500	150.150
Totaal doelstellingen	817.550	145.000	962.550
Overige kosten			36.500
			<u>999.050</u>